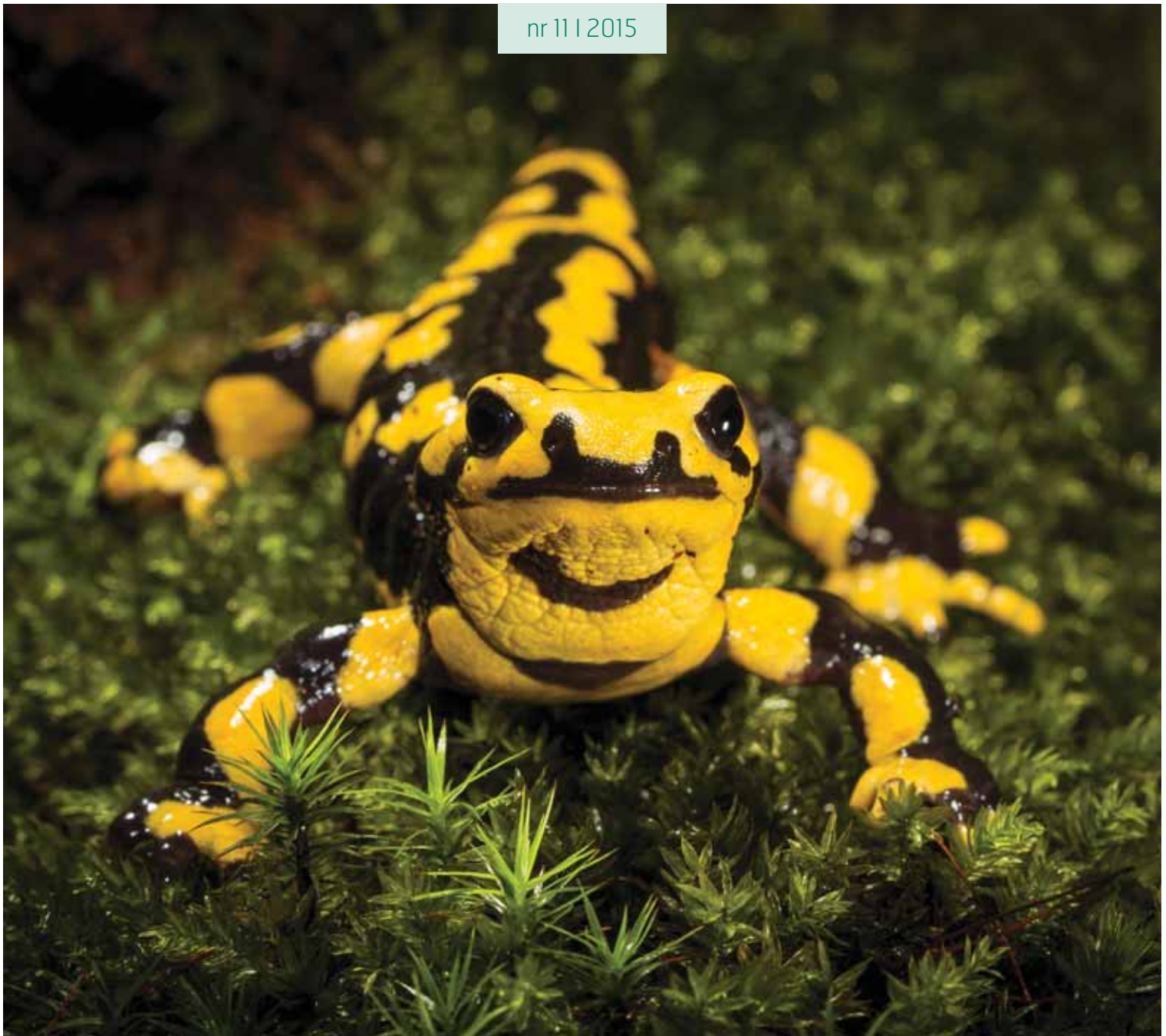

Prioritaire soorten **Amfibieën**

.....
in Vlaams-Brabant

nr 11 | 2015

Prioritaire soorten amfibieën

in de provincie
Vlaams-Brabant

Stand van zaken en kansen voor enkele PPS'ers:

- Kamsalamander
- Vroedmeesterpad
- Rugstreeppad
 - Poelkikker
- Vuursalamander

Natuurpunt Studie
contact: iwan.leywylle@natuurpunt.be
Coxiestraat 11 • 2800 Mechelen
studie@natuurpunt.be • www.natuurpunt.be

UITVOERDER

Natuurpunt Studie
Coxiestraat 11
2800 Mechelen
015 77 01 61
studie@natuurpunt.be

TERREINWERK
TEKST
EINDREDACTIE

Iwan Lewylle, Griet Nijs
Iwan Lewylle, Griet Nijs
Jorg Lambrechts

Dit project werd uitgevoerd met financiële steun van de provincie Vlaams-Brabant

Wijze van citeren:

Lewylle I. & G. Nijs, 2015. Prioritaire amfibleën in de Provincie Vlaams-Brabant. Rapport Natuurpunt Studie 2015/11, Mechelen

© Oktober 2015

Met dank aan de vrijwilligers en collega's van Natuurpunt voor hun bijdrage.

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	7
Inleiding	8
1 Trend en evolutie van de populaties Kamsalamander	9
1.1 Inleiding	9
1.2 Een aantal populaties in de kijker	9
1.2.1 Getevallei in Linter en Zoutleeuw	9
1.2.1.1 Beheermaatregelen.....	9
1.2.1.2 Inventarisatie en monitoring	10
1.2.1.3 Conclusie.....	10
1.2.2 Antitankgracht - Haacht	10
1.2.2.1 Beheermaatregelen.....	10
1.2.2.2 Inventarisatie en monitoring	10
1.2.2.3 Extra	11
1.2.2.4 Conclusie.....	11
1.2.3 Bomputten in Zemst en omgeving	11
1.2.3.1 Beheermaatregelen.....	11
1.2.3.2 Inventarisatie en monitoring	12
1.2.3.3 Extra	12
1.2.3.4 Conclusie.....	13
1.2.4 Kollinten in Zemst.....	13
1.3 Nieuwe vindplaatsen	14
1.3.1 's Gravensbos - Grimbergen.....	14
1.3.1.1 Inventarisatie en monitoring	14
1.3.1.2 Beheer	14
1.3.2 Dijlemeander Werchter – Rotselaar.....	14
1.3.2.1 Inventarisatie en monitoring	14
1.3.2.2 Beheer	14
1.3.3 Sint-Pieters-Kapelle (Herne).....	15
1.3.3.1 Inventarisatie en monitoring	15
1.3.3.2 Beheer	16
1.3.3.3 Conclusie.....	16
1.3.4 Molenheide in Langdorp (Aarschot).....	16

1.3.4.1	Inventarisatie en monitoring	17
1.3.4.2	Beheer	17
1.3.4.3	Conclusie	17
1.3.5	Heibos in Kortenaeken	17
1.3.5.1	Inventarisatie en monitoring	17
1.3.5.2	Beheer	18
1.3.5.3	Conclusie	18
1.4	Inventarisaties in overige koestergemeentes.....	18
1.4.1	Liedekerke	18
1.4.2	Geetbets	18
1.4.3	Tollembeek (Galmaarden).....	18
1.4.4	Doren in Herent.....	19
1.4.5	Scherpenheuvel.....	19
1.4.6	Boortmeerbeek	19
1.4.7	Wijgmaalbroek – Leuven.....	19
1.4.8	Demerbeemden - Begijnendijk	20
1.4.9	Geen of beperkte acties	20
1.5	Overige gemeentes met populaties Kamsalamander	20
1.5.1	Kleine Flossendelle - Tervuren	20
1.5.2	Geen of beperkte acties	20
1.6	Extra onderzoek	21
1.7	Globaal overzicht	21
1.7.1	Aantal beheeracties	21
1.7.1.1	Samenvatting.....	21
1.7.1.2	Conclusie	22
1.7.2	Inventarisaties	22
1.7.2.1	Samenvatting.....	22
1.7.2.2	Conclusie	24
2	Trend en evolutie van de populaties Vroedmeesterpad	25
2.1	Inleiding	25
2.2	Monitoring	25
2.2.1	Neerijse - Huldenberg	25
2.2.1.1	Groeve Ganzeman.....	25
2.2.1.2	Hoeve Ter Saert	25
2.2.1.3	Ter Saertveld	25
2.2.1.4	Ganspoel – dorpskern Duisburg.....	25

2.2.1.5	Samenvatting.....	26
2.2.2	Overijse	26
2.2.2.1	Ketelhuis – Groeve Blaivie.....	26
2.2.2.2	Domein Marnix	26
2.2.2.3	Samenvatting.....	27
2.2.3	Sint-Genesius-Rode	27
2.2.3.1	Kwadebeekvallei	27
2.2.3.2	Sint-Gertrudishoeve	27
2.2.3.3	Samenvatting.....	28
2.3	Conclusie.....	28
3	Een verkennend onderzoek naar de verspreiding van de Poelkikker.....	29
3.1	Inleiding	29
3.2	Voorkomen in Vlaanderen en in het specifiek in Vlaams-Brabant	30
3.3	Waarnemingen in de periode 2010-2015 in Vlaams-Brabant	30
3.3.1	Langdorp	30
3.3.2	Averbode.....	30
3.3.3	Overige natuurgebieden	31
3.4	Analyses geluidsopnames	32
3.5	Samenvatting.....	32
4	Rugstreeppad: inventarisatie en monitoring	34
4.1	Inleiding	34
4.2	Inventarisatie en monitoring.....	35
4.2.1	Zandgroeve Korbeek-Lo	35
4.2.2	Tienen.....	36
4.2.2.1	Kleigroeve NV Nelissen	36
4.2.2.2	Bovenloop Kleinbeek (Zijpveld)	37
4.2.3	Landen.....	42
4.2.3.1	Captatiebekken Roosgracht	44
4.2.3.2	Retentiebekken Walshoutem	45
4.2.3.3	Dormaalbeekvallei en plateau Walsbets.....	47
5	Vuursalamander	49
5.1	Inleiding	49
5.2	Update verspreiding en monitoringsresultaten.....	49
5.2.1	Kasteel van Horst – Wingevallei in Sint-Pieters-Rode	49
5.2.2	Montenakenbos in Rillaar (Aarschot).....	50
5.2.3	Meerdaalwoud.....	50

5.2.4	Kravaalbos.....	51
5.2.5	Hallersbos.....	51
5.2.6	Nieuwe vindplaats?.....	51
5.2.7	Samenvatting	52
6	Reptielenonderzoek.....	54
6.1	Inleiding	54
6.2	Trajecten	54
6.3	Tussentijdse resultaten.....	54
7	Beheeradvies.....	56
8	Educatie en Sensibilisatie.....	56
9	Referenties.....	59
	Bijlage 1 – Verslag Educatieve uitstap Nederlands Limburg.....	60
	Bijlage 2 – Verslag Inventarisatie voortplanting Vroedmeesterpad in Vlaams-Brabant	61
	Bijlage 3- Subsidieaanvraag Eenmalige Inrichtingswerken Groeve Ganzeman	62
	Bijlage 4 – Overzicht toekomstbeeld groeve Ganzeman	63
	Bijlage 5 – Verslag Terreinbezoek Kwadebeekvallei in Sint-Genesius-Rode 24/09/2015	64

Samenvatting

In 2007 werd door de Provincie Vlaams-Brabant i.s.m. Brakona een lijst met Provinciaal Prioritaire Soorten (PPS) afgebakend: soorten waarvoor de provincie een belangrijke verantwoordelijkheid draagt inzake bescherming en waarvoor actie wenselijk is om ze in stand te houden. Voorliggend rapport geeft een weerslag van toestand waarin de populaties van de als 'Provinciaal Prioritair' aangeduide amfibiesoorten - de Kamsalamander, de Vroedmeesterpad en de Rugstreepad - momenteel verkeren. Verder wordt de status van de Poelkikker, een mogelijke symboolsoort, en de Vuursalamander, een aandachtsoort, toegelicht.

De Kamsalamander laat op vele vindplaatsen een toename optekenen, maar de Vroedmeesterpad en vooral de Rugstreepad lijken in slechte papieren te zitten. De eerste soort reageert zeer gunstig op heel wat gerichte acties die in de periode 2010-2015 werden uitgevoerd, terwijl dit helemaal niet zo is voor de Vroedmeesterpad. In tegenstelling tot zeer specifieke beheermaatregelen in Belgisch en Nederlands Limburg lijken diezelfde maatregelen in Vlaams-Brabant niet meteen aan te slaan. Er werd vrij grondig ingegaan op de status van de Rugstreepad omdat deze tot nu toe nog niet onder het licht werd gehouden in het kader van een specifiek project in tegenstelling tot andere voornoemde, bedreigde amfibieënsoorten. Deze soort lijkt de voorbije decennia op veel plaatsen te zijn verdwenen en de resterende populaties hebben, ondanks hun opportunistische aard, te lijden onder de versnippering en voortschrijdende ongeschiktheid van het landschap

De Poelkikker lijkt anno 2015 maar in één natuurgebied in Vlaams-Brabant met enige zekerheid voor te komen, nl. in Averbode Bos en Heide. Dit natuurgebied strekt zich echter uit over drie provincies waarbij enkel in één ven, gelegen op grondgebied van de provincie Limburg, met zekerheid een roepkoor Poelkikker werd aangetroffen en (nog) niet in de waterpartijen in Vlaams-Brabant.

Als laatste werd de toestand van de provinciale Vuursalamanderpopulaties bestudeerd. Deze landsalamander is sterk bedreigd door het voorkomen van de amfibieënschimmel *Batrachochytrium salamandrivorans*, maar voorlopig lijken de populaties in Vlaams-Brabant hiervan nog gevrijwaard. Op verschillende van de Vlaams-Brabantse vindplaatsen worden intussen hogere aantallen opgetekend dat voorheen, wat dan weer een opsteker is.

Het is vaak dankzij de hulp van heel wat vrijwilligers en professionele medewerkers die zich bekommeren om het lot van deze amfibieën, dat bovenstaande soorten stand kunnen houden in ons landschap. In het kader van dit project werd er gewerkt aan een specifieke begeleiding van vrijwilligers en natuurbeheerders. Vrijwilligers en professionelen werden begeleid bij inventarisaties en determinaties, maar ook bij het uittekenen bij tal van beheermaatregelen/-acties die het behoud van deze soorten in de provincie Vlaams-Brabant moeten verzekeren.

Inleiding

In 2007 werd door de Provincie Vlaams-Brabant i.s.m. Brakona een lijst met Provinciaal Prioritaire Soorten (PPS) afgebakend: soorten waarvoor de provincie een belangrijke verantwoordelijkheid draagt inzake bescherming en waarvoor actie wenselijk is om ze in stand te houden. Dat maakt Provincie Vlaams-Brabant onder meer mogelijk door de financiële ondersteuning van de Bijzondere Natuurbeschermingsprojecten die ons de kans geven om i.s.m. vele vrijwilligers, de Regionale Landschappen en gemeentes onderzoek te doen naar het voorkomen en de toestand van deze soorten en, op basis daarvan, concrete beschermingsmaatregelen voor te stellen en uit te werken.

Zo werden er de afgelopen jaren de volgende projecten opgestart:

- De Kamsalamander in Vlaams-Brabant – Verspreiding, ecologie & beheer (Lewylle, 2011a)
- De Vroedmeesterpad in Vlaams-Brabant – een verkennend onderzoek naar het voorplantingshabitat (Lewylle, 2011b)
- Poelenproject in de provincie Vlaams-Brabant (Lewylle, 2013)

Daarnaast werd er in 2010 nog een soortenbeschermingsplan voor de Vuursalamander opgemaakt.

Al deze projecten effenden het pad voor een nieuw project 'Amfibieën in Vlaams-Brabant: de grote sprong vooruit – een inhaalslag rond monitoring en beheeradvies van zeldzame amfibieën'. Voorgenoemde projecten leiden namelijk een hele resem beheerwerken in die recent niet enkel geëvalueerd konden worden maar ook nog een vervolg kregen.

In het kader van dit project verscheen bovendien niet enkel voorliggend rapport, maar ook drie andere werken:

- 'De Vroedmeesterpad in Vlaanderen – verslagen terreinbezoeken, overlegmomenten en beheermaatregelen' (Lewylle et al., 2014)
- Actieplan de Kamsalamander in het Dijleland 2.0 (Lewylle et al, 2015a)
- Het wel en wee van de Getedraak in de Getevallei (Lewylle et al, 2015b).

1 Trend en evolutie van de populaties Kamsalamander

1.1 Inleiding

Gedurende het project 'De Kamsalamander in Vlaams-Brabant – Verspreiding, ecologie & beheer' (Lewylle, 2011) werd duidelijk dat er maar weinig monitoring, zelfs gerichte inventarisaties in functie van de Kamsalamander plaatsvonden voor 2009. Er werd toen zelfs vastgesteld dat quasi alle populaties in deze provincies in een ongunstige staat van instandhouding verkeerden, waaronder verschillende die hoogstwaarschijnlijk op de rand van uitsterven stonden.

De aanduiding van de Kamsalamander als koesterbuur in verschillende gemeenten in Vlaams-Brabant (Aarschot, Begijnendijk, Boortmeerbeek, Diest, Galmaarden, Geetbets, Haacht, Herent, Leuven, Liedekerke, Linter, Opwijk, Rotselaar, Scherpenheuvel-Zichem, Vilvoorde, Zemst en Zoutleeuw) en het grote enthousiasme van vrijwilligers en beheerders om de handen uit de mouwen te steken, bracht een flinke dynamiek rond deze soort op gang in de periode 2010-2015, vaak met opmerkelijke resultaten tot gevolg.

De focus lag gedurende dit project voornamelijk op het ondersteunen van bestaande initiatieven en het helpen opstarten van nieuwe acties, niet op een nieuwe inventarisatie van de provincie Vlaams-Brabant zoals in 2009-2010 gebeurde. Desalniettemin worden veel populaties ondertussen goed opgevolgd en was een vergelijking deels mogelijk.

1.2 Een aantal populaties in de kijker

In de onderstaande paragrafen een samenvatting van de opmerkelijke resultaten die in de periode 2012-2015 werden behaald.

1.2.1 Getevallei in Linter en Zoutleeuw

De vindplaatsen Kamsalamander in de (Grote) Getevallei vormen één van de meest aaneengesloten populaties in de provincie Vlaams-Brabant. Verspreid over de vallei van de Grote Gete, die zich uitstrekt van Hoegaarden tot Zoutleeuw (waar ze samenvloeit met de Kleine Gete en uiteindelijk onder de naam Gete uitmondt in de Demer ter hoogte van de gemeente Halen), bevinden zich verschillende subpopulaties in de gemeentes Tienen (Tiens Broek), Linter (Het Viskot, natuurontwikkelingsproject Grote Gete, Walsbergen en Het Doysbroek) en Zoutleeuw (Meertsheuvel).

Al deze populaties liggen anno 2015 in natuurgebied en vormen in theorie een metapopulatie; verschillende subpopulaties liggen namelijk op ca. 2 tot 4 km van elkaar zonder onoverbrugbare barrières ertussen. De verschillende subpopulaties kennen echter een andere trend op vlak van populatieaantallen en worden niet allen even frequent/intensief beheerd.

1.2.1.1 Beheermaatregelen

In het natuurontwikkelingsproject Grote Gete in Linter zijn in 2012 maar liefst 16 waterpartijen aangelegd door de provincie Vlaams-Brabant. Kort daarop werden nog eens één poel in 2013 en drie in 2014 in Het Viskot gegraven. In diezelfde periode werden in het natuurgebied Doysbroek de aanwezige poelen geruimd. Eind 2015 werden er nog eens twee poelen gerealiseerd in het Viskot

In de buurgemeente Zoutleeuw werden in het natuurgebied Meertsheuvel in 2013-'14 vijf nieuwe waterpartijen aangelegd. Eind 2015 zijn er nog eens drie amfibieënpoelen gegraven op percelen in beheer bij het Agentschap voor Natuur & Bos, en werden er nog drie hersteld. In totaal werden zo maar liefst 30 nieuwe potentiële voortplantingspoelen gegraven en vijf hersteld in de Valleien van de Grote en Kleine Gete in de periode 2012-2015.

Tot zover het goede nieuws: in het natuurgebied Walsbergen konden tot dusver geen extra poelen worden aangelegd en de aanwezige voortplantingspoel groeide ondertussen in ijlt tempo dicht. Ook in het Tiens Broek zijn de aanwezige waterpartijen anno 2015 quasi volledig verland. Er is ondertussen wel een stedenbouwkundige aanvraag voor de aanleg van twee extra poelen in Walsbergen ingediend door het ANB en de voortplantingspoel zal er tevens volledig worden geruimd.

1.2.1.2 Inventarisatie en monitoring

De populatie in Het Viskot is waarschijnlijk de meest intensief opgevolgde in de provincie. In de lentes van 2013 t/m 2015 werden in dit natuurgebied maar liefst 138 verschillende exemplaren Kamsalamander geïdentificeerd (Lewylle et al, 2015a) en werd elke nieuwe waterpartij (in totaal vier stuks) vlot gekoloniseerd. Door middel van 15 vangstsessies, vijf per voortplantingsseizoen, werd een populatieschatting uitgevoerd. Helaas lag het aantal hervangsten te laag om een goede populatieschatting te verkrijgen. De auteurs van dit rapport achten het daarentegen wel waarschijnlijk dat de populatie enkele honderden individuen telt. Men overweegt om in 2016 nog frequenter en intensiever te gaan bemonsteren om een betere schatting te bekomen.

De nieuw gegraven poelen in Het Viskot werden dus vlot gekoloniseerd en in twee van hen werden zelfs al larven aangetroffen. Helaas werden dergelijke resultaten niet opgetekend in het natuurontwikkelingsproject Grote Getevallei en in natuurgebied het Doysbroek. De aanwezige waterpartijen werden er weliswaar niet d.m.v. fuiken, maar voornamelijk met een schepnet bemonsterd in de hoop larven te vangen.

De populatie in Meertsheuvel werd de voorgaande jaren ook wel redelijk intensief opgevolgd; er vond zelfs een translocatie van larven in 2014 plaats als noodmaatregel. Gelukkig werd de resterende voortplantingspoelen volledig hersteld en werd er heel wat extra voortplantingshabitat aangelegd de afgelopen twee jaar. In 2015 werden er fuiken gezet ter hoogte van de gekende voortplantingspoel en de nieuw gegraven poelen. Er werden tot nu vijf verschillende Kamsalamanders geïdentificeerd en men hoopt dat er nog vele zullen volgen de komende jaren.

1.2.1.3 Conclusie

De populatietoename in het Viskot is zonder meer een succesverhaal. Daar tegenover staan de noodzakelijke translocatie in Meertsheuvel en het uitblijven van waarnemingen in het Doysbroek en in het natuurontwikkelingsproject Grote Getevallei.

In de natuurgebieden Walsbergen en Tiens Broek zullen respectievelijk in het najaar van 2015 en in 2016 werken worden uitgevoerd.

Zie ook het rapport 'Het wel en wee van de Getedraak in de Getevallei' (Lewylle et al., 2015a)

1.2.2 Antitankgracht - Haacht

1.2.2.1 Beheermaatregelen

In de Antitankgracht werden in het kader van een vooronderzoek voor landinrichting de gracht geruimd in het noordelijke deel en ingericht als compartimenten (vergelijkbaar met de poelencuster), en werden er twee amfibieënpoelen gegraven door de Vlaamse Landmaatschappij. In oktober 2015 werd de gracht in het zuidelijke deel van de Antitankgracht heringericht, eveneens door de VLM.

Er zijn plannen om bepaalde poelen in het Haachts Broek te herstellen en er eventueel nieuwe aan te leggen.

1.2.2.2 Inventarisatie en monitoring

De eerste gedocumenteerde waarneming uit de Antitankgracht dateert van 2007. In de periode 2008-'09 werd de kamsalamanderpopulatie in de Antitankgracht frequent geïnventariseerd door Marino Boyen, medewerker van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM), in het kader van een inrichtingsproject uitgevoerd door de VLM

(Boyen, 2009) Sinds 2012 wordt de populatie (zeer) intensief gemonitord door de lokale vrijwilligers, in het bijzonder door Richard Soille.

Terwijl er in 2012 slechts vier adulte Kamsalamanders werden aangetroffen, werden er in 2015 in totaal 39 exemplaren gevangen. Hier hoort wel een kanttekening bij; over de jaren heen nam de inventarisatie-inspanning ook sterk toe.

In het Haachts Broek, het aangrenzende natuurgebied eveneens in beheer bij Natuurpunt, werden tot nu toe nog geen Kamsalamanders aangetroffen.

1.2.2.3 Extra

In het kader van een translocatie door het ANB wordt er anno 2015 bekeken of het zuidelijke deel van de Antitankgracht in aanmerking komt als geschikte locatie voor Kamsalamanders uit het Zennegat. Dit laatste natuurgebied wordt omgezet in een overstromingsgebied in het kader van het Sigmaplan en om die reden zal de populatie Kamsalamander er worden weggevangen.

1.2.2.4 Conclusie

De beheeracties lijken hun vruchten af te werpen; het is zeer waarschijnlijk dat de populatie nog zal toenemen. De populatie bevindt zich sinds 2014 waarschijnlijk in een gunstige staat van instandhouding voor het criterium toestand van de populatie (categorie voldoende).

1.2.3 Bompotten in Zemst en omgeving

De Bompotten in Vilvoorde/Zemst staan al jaren te boek als een bolwerk voor de Kamsalamander. In de ruime omgeving bevindt zich een populatie Kamsalamander in de afgesneden meanders van de Zenne in het natuurgebied Dorent - Nelebroek. Tussen deze twee (sub)populaties en die in Kollinten ligt nog een complex met waterpartijen met historische en recente vindplaatsen ter hoogte van het natuurgebied De Wormelaar – Dalemansbos. Nabij de Dorent is er nog een vindplaats op terreinen van de lokale manege.

De waterpartijen ter hoogte van de Wormelaar-Dalemansbos werden in het verleden omschreven als (sub)populatie Kesterbeek Noord terwijl die t.h.v. de manege en omgeving de naam Kesterbeek Zuid kregen (gebiedsfiche 4 & 5 in Lewylle, 2011).

Het team **Francis Wyns, Jeanne Peeters, Marcel De Prins, Willy Van Lokeren** en vele anderen nemen al vele jaren de inventarisatie van de Kamsalamander in deze regio voor hun rekening!

1.2.3.1 Beheermaatregelen

De naam 'bompotten' spreekt voor zichzelf: de aanwezige waterpartijen zijn grotendeels ontstaan door bombardementen op de nabijgelegen spoorlijn. Maar anno 2015 liggen er niet alleen pompotten, want in 2013-2014 werden er maar liefs vijf extra waterpartijen in dit natuurgebied aangelegd.

Figuur 1 Eén van de bomputten in het natuurgebied in Zemst/Vilvoorde. Na al die jaren bevat deze waterpartij nog steeds een heldere waterkolom en een structuurrijke watervegetatie; ideaal voortplantingshabitat voor de Kamsalamander (foto Iwan Lewylle).

Het Regionaal Landschap Groene Corridor liet weten dat de beheerder van de Dorent – Nelebroek, nl. Waterwegen en Zeekanal, herinrichtingswerken inplant, maar meer is daarover nog niet geweten.

1.2.3.2 Inventarisatie en monitoring

De afgelopen drie jaren werd de populatie met eenzelfde inspanning gemonitord. In 2013 werden er 21 kamsalamanders in de fuiken over 13 poelen aangetroffen, in 2014 dan weer 52 en in 2015 maar liefst 83 adulten. In twee poelen werden respectievelijk 25 en 33 individuen aangetroffen.

In het nabijgelegen gebied Dorent – Nelebroek werden er in 2015 maar liefst 23 Kamsalamanders (10 mannetjes en 13 vrouwtjes) over vier fuiken gevangen. Er worden in elke meander Kamsalamanders waargenomen (mond. med. Francis Wijns).

In de poel (HylaID 237.001) op de terreinen van de manege ter hoogte van toponiem Kattenhuis werden op 07/04/2012 17 adulten in 5 fuiken aangetroffen. In 2011 werden hier zelfs 32 adulte exemplaren uit de fuiken gehaald. Groot was de verbijstering toen in het voortplantingsseizoen van 2015 geen Kamsalamanders in de fuiken zaten. HylaID 237.002 en 237.003 werden niet geïnventariseerd (= particuliere eigendom en waterpartijen in een slechte staat).

Ter hoogte van natuurgebied de Wormelaar werd een tweede waarneming Kamsalamander gemeld (vorige waarneming dateert van 16/07/2011). Op 15/04/2015 werd hier een (hoog)zwanger wijfje gevonden. De historische vindplaatsen 238.010, 238.012 en 238.018 werden recent niet meer geïnventariseerd. Ten noorden van deze waterpartijen (op 300 à 400 m afstand) werd ter hoogte van HylaID 238.060 dan weer een adult mannetje gevonden door Francis Wyns op 12/04/2012.

1.2.3.3 Extra

De opmerkelijke vangstresultaten uit natuurgebied De Bomputten werden gepubliceerd op www.natuurbericht.be (<http://www.natuurpunt.be/news/zemstse-kamsalamander-zwemt-tegen-dalende-trend#.VqpmC5cwBFt>) en bereikten diverse media.

1.2.3.4 Conclusie

De populatie in de Bomputten is zeker één van de grootste in Vlaams-Brabant. De aantallen die worden opgetekend op basis van slechts één vangstsessie zijn opmerkelijk. Deze populatie komt in aanmerking om als enige populatie een gunstige staat van instandhouding – categorie ‘Goed’ opgeplakt te krijgen.

De populaties in de Dorent – Nelebroeken en die ter hoogte van de manege komen eveneens in aanmerking voor een gunstige staat van instandhouding – categorie ‘Voldoende’ voor het criterium Toestand van de populatie, maar hiervoor zouden er ook inventarisaties naar het voorkomen van larven moeten gebeuren. De lokale vrijwilligers melden wel dat de staat van de poel op de terreinen van de manege er op achteruit gaat.

De populatie ter hoogte van natuurgebied Wormelaar en Dalemansbos vergaat het minder goed. Hoewel er regelmatig waarnemingen worden gemeld blijven de aantallen eerder aan de lage kant. De oppervlakte in (natuur)beheer is betrekkelijk klein en daarnaast zijn de lokale graslanden ecologisch zeer waardevol. Het is bijgevolg niet aangewezen om waterpartijen aan te leggen te midden van authentieke glanshavergraslanden met Grote Pimpernel. In de omgeving word best gezocht naar particulieren die willen bijdragen aan het behoud van de lokale populatie.

1.2.4 Kollinten in Zemst

In het natuurgebied Kollinten liggen anno 2015 drie poelen. Eddy en Pallieter De Smedt, beheerders van het natuurgebied Kollinten meldden dat zij in één poel tussen de 30 en 40 adulte Kamsalamanders vingen en in een tweede waterpartij, die later vanuit de eerste poel werd gekoloniseerd, worden tegenwoordig tot 15 exemplaren bovengedaald. Voldoende hoge aantallen om in aanmerking te komen voor een gunstige staat van instandhouding – categorie ‘Goed’.

Pallieter houdt al jarenlang de buikpatronen van de gevangen Kamsalamanders bij en is bezig met de aanmaak van een computerprogramma om vlot hervangsten te kunnen detecteren.

1.3 Nieuwe vindplaatsen

1.3.1 's Gravensbos - Grimbergen

In het voorjaar van 2012 en 2013 werden gedurende paddenoverzetacties in de omgeving al respectievelijk twee en één adult exemplaar overzet, dus op zich ging het niet om een nieuwe vindplaats, maar voor het eerste werd het (waarschijnlijke) voortplantingshabitat in kaart gebracht. De vindplaats ligt aan de westelijke kant van het Willebroekse Kanaal ter hoogte van de vindplaats in Kollinten.

1.3.1.1 Inventarisatie en monitoring

Ter hoogte van het 's Gravensbos in Grimbergen werden op 15/04/2015 maar liefst 30 Kamsalamanders gevangen (23 mannetjes en 7 vrouwtjes) door de lokale vrijwilligerskern.

Op 3/07/2015 werd gezocht naar larven, maar helaas zonder resultaat. De reden dat er geen larven Kamsalamander werden gevonden heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met het feit dat er in de waterpartijen een grote populatie Tiendoornige stekelbaars voorkomt. Op 25/06/2014 werd deze poel al eens bezocht, maar werd er enkel maar vis aangetroffen.

1.3.1.2 Beheer

Er wordt in de winter van 2015-2016 i.s.m. Regionaal Landschap Groene Corridor op terrein gegaan om een reeks beheermaatregelen uit te tekenen die moeten voorkomen dat de meest geschikte waterpartij(en) in de toekomst na jaarlijks uitdrogen opnieuw wordt gekoloniseerd door Tiendoornige stekelbaars.

Op ca. 300 m van de vindplaats zal er een nieuwe poel worden gegraven in een tuin door RLGC.

1.3.2 Dijlemeander Werchter Rotselaar

In een afgesneden meander van de Dijle ter hoogte van het toponiem Hanewijk/Eggelbroek werd door Nobby Thijs, medewerker van Regionaal Landschap Noord Hageland, een nieuwe vindplaats Kamsalamander ontdekt. De meander ligt in een tuin en is opgedeeld in twee waterpartijen; de meander is namelijk opgedeeld door de aanleg van een 'dammetje' als wandelpad richting de groentetuin.

Deze populatie ligt in vogelvlucht op ca. 1,5 km van de Antitankgracht in Haacht.

1.3.2.1 Inventarisatie en monitoring

Eén waterpartij staat grotendeels vol Watertorkruid *Oenanthe aquatica* en de andere is begroeid met Riet. In beiden werden larven Kamsalamander aangetroffen. Op 17/06/2014 werden in het meest zonbeschenen deel waarin met Watertorkruid vijf larven gevonden door Iwan Lewylle & Nobby Thys, en twee larven in het deel met Riet en Boswilg in.

Elders in Rotselaar werden verschillende particuliere poelen in Zallaken onderzocht en de waterpartijen in het natuurgebied Vorsdonkbos-Turfputten werden in 2014 en 2015 bemonsterd, maar zonder succes. In de ruime regio zijn er nog heel wat kwalitatieve graslanden (waaronder glanshavergraslanden met Grote Pimpernel) en wordt om die reden nog steeds als een belangrijke zoekzone beschouwd.

1.3.2.2 Beheer

Het Regionaal Landschap Noord-Hageland hielp de eigenaars bij het schonen van beide delen van de oude meander. In oktober 2015 werden beide waterpartijen geruimd. Voor meer info zie 'Actieplan De Kamsalamander in de Dijlevallei' (Lewylle et al. , 2015).

Figuur 2 In deze afgesneden Dijlemeander werden larven Kamsalamander gevonden. Watertorkruid is een goede gidssoort om nieuwe vindplaatsen te ontdekken. De dikke sliblaag werd in het najaar van 2015 verwijderd om zo te garanderen dat de populatie zich hier succesvol kan blijven voortplanten (foto Iwan Lewylle).

1.3.3 Sint-Pieters-Kapelle (Herne)

In het Pajottenland waren tot 2011 twee populaties Kamsalamander gekend; één in Tollembeek (zie verder) en één in Sint-Pieters-Kapelle. In de periode 2014-2015 werden er nog twee nieuwe vindplaatsen in Sint-Pieters-Kapelle ontdekt, en werd een adult exemplaar gemeld nabij de gekende vindplaats in Tollembeek.

1.3.3.1 Inventarisatie en monitoring

De inventarisatie Kamsalamander en waterpartijen in het Pajottenland gebeurde grotendeels door Jonas Bergmans in het kader van een stage en als jobstudent bij het Regionaal Landschap Pajottenland en Zennevallei. Op twee locaties nabij de gekende voortplantingspoel (HylaID 284.002) werd voortplanting vastgesteld: in een veedrinkpoel en een bronpoel.

Voortplantingsseizoen 2014:

- Twee larven werden gevangen door Iwan Lewylle en Jonas Bergmans in 384.000, nadat laatstgenoemde een adult vrouwtje had gevonden in een nabijgelegen tuinvijver (HylaID 384.003) op 30/04/2014.
- In de gekende voortplantingspoel HylaID 384.002 werden twee adulte mannetjes gevangen op 13/04/2014.

Voortplantingsseizoen 2015:

- Twee adulte mannetjes en één vrouwtje, en twee larven op 24/06/2015 werden gevangen door Iwan Lewylle, Jonas Bergmans en Koen De Rijck in de veedrinkpoel die werd hersteld en heringericht door RLPZ.
- Twee larven Kamsalamander op 08/07/2015 door Jonas Bergmans op een nieuwe locatie op ca. 500 m van vindplaats HylaID 384.002.

Figuur 3 Koen De Rijk kijkt gefascineerd naar een van de adulte Kamsalamanders gevangen in een door RLPZ herstellende veedrinkpoel. Een welverdiende beloning voor het gerealiseerde werk. (foto Iwan Lewylle)

1.3.3.2 Beheer

De staat van waterpartij HylalD 384.002 is slechter dan enkele jaren geleden. De rondom gelegen knotwilgen dienen opnieuw te worden geknot zodat de waterpartij meer zonlicht krijgt. Op enkele jaren tijd is de volledige watervegetatie (voornamelijk Gele Waterkers *Rorippa amphibi*) er verdwenen en de afgelopen twee jaar werden hier geen larven meer gevangen.

Daarentegen werd de veedrinkpoel in de Torreborkensstraat (en de historische vindplaats in Tollembeek) succesvol hersteld.

1.3.3.3 Conclusie

In het Pajottenland waren tot 2009 amper tot geen recente waarnemingen van Kamsalamander gekend. Anno 2015 zijn er daarentegen vier (of vijf) vindplaatsen in de gemeenten Herne (Sint-Pieters-Kapelle) en Galmaarden (Tollembeek) dankzij uitgebreide inventarisaties en herstelmaatregelen. Ondanks de behaalde successen zijn de populaties voorlopig nog niet veiliggesteld noch duurzaam. Alle (sub)populaties dienen nauwgezet te worden opgevolgd.

Zie ook hoofdstuk 1.4.3

1.3.4 Molenheide in Langdorp (Aarschot)

Het natuurgebied Molenheide werd midden jaren '90 aangekocht en iets na de eeuwwisseling zorgden kap- en freeswerken dat exotische boomsoorten werden verwijderd en dat het gebied anno 2015 opnieuw een waardevol heideterrein werd. Hoewel er in de ruime regio redelijk wat (veedrink)poelen te vinden zijn, waren hier geen historische waarnemingen van Kamsalamander gekend.

Er werd om die reden ook niet gericht gezocht naar Kamsalamanders in dit natuurgebied (wel naar andere amfibieënsoorten). Enkele JNM'ers van afdeling Hageland – Zuiderkempen vonden echter op 25/04/2015 een adult mannetje Kamsalamander onder enkele houtstronken (melding Floriaan D'Hulster).

1.3.4.1 Inventarisatie en monitoring

In het kader van een inventarisatie gericht op Poelkikker werd er tweemaal een schepronde in een groot ven dat in 2003 werd gegraven uitgevoerd door :

- Iwan Lewylle op 28/06/2014
- Iwan Lewylle & Kevin Feytons op 16/07/2015

In 2015 werd er slechts één larve van een 'groene kikker' aangetroffen, maar verder geen amfibieënlarven. Er werden wel telkens tientallen juveniele Zonnebaarzen in het ven aangetroffen.

Er werden nog enkele waterpartijen in tuinen geïnventariseerd, maar zonder succes.

1.3.4.2 Beheer

Ter hoogte van de vindplaats van de Kamsalamanders werd een oude geul gevonden die grotendeels is verbost. Hoewel de zomer van 2015 heel droog was, stond er midden juli nog water in deze geul. Handmatig schonen en verwijderen van het omliggende struikgewas kan al voldoende zijn om de geul in te richten als voortplantingspoel.

Het ven wordt best drooggelegd en geherprofileerd, wil men vermijden dat deze waterpartij opnieuw door vis wordt gekoloniseerd. Mogelijk kunnen deze werken worden uitgevoerd in het kader van het Life+-project Hageland.

In het Tienbunderbos, een tweede vindplaats Kamsalamander in Koestergemeente Aarschot, werden drie poelen aangelegd, voorlopig zonder succes. De nieuwe waterpartijen houden er amper tot geen water.

1.3.4.3 Conclusie

De vindplaats in Langdorp valt samen met het verspreidingsgebied van de Grote Pimpernel in Vlaams-Brabant. Deze plantensoort wordt ook al wel eens als gidssoort gebruikt (zie verder).

Er wordt best een gerichte inventarisatie ingepland in 2016-2017 om een idee te krijgen of het ging om een zwerver of effectief om een lokale populatie.

1.3.5 Heibos in Kortenaak

Gedurende het project 'De Kamsalamander in Vlaams-Brabant – Verspreiding, ecologie & beheer' werd in 2011 een grote visvijver (een voormalige kleiput waarin ooit verschillende karpersoorten werden uitgezet) tijdelijk afgelaten en visvrij gemaakt. In dit 65 ha grote natuurgebied liggen er naast deze heringerichte vijver nog drie amfibieënpoele en één veedrinkpoel.

In een nabijgelegen bos, nl. Gelbergenbos, werden een tiental jaar geleden (2005) Kamsalamanders aangetroffen, maar het voorkomen van deze soort kon er tot nu niet worden herbevestigd (waterpartijen liggen op particulier domein en zijn niet toegankelijk).

1.3.5.1 Inventarisatie en monitoring

De waterpartijen in het Heibos werden de afgelopen jaren vrij regelmatig geïnventariseerd. In 2014 en 2015 beperkte de inventarisatie zich uitsluitend tot de heringerichte vijver.

Op 27/04/2015 werden drie adulte mannetjes in de fuiken (vier stuks) gevangen. Later op het voortplantingsseizoen werd nog een tweede keer fuiken geplaatst in de hoop opnieuw Kamsalamanders te vangen, maar ditmaal zonder succes. De buikpatronen van de Kamsalamanders werden alvast gefotografeerd.

1.3.5.2 Beheer

De vijver is ingericht met een sluis zodat hij steeds kan worden afgelaten indien nodig (bv. bij kolonisatie van vis). De drooglegging in 2011 heeft alvast voor een omslag van (zeer) troebel naar helder water teweeg gebracht. Daarnaast heeft er zich een weelderige onderwatervegetatie ontwikkeld. Anderzijds heeft de drooglegging en het inklinken van de kleibodem wel geleid tot redelijk wat opslag van Pitrus. Een maaibeheer om de abundantie van Pitrus iets of wat te doorbreken d.m.v. zeisen was tot dusver niet succesvol.

Een aantal van de nabijgelegen poelen dienen de komende jaar wel een ruimbeurt te krijgen; één poel is sterk verland. Anderzijds is de nieuw gegraven poel nabij Geldbergenbos een succes en is er recent een vijfde, oude maar waardevolle poel verworven. Ruimingswerken worden voorzien in 2016 of 2017.

1.3.5.3 Conclusie

Op het eerste zicht lijkt zowel het land- als het voortplantingshabitat in het Heibos uiterst geschikt. Het lokale vrijwilligersteam zal ook in 2016 inventariseren, maar dan frequenter en d.m.v. meer fuiken.

1.4 Inventarisaties in overige koestergemeentes

De Kamsalamanders werd als Koesterbuur opgenomen in de gemeenten Aarschot, Begijnendijk, Boortmeerbeek, Diest, Galmaarden, Geetbets, Haacht, Herent, Leuven, Liedekerke, Linter, Opwijk, Rotselaar, Scherpenheuvel-Zichem, Vilvoorde, Zemst en Zoutleeuw. Een aantal van de reeds besproken acties en nieuwe vindplaatsen vonden plaats in Koestergemeentes. In de onderstaande hoofdstukken geven we een samenvatting van de gebeurtenissen in de overige Koestergemeentes.

1.4.1 Liedekerke

In het Liedekerkebos werden in 2014 vier adulten waargenomen en twee in 2015 in poel met HylaID 311.102. Nabij een voormalige voorplantingspoel (HylaID 311.101) werd, op particuliere eigendom, een nieuwe zonbeschenen waterpartij aangelegd in natuurgebied Liedekerkebos. Dit bleek meteen een voltreffer; er werden 12 grote larven geschept in een relatief kleine, maar doorgaans kwaliteitsvolle poel.

In de Vallier, een natuurgebied in beheer van Natuurpunt, werden in het voorjaar van 2014 en 2015 telkens twee adulte Kamsalamanders gevangen.

Er wordt momenteel onderzocht of er twee tot drie nieuwe voortplantingspoelen kunnen worden aangelegd nabij voortplantingspoel 311.109 in het nabijgelegen natuurgebied de Vallier.

Zie verslag Bergmans et al. – in opmaak (2015).

1.4.2 Geetbets

Twee recent gegraven poelen in natuurgebied Het Aronst Hoeck werden samen met de vrijwilligers van Natuurpunt Geetbets (Marc Opdeweert en Jaques Jacobs) geïnventariseerd d.m.v. fuiken, maar zonder succes.

Er werd afgesproken om een terreinbezoek te plannen om het beheer van deze poelen en twee naburige poelen te verfijnen, maar hiervoor werd nog geen concrete datum vastgelegd.

1.4.3 Tollembeek (Galmaarden)

De reeds gekende voortplantingspoel (HylaID 384.001) in Tollembeek werd in 2013 hersteld door Regionaal Landschap Pajottenland en Zennevallei. In 2014 werden in deze poel maar liefst 24 Kamsalamanderlarven geschept. In de ruime omgeving werd nog een vondst van een adulte Kamsalamander nabij de spoorweg gemeld door buurtbewoners.

De waterpartij is succesvol hersteld, maar is mogelijk te diep uitgegraven. Het is aannemelijk dat inspoeling van nutriënten uit de omliggende akkers uiteindelijk opnieuw zal leiden tot een (dikke) sliblaag en tot de omslag van

een heldere naar een troebele waterkolom. Het is belangrijk dat deze poel jaarlijks wordt opgevolgd en dat er wordt gerapporteerd hoe deze evolueert.

1.4.4 Doren in Herent

De jachtput ter hoogte van Doren (HylaID 246.040) groeide de afgelopen jaren in ijf tempo dicht. De eigenaar werd herhaaldelijk gecontacteerd met de vraag of hij de poel wou laten herstellen, maar zonder succes. Deze poel gold in het laatste provinciale project over de Kamsalamander (Lewylle, 2011) nog als voorbeeldpoel vanwege de succesvolle herstelmaatregelen in 2009-2010 en het hoge aantal larven en onvolwassen Kamsalamanders dat in die periode werd gevangen.

Aangezien er in de Sint-Benedictushoeve, deelgebied van het Kastanjebos, drie poelen zijn gegraven die – net als de poel in de Doren – na aanleg van zeer goede kwaliteit waren en het feit dat de jachtput vroegtijdig uitdroogde in het voortplantingsseizoen van 2014 en 2015, werd een translocatievergunning bij het ANB aangevraagd en verkregen. Uiteindelijk werden er 80 larven die anders waren omgekomen overgezet naar de poelencuster in de Sint-Benedictushoeve.

Voor meer info zie ook 'Actieplan Kamsalamander in de Beneden-Dijle 2.0' (Lewylle et al., 2015).

1.4.5 Scherpenheuvel

Gezien de vondst van vijf adulte Kamsalamanders in 2000 werd een uitgebreide inventarisatie in samenwerking met **Freddy Huyskens** en Kevin Feytons opgestart. Langsheen de spoorlijn Aarschot-Diest liggen verschillende waterpartijen, grachten en greppels met potentieel omdat de meesten ervan regelmatig droogvallen. Tal van poelen, depressies, moeraszones elders in het natuurgebied die lager liggen, overstroomden bijna jaarlijks en bevatten om die reden vis. Deze waterpartijen zijn bijgevolg ongeschikt als voortplantingshabitat voor de Kamsalamander.

Er werden geen Kamsalamanders gevonden ondanks een redelijk intensieve inventarisatie (20 fuiken werden uitgezet over twee vangstsessies in de maanden april en mei 2015).

1.4.6 Boortmeerbeek

Er zijn geen (gekende) historische vindplaatsen van Kamsalamander in de gemeente Boortmeerbeek, maar de kans bestaat dat deze gemeente in de toekomst een nieuwe inwoner mag verwelkomen. In het kader van het Sigmapijn zal het natuurgebied het Zennegat – anno 2015 nog een weidelandschap doorsneden door enkele grote Dijlemeanders – worden omgezet naar een permanent overstromingsgebied. In de Dijlemeanders in het Zennegat komt nog een populatie Kamsalamander voor die bijgevolg getransloceerd zal moeten worden.

Gezien de ligging en de relatief grote oppervlakte waardevolle glanshavergraslanden met Grote Pimpernel *Sanguisorba officinalis* werd het Boortmeerbeeks Broek aangeduid als potentiële locatie om de dieren uit het Zennegat uit te zetten. Vooraleer de translocatie kan uitgevoerd worden, dienen er geschikte voortplantingspoelen te worden aangelegd.

Er is een SEW opgemaakt en ingediend; de werken zouden normaal worden opgestart in oktober – november 2015.

Zie ook Lewylle et al, 2015 – Actieplan de Kamsalamander in het Dijeland 2.0.

1.4.7 Wijgmaalbroek Leuven

In het Wijgmaalbroek werden in 2011 drie poelen uitgegraven en in het daaropvolgende jaar werden daar meteen larven Kamsalamander aangetroffen. Ook in 2015 werd er voortplanting in één van deze drie waterpartijen vastgesteld. Hoewel de oppervlakte in natuurbeheer relatief klein is, ligt dit natuurgebied in een vrij kleinschalig valleigebied rijk aan kleine landschapselementen zoals haagkanten, knotwilgenrijen en braamkoepels.

Het Regionaal Landschap Dijleland zal een stedenbouwkundige vergunning indienen om minstens één nieuwe poel aan te leggen nabij de aanwezige poelencluster in het zuidelijke deel van het Wijgmaalbroek. Natuurpunt Beheer zal initiatief nemen door een voormalige voortplantingspoel te ruimen in het noordelijk deel van het Wijgmaalbroek.

Zie ook Lewylle et al, 2015 – Actieplan de Kamsalamander in het Dijland 2.0.

1.4.8 Demerbeemden - Begijnendijk

In de Demerbeemden werd in 2014 nog één Kamsalamander waargenomen door Nobby Thys. Hoewel er in het voorjaar van 2015 door Kevin Feytons tweemaal drie fuiken in poel HylaID 247.137 werden geplaatst, werden er geen exemplaren meer gevangen.

De poel werd geschoond door Regionaal Landschap Noord-Hageland in het najaar van 2015. Natuurpunt bekijkt of de poelen op de percelen in beheer van Natuurpunt kunnen worden vergroot in het kader van het Life+-project.

De uitgezette populatie in een tuinvijver in Tremelo blijkt nog stand te houden; de eigenaar meldde op de Brakona Contactdag 2015 dat hij de soort nog steeds waarnam.

Nabij het natuurgebieden Balenberg - Papendel werd in 2006 nog een vondst Kamsalamander gemeld, en ter hoogte van de lokale paddenoverzet zouden er meerdere Kamsalamanders (respectievelijk vier en 17 exemplaren in 2011 en 2012) zijn waargenomen en doorgegeven aan de Hyladatabank. Navraag bij de lokale vrijwilligers wees echter uit dat het een invoer- of dataverwerkingsfout betrof.

1.4.9 Geen of beperkte acties

Er werden geen meldingen van Kamsalamanders gerapporteerd in de gemeentes Opwijk en Diest. Tot dusver zijn er geen gekende waarnemingen in de laatstgenoemde gemeente.

1.5 Overige gemeentes met populaties Kamsalamander

1.5.1 Kleine Flossendelle - Tervuren

De populatie ter hoogte van de Kleine Flossendelle in Tervuren werd in 2010 (her)ontdekt in het kader van het soortbeschermingsplan Vuursalamander (Lambrechts et al. 2011). Gedurende dit project werden er in 2014 en 2015 respectievelijk één en vier adulten waargenomen.

Hans Roosen & co hebben in 2015 driemaal vier fuiken geplaatst. Zie verslag Roosen H., 2015. Inventarisatieverslag Zoniënwoud 2015: Kamsalamanders in de Kleine Flossendelle

1.5.2 Geen of beperkte acties

Ter hoogte van de vindplaatsen in het Tiens Broek, Linden (Lubbeek), 'Locatie 246.202' (Werchter), Kampenhout Sas (Kortenberg), Het Vinne (Zoutleeuw) en de Hagelandse Vallei (Holsbeek) werden de afgelopen jaren geen waarnemingen van Kamsalamander gemeld.

Uitgezonderd de Hagelandse Vallei en het Vinne is het niet geweten of er ook op deze locaties wel werd geïnventariseerd. In ieder geval gaat het in veel gevallen om eenmalige waarnemingen, waarvan twee langs de straatkant. Bijgevolg wordt aangenomen dat het om migrerende dieren ging.

De waterpartij in het Vinne waarin een mannetje Kamsalamander werd waargenomen, bevat nog steeds populatie Tiendoornige Stekelbaas en de waterkolom is anno 2015 troebel. Twee nieuw gegraven poelen in en nabij het Vinne leveren voorlopig nog geen resultaat op (waterkolom zeer troebel door fytoplankton). De poelen in het Tiens Broek zullen de hoogstwaarschijnlijk in 2016 worden geruimd.

1.6 Extra onderzoek

Op vraag van het INBO – departement Genetische Diversiteit hielpen Natuurpunt Studie en verschillende vrijwilligers bij het ontwikkelen van een nieuwe eDNA-test om Kamsalamanders op te sporen zonder de klassieke inventarisatiemethodes. Aangezien DNA relatief lang 'bewaard' kan blijven in een waterpartij (in de 'biofilm' aan het wateroppervlakte of in de sliblaag) is het mogelijk om door middel van analyses van meerdere waterstalen uit een poel de aanwezigheid van Kamsalamanders aan te tonen.

Er werd ingegaan op de vraag omdat de inzameling van waterstalen voor deze test in de toekomst waarschijnlijk ook door vrijwilligers kan worden gedaan en daarenboven hoogstwaarschijnlijk goedkoper zal zijn dan de bestaande test van buitenlandse firma's die de waterstalen steeds zelf willen inzamelen.

Er werden waterstalen verzameld in de volgende natuurgebieden met populaties Kamsalamander in de provincie Vlaams-Brabant:

- Het Viskot in Linter
- Antitankgracht in Haacht
- Bomputten in Zemst/Vilvoorde

Daarnaast werden er nog stalen ingezameld in De Brand in Bree (Limburg), Wetteren en Merelbeke.

Aangezien we beschikken over de aantallen larven Kamsalamander (gestandaardiseerde tellingen) per poel is misschien mogelijk dat de test niet enkel een kwalitatief, maar ook een kwantitatief resultaat kan geven. Met andere woorden er zal worden getest of de hoeveelheid eDNA aanwezig in de stalen correleert met het aantal gevangen larven, wat zou betekenen dat de test niet enkel de aan- of afwezigheid van de soort kan aantonen, maar een gradatie qua dichtheden. Bv. er zijn geen, weinig of veel Kamsalamanders aanwezig.

De analyses zullen worden uitgevoerd in het najaar van 2015 en afhankelijk van de resultaten zal er een publicatie volgen. Contactpersoon INBO is David Halfmaarten, david.halfmaarten(ad)inbo.be.

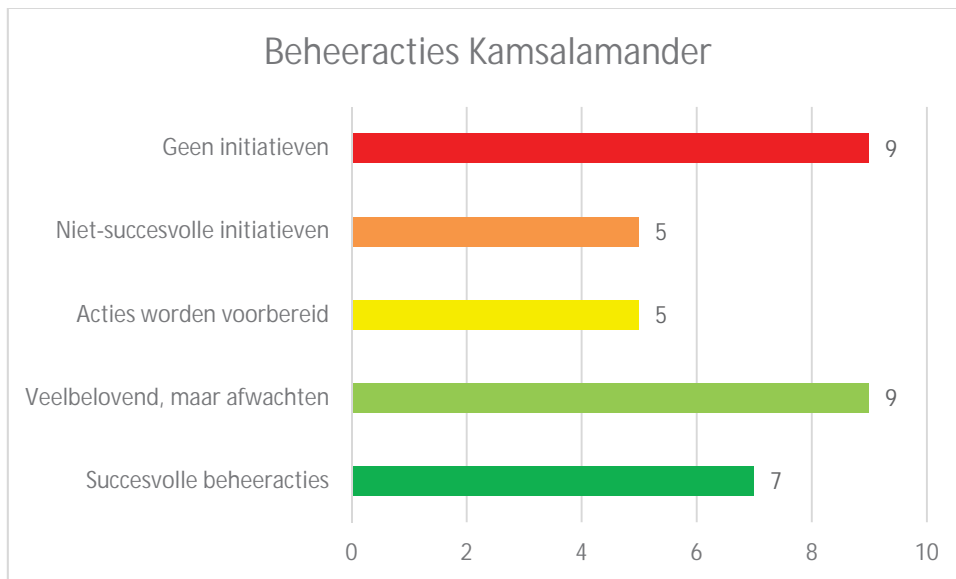
1.7 Globaal overzicht

1.7.1 Aantal beheeracties

1.7.1.1 Samenvatting

Ondanks het feit dat er ter hoogte van negen vindplaatsen geen initiatieven werden genomen, durven we stellen dat er de afgelopen jaren heel veel inspanningen zijn geleverd om de status van de provinciale Kamsalamanderpopulatie te verbeteren. Zo zijn er zeven zeer succesvolle acties geweest die anno 2015 resulteerden in populatietoenames en koesteren we de hoop dat er nog negen populaties hun voorbeeld volgen. Bovendien worden er momenteel nog acties voorbereid voor vijf vindplaatsen.

Daar staat tegenover dat vijf initiatieven niet het verhoopte succes opleverden. Acht van de negen vindplaatsen waar geen actie werd ondernomen, betreft locaties waar slechts eenmalig of al bijna 10 jaar geleden waarnemingen Kamsalamander werden gemeld.

Figuur 4 Overzicht resultaat beheeracties ter bevordering van de Vlaams-Brabantse Kamsalamanderpopulatie

1.7.1.2 Conclusie

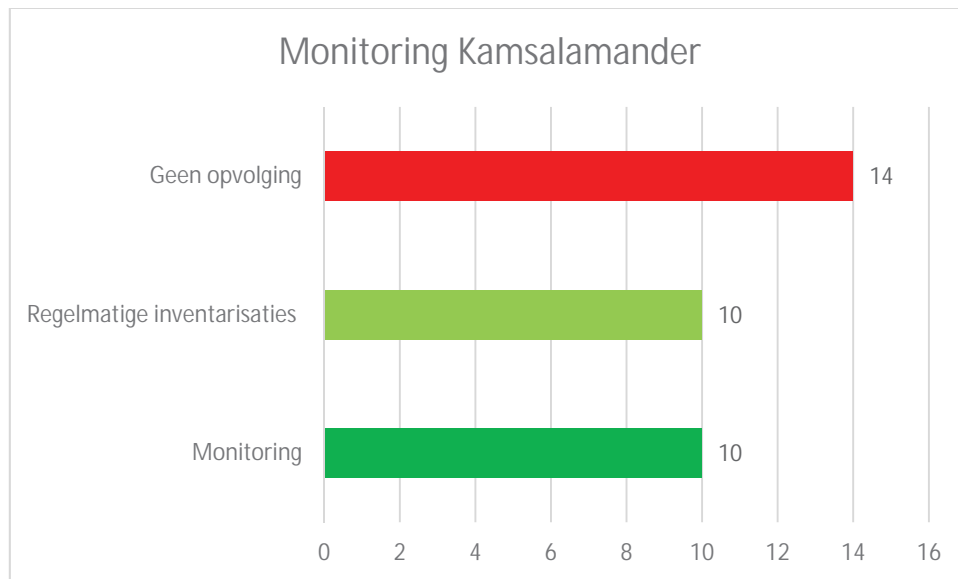
We concluderen dat er op driekwart van de vindplaatsen maatregelen werden getroffen, en dat er in twee op drie gevallen goede vooruitzichten zijn dat de lokale populaties er op vooruit zullen gaan of reeds zijn toegenomen.

1.7.2 Inventarisaties

1.7.2.1 Samenvatting

Op bijna 60% van de vindplaatsen vindt er op regelmatige basis inventarisaties of monitoring plaats. Op de overige vindplaatsen is het vaak (nog) niet mogelijk om te inventariseren omdat het voortplantingshabitat niet gekend of reeds gedegradeerd is. Er zullen op verschillende locaties alvast eerst een aantal waterpartijen moeten worden hersteld vooraleer men kan overgaan tot (succesvolle) inventarisaties. Vrijwilligers zijn amper te motiveren om jarenlang onderzoek te blijven doen in waterpartijen die vroegtijdig uitdrogen, vermest zijn of een visbestand hebben, aangezien de kans om Kamsalamander aan te treffen beperkt en op termijn mogelijk zelfs quasi nihil is.

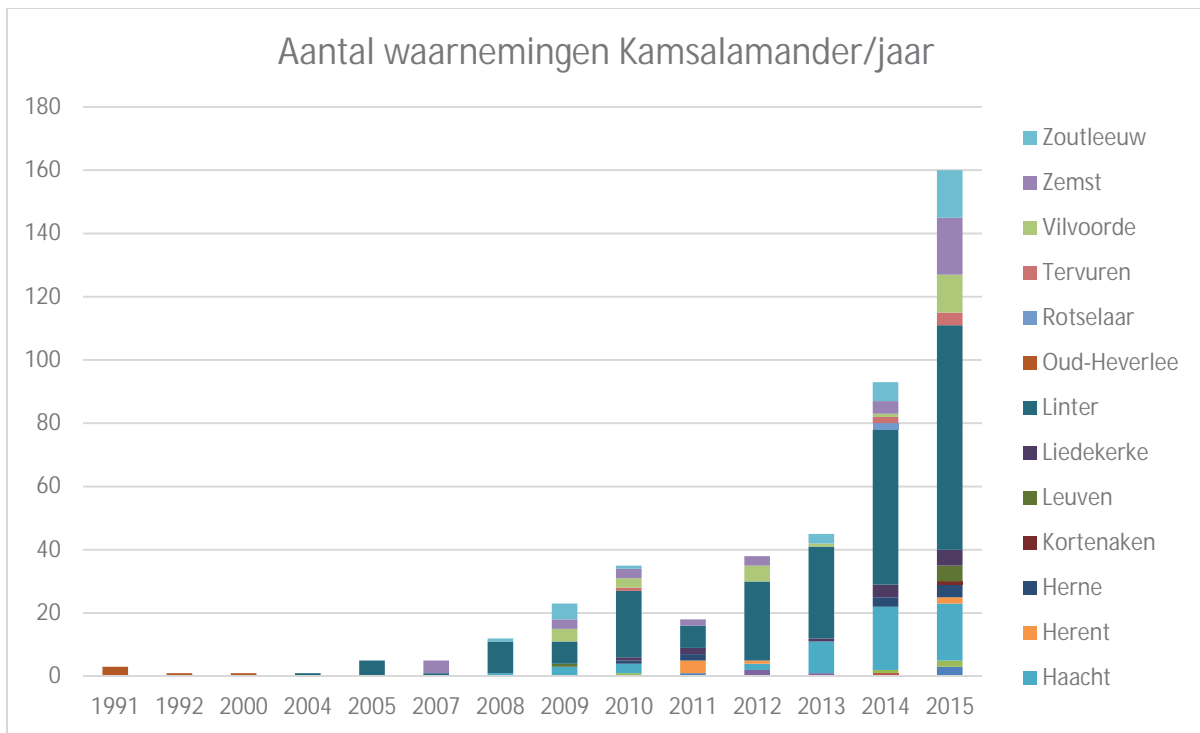
In ieder geval is het contrast met de periode voor 2009 zeer groot; veel waarnemingen van Kamsalamander sproten toen voort uit losse initiatieven of toevallige waarnemingen. Vele populaties werden zelfs al uitgestorven gewaand of waren toen nog niet eens ontdekt. Het betrekken van vrijwilligers bij de uitvoering van vorige Bijzonder Natuurbeschermingsprojecten rond amfibieën enthousiasmeerde echter een aantal mensen die nu lokaal een vinger aan de pols houden bij verscheidene populaties.

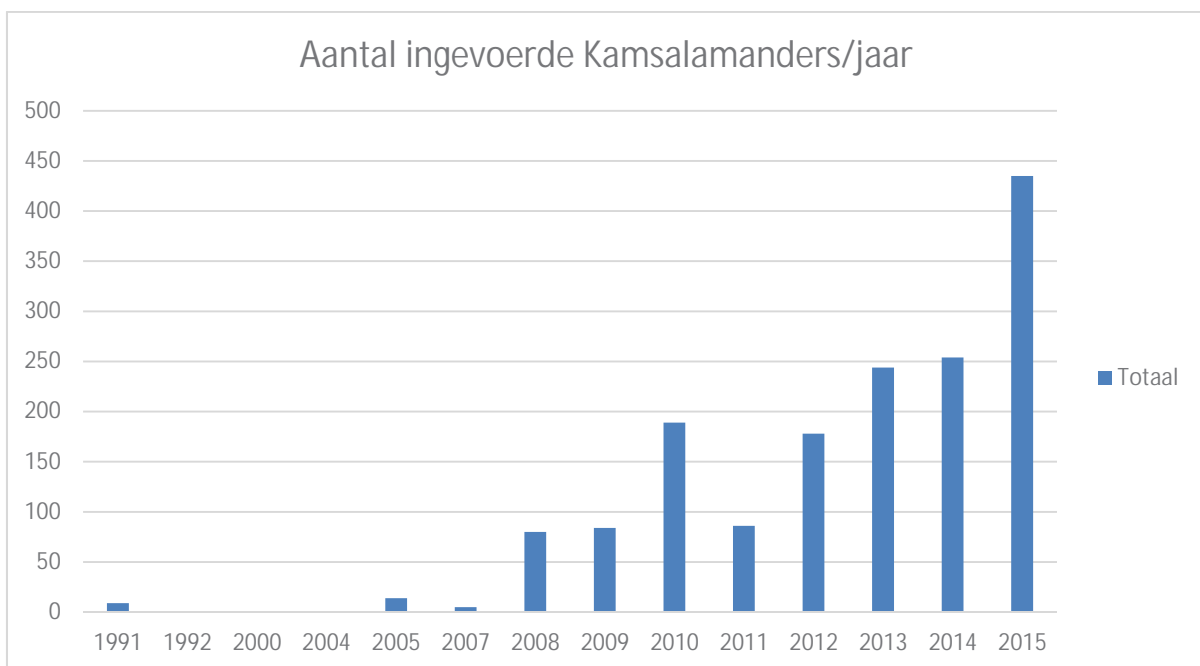
Figuur 5 Overzicht opvolging van de Vlaams-Brabantse populatie Kamsalamander

Wanneer we het aantal waarnemingen van Kamsalamander per jaar (data uit www.waarnemingen.be) uitzetten in een grafiek (Figuur 6) dan krijgen we een forse stijging te zien. Deze toename wordt weliswaar deels veroorzaakt door de populatieschatting in het Viskot, maar voorts valt er toch te concluderen dat:

- waarnemingen al maar beter worden gedocumenteerd. Niet enkel worden de data sneller gecentraliseerd dankzij de vlotte toegankelijkheid van www.waarnemingen.be, maar worden waarnemingen ook gedetailleerder ingevoerd. Daar waar men vroeger vaak gewoon aantallen per gebied aanleverde, voert men nu elke vangst per poel in. Voor het oprichten van www.waarnemingen.be in 2008 werden data in de Hyladatabank verzameld; toen werden er zelden meer dan 10 waarnemingen van Kamsalamander per jaar in de provincie Vlaams-Brabant gedocumenteerd. In 2015 steeg het aantal gemelde Kamsalamanders zo maar even tot 160!
- Het feit dat er veel meer Kamsalamanders worden waargenomen kan verklaard worden door een verhoogde inventarisatieinspanning en/of een toename in het aantal Kamsalamanders op verschillende locaties. Dat er effectief meer exemplaren van Kamsalamanders worden geteld, wordt gevisualiseerd in Figuur 7.

Figuur 6 Aantal waarnemingen Kamsalamander in de provincie Vlaams-Brabant dat per jaar in www.waarnemingen.be wordt ingevoerd.

Figuur 7 Aantal ingevoerde Kamsalamanders (let op = niet het aantal waarnemingen)/jaar in www.waarnemingen.be. De toename wordt hoogstwaarschijnlijk verklaard door een toename in het aantal Kamsalamanders in Vlaams-Brabant, maar ook door een al maar betere graad van centralisatie.

1.7.2.2 Conclusie

We durven stilaan stellen dat de Vlaams-Brabantse populatie Kamsalamander aan de beterhand is. Daar waar het absolute merendeel van de populaties in de periode 2009-2011 een ongunstige staat van instandhouding had komen nu minstens zes populaties in aanmerking voor een gunstige staat van instandhouding. Voorts zijn er nog eens minstens zes populaties die op korte termijn dezelfde positieve evolutie kunnen doormaken. Ter hoogte van verschillende nieuwe vindplaatsen werden ondertussen werken opgestart. Een aantal populaties echter zijn mogelijk wel niet meer te redden.

2 Trend en evolutie van de populaties Vroedmeesterpad

2.1 Inleiding

In 2014 werd het rapport 'De Vroedmeesterpad in Vlaanderen – verslagen terreinbezoeken en overlegmomenten en beheermaatregelen' (Lewylle et al., 2014) uitgebracht. Deze nota bestond grotendeels uit de evaluatie van verschillende beheermaatregelen die in Nederlands Limburg de revival van de Vroedmeesterpad inluidde. Ook in Belgisch Limburg werden successen geboekt, weliswaar op kleinere schaal, terwijl deze helaas uitbleven in Vlaams-Brabant. Om die reden werd er ook een specifieke uitstap georganiseerd naar Nederlandse populaties Vroedmeesterpad om de succesvolle beheermaatregelen daar te gaan bekijken (zie bijlage 1)

De Vroedmeesterpad is een koestersoort in de gemeenten Bertem, Huldenberg, Overijse en Sint-Genesius-Rode.

2.2 Monitoring

Vershillende roepkoren Vroedmeesterpad in het Dijleland en in Sint-Genesius-Rode worden al meerdere opeenvolgende jaren vrij intensief opgevolgd door de lokale vrijwilligers. Inventarisatie van voortplanting is op vele plaatsen echter niet mogelijk (particuliere eigendom) en werd daardoor door professionele medewerkers uitgevoerd. Zie verslag resultaten en beknopte beschrijving staat habitat in bijlage 2.

In de onderstaande paragrafen wordt de staat van de populatie bondig samengevat.

2.2.1 Neerijse - Huldenberg

Zie Figuur 8 voor aantallen roepende dieren/jaar in de gemeente Huldenberg in de periode 2008-2015.

2.2.1.1 Groeve Ganzeman

Deze populatie was de afgelopen 10 à 15 jaar waarschijnlijk de grootste in de provincie, maar neemt sterk af. De oorzaak ligt hem hoogstwaarschijnlijk aan de verregaande successie in de enige voortplantingspoel en/of mogelijk ook aan de komst van de Meerkikker. Het roepkoor telde ca. 5 roepers in 2015.

De groeve zal in de winter van 2015 – 2016 volledig worden heringericht in het kader van Subsidies eenmalige inrichtingswerken (SEW). Zie bijlage 3 & 4.

2.2.1.2 Hoeve Ter Saert

De populatie Vroedmeesterpad blijft hier stabiel. De voortplantingspoel blijft gespaard van algenbloeien en de populieren die voor beschaduwing zorgen werden in 2014 door de eigenaar gekapt. Er worden amper tot geen Meerkickers in de poel waargenomen. Het roepkoor telde in 2015 ca. 10 roepers.

2.2.1.3 Ter Saertveld

Deze subpopulatie tussen Hoeve Ter Saert en Groeve Ganzeman houdt verrassend stand, ondanks het feit dat de bosrand waar het roepkoor zich ophoudt opnieuw aan het dichtgroeien is en dat de voortplantingspoel enorm wordt vertrapeld door vee. Het roepkoor telde drie roepers in 2015.

2.2.1.4 Ganspoel dorpskern Duisburg

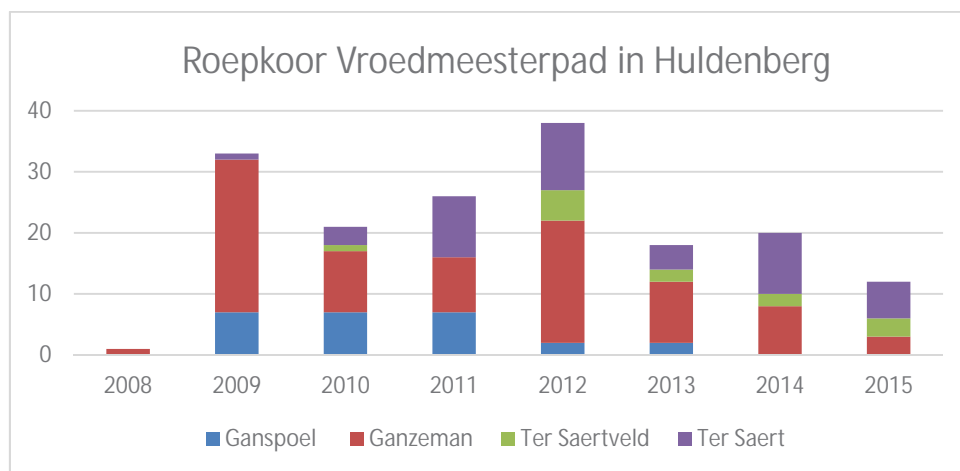
Deze populatie verkeert in slechte papieren: de aantallen nemen al jaren af nadat de talud waar het roepkoor zat, werd vol gepland met sierstruiken en de aangrenzende veedrinkpoel werd gekoloniseerd door een grote

populatie Meerkikker. Geen roepende Vroedmeesterpadden meer in 2015, net als in de dorpskern van Duisburg, waar ooit enkele roepers werden waargenomen.

2.2.1.5 Samenvatting

De grafiek op Figuur 8 geeft min of meer een afname weer in de periode 2009-2015 weer, deels omdat één (sub)populatie zo goed als verdwenen is en de voormalig grootste subpopulatie ook stevig blijft krimpen. De aantallen voor 2008 geven een vertekend beeld en wijzen op een slechte centralisatie van data en/of het uitblijven van inventarisaties. In 2008 en vooral in de jaren ervoor werden op verschillende locaties nog hoge aantallen genoteerd, gaande van 35 tot 50 roepende dieren ter hoogte van Ter Saert en Groeve Ganzeman. Globaal gezien wordt er dus wel degelijk vanuit gegaan dat een (sterke) achteruitgang aan de gang is.

Daarnaast worden op die locaties waar de aantallen roepende dieren afnemen ook al meerdere opeenvolgende jaren geen bewijs van succesvolle voortplanting meer gevonden (zie bijlage 2).

Figuur 8 Overzicht aantal roepende dieren in de periode 2008-2015 in de gemeente Huldenberg. De lage aantallen in 2008 wijzen eerder op een slechte documentatie van de aantallen of uitblijven van inventarisaties. In 2008 en de voorgaande jaren telde de totale populatie in Huldenberg namelijk vele hogere aantallen. Globaal wordt aangenomen dat de populatie in Huldenberg afneemt.

2.2.2 Overijse

In Overijse bevindt zich anno 2015 nog één populatie Vroedmeesterpad. Een voormalige vindplaats was te vinden in het oostelijke deel van het Domein Marnix, terwijl er mogelijk nog Vroedmeesterpadden voorkomen ter hoogte van het Kasteel van Marnix; het habitat daar is alvast zeer geschikt, maar dit domein is niet toegankelijk voor inventarisaties.

2.2.2.1 Ketelhuis Groeve Blaivie

De populatie ter hoogte van het Ketelhuis dreigt op termijn te verdwijnen. De voormalige voortplantingspoel (HylaID 318.008) op particuliere eigendom moest plaats ruimen voor een (vis)vijver, en de lokale populatie lijkt nu genoodzaakt uit te wijken naar de aangrenzende groeve Blaivie. Helaas weet de soort zich hier voorlopig (nog) niet succesvol voor te planten in de waterpartijen die door RLD en de gemeente mogelijk werden gemaakt.

In 2014 werden er nog drie roepers in de groeve waargenomen, maar er werd geen enkel exemplaar meer gehoord ter hoogte van het Ketelhuis. In 2015 werden er dus geen roepers vastgesteld.

2.2.2.2 Domein Marnix

Op het domein van Marnix werden ooit enkele roepers vastgesteld en er wordt algemeen aangenomen de soort hier redelijk verspreid voorkwam. Verschillende nieuwe waterpartijen in weilanden nabij het Ketelhuis werden

voor zo ver geweten niet gekoloniseerd en ter hoogte een drietal poelen (HylaID 338.001 t/m 338.003) in een bosrand ten noorden van de Ketelheide werden wel ooit roepende Vroedmeesterpadden vastgesteld. Er werd op terrein gegaan met de eigenaar van het Kasteel Marnix; ter hoogte van het kasteel ligt een oude veedrinkpoel die - indien hersteld - heel wat potentieel lijkt te hebben. Het omliggende landhabitat oogt alvast uiterst geschikt.

2.2.2.3 Samenvatting

De populatie in de gemeente Overijse staat stevig onder druk en is bijgevolg sterk bedreigd. Het valt niet uit te sluiten dat de populatie hier de komende jaren uitsterft.

Figuur 9 Aantal roepende Vroedmeesterpad per jaar in de gemeente Overijse. Het komt neer op één populatie ter hoogte van het Ketelhuis en de groeve Blaivie, die bovendien sterk afneemt.

2.2.3 Sint-Genesius-Rode

De populaties in Sint-Genesius-Rode komen niet aan bod in het rapport 'De Vroedmeesterpad in Vlaanderen' en daarom ging er specifieke aandacht naar deze populatie in 2015. Er werd ook geen grafiek van de populatie opgemaakt omdat de aantallen roepende dieren slechts gedeeltelijk werden gedocumenteerd.

Er zijn plannen om landinrichtingswerken (in kader van erosiewerken) uit te voeren (VLM). Zie ook Bijlage 5 – Verslag Terreinbezoek Kwadebeekvallei in Sint-Genesius-Rode 24/09/2015

2.2.3.1 Kwadebeekvallei

De populatie in de Kwadebeek telden in 2015 negen exemplaren, terwijl het aantal in de voorgaande jaren eerdere op ongeveer vijf roepers wordt geschat. Voorts werden er een nieuwe vindplaats gevonden.

De voortplantingspoel in de Kwadebeek werd in 2012 en 2014 geschoond wat waarschijnlijk heeft bijgedragen aan de populatietoename. Verder zijn er nog twee nieuwe waterpartijen door RLPZ gegraven, weliswaar met wisselend succes (zie bijlage 5).

2.2.3.2 Sint-Gertrudishoeve

Ter hoogte van de Sint-Gertrudishoeve houdt er zich een roepkoor op in een talud op de taalgrens. De vermoedelijke voortplantingspoel ligt in de gemeente Waterloo. De voortplantingsbak in de boomgaard naast de Sint-Gertrudishoeve moet nog op punt worden gezet vooraleer deze succesvol kan zijn (zie bijlage 5).

Het roepkoor in 2014 en 2015 telde telkens ongeveer vijf roepende Vroedmeesterpadden.

2.2.3.3 Samenvatting

Enkel tijdens 'projectjaren' worden de aantallen goed gedocumenteerd (aantallen in het groen), waar in de andere jaren maar af en toe data werden aangeleverd en/of gedocumenteerd.

	Kwadebeek	Waterlooveld	Totaal
2008	0	0	0
2009	4	0	4
2010	0	0	0
2011	6	6	12
2012	0	0	0
2013	0	0	0
2014	0	5	5
2015	9	5	14

Figuur 10 Samenvatting van de aantallen roepende Vroedmeesterpadden die werden gedocumenteerd in de periode 2008-2015. De aantallen in het groen zijn gebaseerd op meerdere tellingen gedurende specifieke projecten en worden als enige goede schattingen voor de populatie beschouwd.

Terwijl de maatregelen in het de Kwadebeekvallei voorlopig redelijk succesvol lijken, worden de acties ter hoogte van de Sint-Gertrudishoeve best bijgesteld en uitgebreid (zie bijlage 5).

2.3 Conclusie

In de periode 2010-2011 werd al geconcludeerd dat de populatie in Huldenberg in de toekomst wel eens zou kunnen afnemen, wat ook gebeurde. De afname in Overijse was op dat moment nog niet actueel, gezien het hoge aantal larven dat in 2010 nog werd vastgesteld ter hoogte van het Ketelhuis.

Verschillende subpopulaties in Neerijse en Overijse zitten anno 2015 in (zeer) slechte papieren door:

- Habitatdegradatie en zelfs –vernietiging
- Mogelijk ook door de komst van de Meerkikker.

Voorlopig slaan de herstelmaatregelen nog niet aan; in de winter van 2015-16 zal groeve Ganzeman grootschalig worden heringericht (zie bijlage 3), hopelijk met succes.

De populatie in Sint-Genesius-Rode lijkt wel stand te houden en in bepaalde mate positief te reageren op bepaalde acties.

3 Een verkennend onderzoek naar de verspreiding van de Poelkikker

3.1 Inleiding

Het voorkomen van de Poelkikker *Pelophylax lessonae* in Vlaams-Brabant is tot op heden amper onderzocht. Veel heeft natuurlijk te maken dat de 'Groene Kikkers' lange tijd als één soort/complex van ondersoorten werden beschouwd. Het is pas sinds de jaren '90 dat er diepgaand onderzoek op het Groene Kikkercomplex plaatsvond (waaronder o.a. genetisch onderzoek) (Jooris, 2002; Jooris & Holsbeek, 2010) hoewel biologen aan het begin van de 20ste eeuw al vermoedden dat er twee tot drie soorten 'groene kikkers' in onze contreien voorkwamen (Bauwens & Claus, 1996).

De Poelkikker is kleiner dan de Bastaardkikker *Pelophylax kl. esculenta* en de Meerkikker *Pelophylax ridibunda*, maar er is overlap. De soort valt te onderscheiden van zijn 'zustersoorten' aan de hand van de vorm (en hoogte en lengte) van de metatarsusknobbel, de lengte van de tibia (scheenbeen) en de lengte van de eerste teen op de achterpoot. Bij de strekproef waarbij de achterpoot naar voren wordt gelegd, komt de hiel tot aan het oog. Bij Bastaardkikkers en Meerkikkers is de achterpootlengte langer en komt de hiel tot voorbij het oog; bij Meerkikkers vaak zelfs voorbij de snuit/neus (Creemers & Van Delft, 2009).

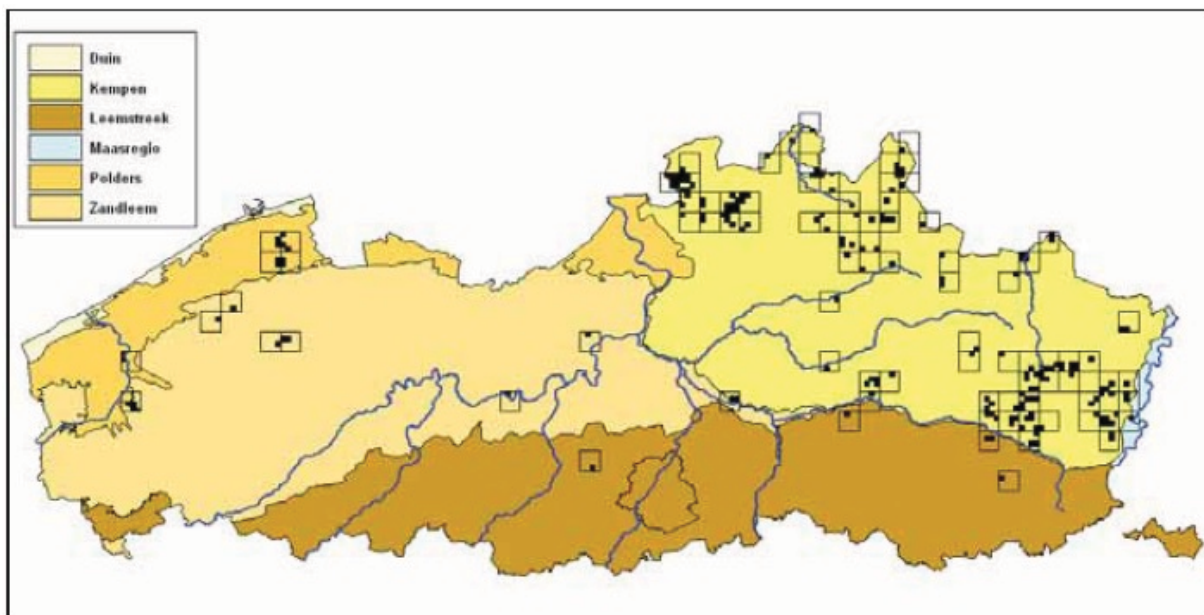
Figuur 11 De strekproef waarbij de positie van het hielgewricht ten opzichte van de snuit/neus mee bepaalt, naast andere kenmerken, om welke soort 'groene kikker' het gaat. In dit geval gaat het om een Bastaardkikker gevangen in Averbodebos & Hei (foto Iwan Lewylle).

De drie soorten kunnen worden onderscheiden op basis van de paarroep. De roep van de Meerkikker klinkt 'lacherig' terwijl die van de Bastaardkikker en Poelkikker eerder als ratelend, maar ook als knorrend en zelfs gonzend kan worden omschreven (www.soortenbank.nl).

3.2 Voorkomen in Vlaanderen en in het specifiek in Vlaams-Brabant

Het epicentrum van de verspreiding van de Poelkikker in Vlaanderen ligt in de Kempen in de provincie Antwerpen en Limburg, waar de soort voornamelijk voorkomt ter hoogte van oligotrofe en mesotrofe waterpartijen. Daarnaast vindt men de soort terug in West-Vlaanderen in heiderelicten (in de ruime regio van Brugge), maar ook in de IJzervallei (o.a. In de Blankaart) en in het krekengebied in Damme. Hier komt de soort voor in eutrofe waterpartijen. De soort wordt in Oost-Vlaanderen maar op twee locaties gevonden. Dit gold ook zo voor de provincie Vlaams-Brabant; waar de soort in de periode 1990 – 2009 enkel in Rillaar (Aarschot) en Ternat werd aangetroffen.

Op die laatste locatie werd de soort hoogstwaarschijnlijk uitgezet (Jooris & Holsbeek, 2010). In een particuliere tuin in Ternat worden maar liefst Poelkickers, Rugstreeppadden, Vroedmeesterpadden, Vuursalamanders en Kamsalamanders op een zeer beperkte oppervlakte waargenomen (persoonlijke observaties van Iwan Lewylle).

Figuur 12 Verspreiding van de Poelkikker in Vlaanderen (periode 1990 – 2009) (uit Jooris & Holsbeek, 2009).

3.3 Waarnemingen in de periode 2010-2015 in Vlaams-Brabant

Er werden maar weinig data van Poelkickers vóór 2015 in Vlaams-Brabant in www.waarnemingen.be ingevoerd. Gedurende dit project was er opnieuw meer aandacht voor de soort en werden er waarnemingen gemeld in de gemeente Langdorp en Averbode.

3.3.1 Langdorp

De waarneming in Langdorp betrof een waarneming op 10/05/2015 in de Molenheide; een natuurgebied dat perfect overeenkomt met het geprefereerde habitat van de soort, nl. droge heide en mesotrofe plassen. De waarneming kon later op het jaar weliswaar niet worden bevestigd. In 2014 werd de soort er ook niet aangetroffen gedurende inventarisaties in functie van de lokale herpetofauna.

3.3.2 Averbode

Het absolute merendeel van de waarnemingen kwam uit het Averbode Bos & Heide. Een lokale vrijwilliger, nl. Frank Van De Meutter, liet voor de aanvang van het inventarisatieonderzoek weten dat hij enkel met enige zekerheid Poelkickers wist zitten in het 'Laat poeltje', maar dat er sinds de inrichtingswerken gehoopt wordt dat de soort zou toenemen en de andere vennen zou koloniseren.

Het Laat Poeltje is één van de oudste vennen in Averbodebos & Hei, en ligt net in de provincie Limburg.

In samenwerking met de lokale vrijwilligerskern werden er twee fuikenrondes, één schepnetronde en twee luisterronde ingelast op:

- 08/05/2015 fuikenronde
- 10/05/2015 luisterronde
- 07/07/2015 schepnetronde en luisterronde

Er werden gedurende de drie inventarisaties d.m.v. fuiken en schepnet ook actief geluisterd naar roepende exemplaren 'groene kikker' (zie onder). De exemplaren 'groene kikker' die werden gevangen, werden telkens gedetermineerd als Bastardkikkers (in totaal 18 exemplaren).

Figuur 13 De metatarsusknobbel van een bastardkikker gevangen in de zogenaamde Cholazopoel. Deze knobbel is asymmetrisch terwijl die van een Poelkikker veel ronder en symmetrisch is (foto Iwan Lewylle).

3.3.3 Overige natuurgebieden

Gedurende het project 'Amfibieën in Vlaams-Brabant' werden in de volgende nabijgelegen (natuur)gebieden gezocht naar herpetofauna:

- Demerbroeken in Scherpenheuvel-Zichem
- Catselt in Scherpenheuvel-Zichem
- Dassenaarde in Molenstede (Diest)
- Vorsdonkputten en Bos en Achter Schoonhoven in Aarschot.

Daarnaast werd in 2012 in het kader van een studie i.o.v. het ANB een uitgebreid onderzoek naar de amfibieën gedaan in:

- Vallei van de Drie Beken.

Hierbij moet wel rekening worden gehouden dat op deze locaties niet gericht naar Poelkikkers werd gezocht. Anderzijds werden er wel meermaals en langdurig naar amfibieën gezocht of werden deze gevangen d.m.v. fuiken.

In het eerste natuurgebied werd er in 2008 melding gemaakt van 'mogelijke poelkickers' ter hoogte van het Vierkensbroek (Demerbroeken). Tot nu toe kon het voorkomen van de Poelkikker hier nog niet worden bevestigd (wel Bastaardkikker en Meerkikker aanwezig).

3.4 Analyses geluidsopnames

Inventarisatie van Poelkickers op basis van geluid is geen sinecure. Het verschil qua roep tussen de Poelkikker en de Bastaardkikker is subtiel, en zekere determinaties zijn vaak enkel mogelijk door experts/mensen met ervaring.

Men vindt de paarroep van Poelkikker en Bastaardkikker op volgende links:

Geluid Poelkikker: http://www.hylawerkgroep.be/_wav/poelkikker.wav

Geluid Bastaardkikker: http://www.hylawerkgroep.be/_wav/rana_esculenta.wav

Om die redenen worden er ook al wel eens geluidsopnames gemaakt, waarbij de determinatie gebeurt op basis van sonogrammen. Een inventarisatieronde op 07/07/2015 werd georganiseerd om geluidsopnames te maken. Tijdens de voorgaande inventarisaties was er heel wat onduidelijkheid over de determinatie van de roepkoren. Er werd gedurende de fuikenrondes vermoed dat er Poelkickers zaten te roepen ter hoogte van de volgende waterpartijen/toponiemen:

- Cholazopoel
- Gorisvijver
- Conventsvijver & Kromme Elleboog Zuid
- Laat Poeltje

Op basis van de terreinbezoeken op 08/05/2015 en 10/05/2015 en bijhorende sonogrammen werd er enkel voor het 'Laat poeltje' besloten dat daar met quasi zekerheid roepende Poelkickers zaten. Hun aantal werd op ca. 5 – max. 10 roepende exemplaren geschat.

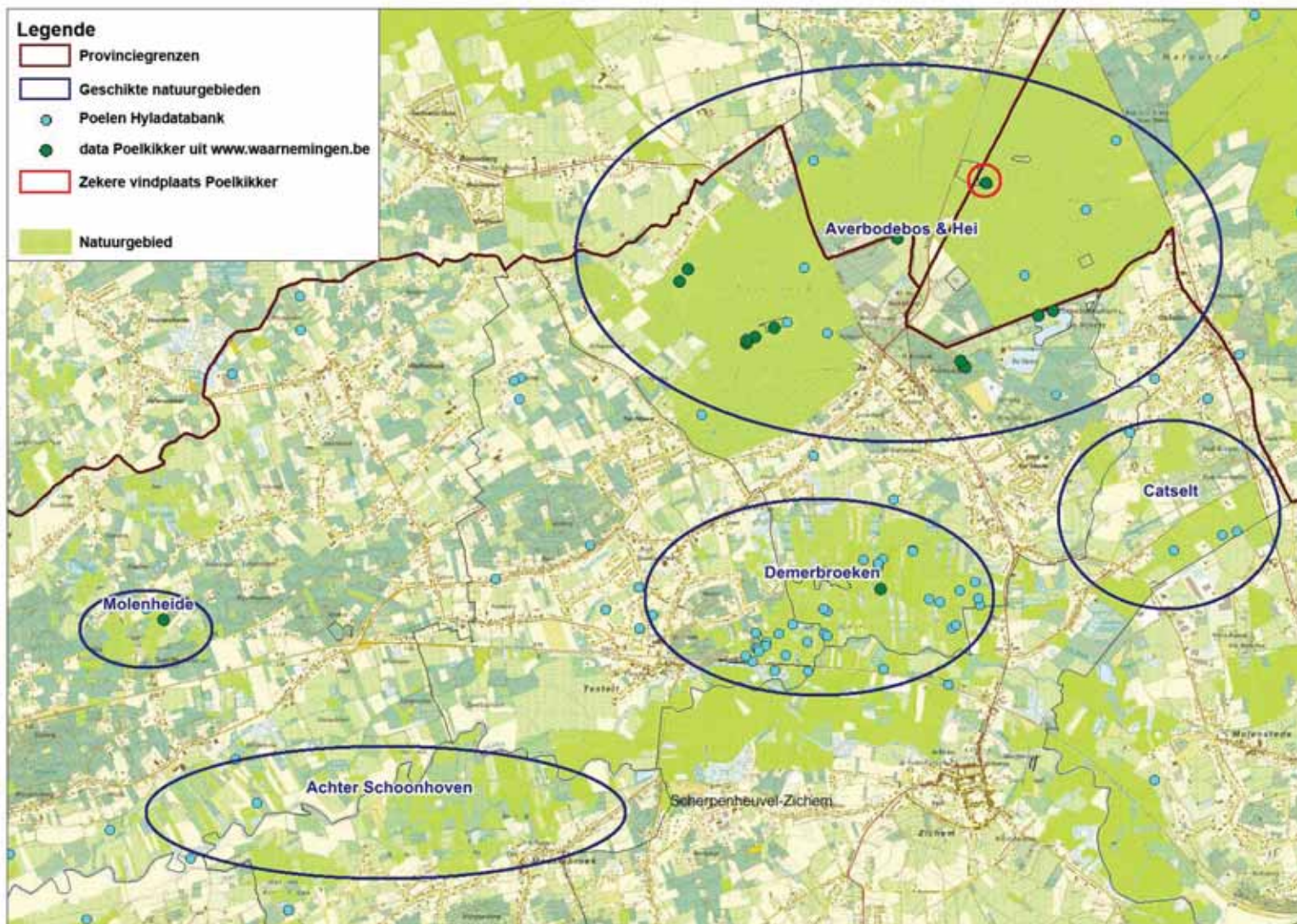
Er zal getracht worden om in 2016 nieuwe geluidsopnames in de ruime regio van Averbodebos en Hei te maken en deze te vergelijken met geluidsopnames elders uit Vlaanderen.

3.5 Samenvatting

Hoewel er in de periode 2010-2015 verschillende waarnemingen van Poelkickers in de provincie Vlaams-Brabant werden gemeld, zijn er geen zekere vindplaatsen Poelkikker vastgesteld in de periode 2014-2015.

Determinatie van Poelkickers, zowel op vlak van uiterlijk als op basis van de paarroep is verre van simpel, en bij gebrek aan sluitende foto's en sonogrammen (toegevoegd aan de data op www.waarnemingen.be), kunnen we momenteel niet spreken van zekere vindplaatsen Poelkikker in Vlaams-Brabant.

In het Averbodebos & Hei, een natuurgebied dat deels in Vlaams-Brabant, Antwerpen en Limburg ligt, huisvest wel een populatie Poelkikker, maar dan wel op Limburgs grondgebied. Het enige met zekerheid vastgestelde roepkoor bevindt zich in het Laat Poeltje, op 700 m van de provincie Vlaams-Brabant.

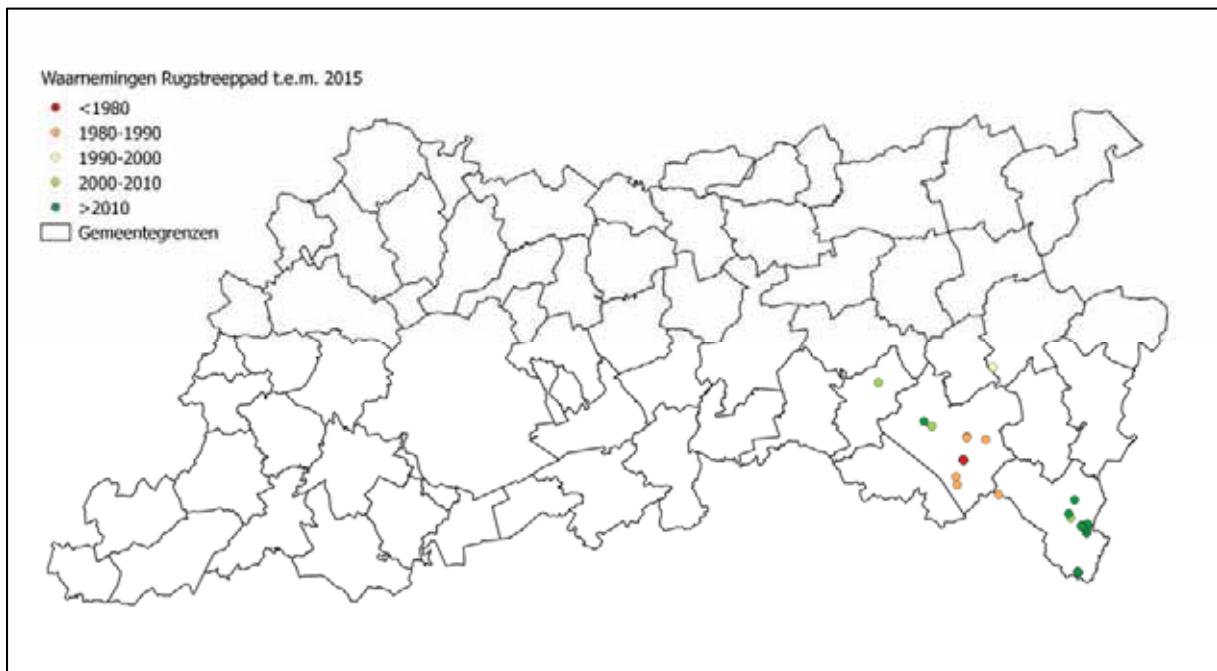
Figuur 14 De waarnemingen van Poelkikker zoals ingevoerd in www.waarnemingen.be over bepaalde natuurgebieden met geschikt habitat. In Vlaams-Brabant kon de Poelkikker niet met zekerheid worden vastgesteld, wel in het Laatspoeltje, een oud ven in de provincie Limburg.

4 Rugstreeppad: inventarisatie en monitoring

4.1 Inleiding

De (historische) aanwezigheid van Rugstreeppad in Vlaams-Brabant is een verhaal van verspreide, geïsoleerde en vaak tijdelijke waarnemingen. Op basis van de gegevens uit de verspreidingsatlas van de amfibieën en reptielen in Vlaanderen (Bauwens en Claus, 1996), aangevuld met historische data uit Waarnemingen.be en de HYLA-databank, leek het areaal van de soort zich in de periode 1975-1994 voornamelijk te beperken tot het (zuid)oosten van de provincie Vlaams-Brabant. De soort hield er zich op aan de rand van de Zuiderkempen (Tremelo en Rotselaar) en in het Hageland (zandgroeve Hoeleden, 1992). Ook in de regio rond Tienen, Landen en Boutersem waren er in die periode verschillende waarnemingen. Daarnaast werd de soort opgemerkt in Vilvoorde en in een zandwinningsput in Zemst (Bauwens en Claus, 1996) en meer recent (2006) werd melding gemaakt van 3 roepende mannetjes in een oude zandgroeve in Korbeek-Lo (pers. comm. G. Rooseleer).

Haar lange levensduur en opportunistisch habitatgebruik konden echter niet voorkomen dat het areaal van de Rugstreeppad in Vlaams-Brabant de laatste decennia sterk inkromp. Groeves werden opnieuw opgevuld en geschikt habitat verdwenen. In Tienen bleef de soort nog een tijdje overeind, maar ook daar kreeg ze rake klappen. Terwijl begin jaren '80 nog op verscheidene plaatsen in het Tiense Rugstreeppadden voorkwamen, was hun verspreiding begin jaren '90 reeds sterk ingekrompen. In de kleiputten van NV Nelissen hield zich nog langere tijd een stabiele populatie staande. Sinds de eeuwwisseling ging echter ook daar door achterstallig beheer de soort sterk achteruit. Ondanks verschillende gerichte zoekacties werden er het laatste decennium slechts een handvol waarnemingen gedaan. Ook in Korbeek-Lo, waar een vrij recente waarneming (2006) van 3 roepende mannetjes in een oude zandgroeve voorligt, is het twijfelachtig of de soort stand kon houden. Daarmee lijkt Landen, waar sinds 2006 op Figuur 15). In 2010 namen zowel Tienen als Landen de Rugstreeppad op als koestersoort.

Figuur 15: Verspreiding van de Rugstreeppad in Vlaams-Brabant tussen 1978 en 2015 (bron: HYLA-databank en Waarnemingen.be)

4.2 Inventarisatie en monitoring

Tijdens de projectperiode werden enkele gekende locaties in Landen en Tienen waar de voorbije jaren nog Rugstreeppadden werden gemeld, regelmatig gemonitord tijdens het voortplantingsseizoen. Daarnaast werden ook een aantal andere locaties bezocht, waar de dieren mogelijk nog aanwezig zouden kunnen zijn. De resultaten hiervan worden hieronder beschreven.

4.2.1 Zandgroeve Korbeek-Lo

Er werd al jaren melding gemaakt van een vindplaats Rugstreeppad in het 'Leuvense', maar een precieze locatie bleef uit. Ook in de laatste twee atlanten (Bauwens & Claus, 1996; Jooris et al. 2015) werden er populaties in de ruime regio van Leuven weergegeven. De afgelopen jaren waren verschillende vrijwilligers gaan speuren in nabijgelegen groeves in Bierbeek, maar zonder resultaat. Totdat de nieuwe eigenaars van de groeve contact opnamen met het Regionaal Landschap Dijleland en het mysterie werd opgehelderd.

De groeve is sinds ongeveer een jaar in eigendom van een naburig koppel dat de locatie ondertussen heeft ingericht als educatief natuurgebied, maar zou tevens de groeve willen herinrichten als geschikt leefgebied voor de Rugstreeppad. Deze soort kwam hier nog tot in 2006 voor volgens de eigenaars. Toen telde zij hier nog drie roepende mannetjes (Figuur 16) in het voorjaar van 2006. De groeve werd in de daaropvolgende jaren opgevuld, en sindsdien werd de Rugstreeppad hier niet meer waargenomen.

De groeve is ongeveer één hectare groot en bestaat anno 2015 uit relatief schrale stukken grasland met middenin een grotendeels verlandende poel met wilgenopslag erom. Rondom de groeve staan er nog knotwilgen en Robinia's op een zuidgerichte talud. Men is aan het bekijken hoe de poel, die tevens dienst doet als waterbekken, kan worden heringericht als voortplantingshabitat voor de Rugstreeppad. Dit initiatief wordt bemoeilijkt door de aanwezigheid van *Watercrassula*, een exoot uit Nieuw-Zeeland die er woekert en moeilijk te verwijderen is.

Figuur 16 Eén van de laatste drie roepende mannetjes Rugstreeppad in de groeve in Korbeek-Lo. Het is afwachten of de soort na al die tijd nog voorkomt in de groeve.

4.2.2 Tienen

4.2.2.1 Kleigroeve NV Nelissen

De kleiputten van NV Nelissen bevinden zich achteraan een KMO-zone aan de Leuvenselaan in Tienen op een terrein van vijf hectare. Het zijn restanten van de vroegere steenbakkerij, waar in 1986 de laatste kareelstenen werden gebakken.

Hoewel naar alle waarschijnlijkheid al lange(re) tijd Rugstreepadden op deze locatie voorkwamen, werd hun aanwezigheid er pas in juni 1991 voor het eerst vastgesteld. De populatie, die toen enkele tientallen roepende mannetjes telde, floreerde er en groeide uit tot een mooi aantal van zo'n 100 roepende mannetjes begin jaren 2000. Dit gebied herbergde daarmee de belangrijkste populatie van deze soort in Vlaams-Brabant en de hele Vlaamse Leemstreek, temeer omdat de meeste lokale populaties in Vlaams-Brabant intussen verdwenen waren door opvulling van de (zand)groeven in deze streek (bv. Hoeleden).

Oorspronkelijk stonden de betreffende percelen volgens het gewestplan Tienen-Landen ingekleurd als ontginningsgebied met nabestemming agrarisch gebied en gold er, na stopzetting van de delfactiviteiten, een opvulplicht. Het voorkomen van deze soort op deze locatie was echter van zulk belang dat de Vlaamse regering in 1996 besliste om het gewestplan te wijzigen naar natuurgebied. Door een lacune in de wetgeving bleef de opvulplicht daarbij echter wel overeind.

Wanneer de eigenaar in 2000 na stopzetting van de delfactiviteiten de kleiputten opnieuw begon op te vullen tot het oorspronkelijk grondniveau, dreigde daarmee het habitat van de Rugstreepadden verloren te gaan. Gezien het regionale belang van de soort en haar wettelijke (Europese) bescherming, werd door de Vlaamse overheid in 2001 een aanvraag ingediend bij de Provincie Vlaams-Brabant om de exploitatievoorwaarden van de vergunning van NV Nelissen in overeenstemming te brengen met de nieuwe bestemming van het gebied als natuurgebied en daarbij de opvulverplichting voor de graverij op te heffen. Deze wijziging werd op 23 augustus 2001 toegewezen en de opvullingen stilgelegd.

Figuur 17: Door het uitblijven van een aangepast beheer en een verderschrijdende verbossing geraakten van de voormalige kleiputten van NV Nelissen steeds meer ongeschikt als voortplantingslocatie en habitat voor de lokale Rugstreepaddenpopulatie (foto: Griet Nijs)

Hoewel de lokale populatie Rugstreep-padden in de jaren '90 leek te floreren, stagneerde hun groei rond 2000. Een gebrek aan geschikt beheer zorgde er immers voor dat de kleiputten langzaam verbossen waardoor het habitat geleidelijk steeds minder geschikt werd. Eerdere pogingen om het habitat op deze locatie te herstellen waren tevergeefs. Vanaf 2000 nam het aantal waarnemingen in sneltreinvaart af door de voortschrijdende verbossing en in april 2005 werd voor het laatst een roepend mannetje vastgesteld. Sindsdien werden ter hoogte van de kleiputten geen Rugstreep-padden meer waargenomen, afgezien van een buurtbewoner die in 2011 een adult exemplaar meldde in de nabijgelegen Galgenstraat. Intussen zijn de kleiputten volledig dichtgegroeid met opslag van vnl. schietwilg, boswilg en berk en is alle geschikt voortplantingshabitat verdwenen (Figuur 17).

Figuur 18: De storthopen aan de rand van de kleiputten kunnen een schuilplaats vormen voor eventuele resterende dieren (foto: Griet Nijs)

Huidige toestand

Verschillende auditieve inventarisaties in het verleden en in het kader van dit project, leverden geen bijkomende waarnemingen meer op. Verschillende storthopen van vooral grote stenen en bouwafval aan de rand van het gebied, die een geschikte schuilplaats zouden kunnen vormen voor resterende rugstreep-padden, werden gecheckt zonder resultaat (Figuur 18).

4.2.2.2 Bovenloop Kleinbeek (Zijpveld)

In het kader van de ruilverkaveling Vissenaken werden in 2010 een wachtbekken en zes amfibieënpoelen gegraven ter hoogte van de bovenloop van de Kleinbeek langs de Zijpstraat in Tienen. Deze poelen zijn gelokaliseerd op een kleine kilometer ten noordwesten van de kleiputten waar zich tot 2005 een populatie Rugstreep-padden ophield. Aangezien de kleiputten door het uitblijven van een aangepast beheer intussen compleet ongeschikt werden voor Rugstreep-padden, werd bij de aanleg van de poelen dan ook rekening gehouden met de noden van de soort in de hoop dat een eventuele restpopulatie deze waterpartijen zou

opzoeken en zich hier zou vestigen. Enkele van de amfibieënpoelen zijn vrij ondiep (en daardoor periodiek droogvallend) en hebben zacht afhellende oevers en zouden bijgevolg geschikte voortplantingslocaties kunnen vormen.

Om de ontwikkeling van de natuurcompensatie in het kader van de ruilverkaveling op te volgen, werd op vraag van de Vlaamse Landmaatschappij tijdens het voorjaar van 2012 (T=2) onder meer een monitoring van de gegraven poelen uitgevoerd (Herremans et. al 2012). Tijdens een van de monitoringsrondes werden 45 larven, die vermoedelijk van Rugstreeppad waren, aangetroffen in een uitdrogende plas. Eerder werd ook al eens melding gemaakt van een mogelijk eisnoer van Rugstreeppad op deze locatie. Er werd genetisch materiaal ingezameld voor eventueel toekomstig DNA-onderzoek die deze vondst al dan niet kan bevestigen.

Figuur 19: Amfibieënpoel nr. 2 langs de bovenloop van de Kleinbeekvallei. De zich steeds verder uitbreidende wilgenopslag zorgt voor toenemende beschaduwing van op de ondiepere, snel opwarmende waterkanten waar Rugstreeppadlarven zich graag ophouden (foto: Griet Nijs)

Huidige toestand

Natuurpunt Studie voerde in dit gebied zeven inventarisatierondes uit tijdens de projectperiode om de aanwezigheid van Rugstreeppad te kunnen bevestigen. Tijdens zes rondes werd specifiek gezocht naar sporen van voortplanting (eisnoeren en larven) van Rugstreeppadden d.m.v. visuele waarnemingen. Tijdens twee van de zes rondes werd bijkomend een schepnet gehanteerd om larven op naam te brengen. Daarnaast werd auditief gezocht naar roepende rugstreeppadden tijdens twee inventarisatierondes (zie Tabel 1).

Tabel 1: Data terreinbezoeken Rugstreeppad Zijpveld in 2014-2015

2014	14 mei	inventarisatie Zijpveld (auditief en visueel i.s.m. ANB)
	23 mei	inventarisatie Zijpveld (visueel i.s.m. ANB)
2015	07 mei	inventarisatie Zijpveld (visueel)
	11 mei	inventarisatie Zijpveld (visueel en auditief)
	26 mei	inventarisatie Zijpveld (visueel + schepnet)
	07 juli	inventarisatie Zijpveld (visueel)
	25 augustus	inventarisatie Zijpveld (visueel)
	20 oktober	terreinbezoek Zijpveld beheermaatregelen bekijken

Tijdens de inventarisatierondes in 2014-2015 kon op geen enkele manier de aanwezigheid van Rugstreeppad bevestigd worden. Wel werden eind mei in enkele van de amfibieënpoelen (waterpartijen 2 en 3) grote aantallen larven van voornamelijk Gewone pad (2000+) en in mindere mate van Bruine (70+) en Groene kikker synklepton (20+) aangetroffen. Vele van deze larven hielden zich op in de ondiepe, snel opwarmende oeverzone waar ook Rugstreeppadlarven graag gebruik van maken. Dat zorgt potentieel voor sterke concurrentie en een verhoogde predatiedruk voor de larven van Rugstreeppad, die pas een stuk later in het voorjaar worden afgezet. Ook de (verhoogde) aanwezigheid van watervogels kan voor predatie van larven zorgen.

Figuur 20: Een overzicht van de onderzoeksgebieden in Tienen. De in 2015 nog aanwezige waterpartijen werden in het blauw aangeduid en genummerd (orthofoto's middenschalig 2012, AGIV)

In vergelijking met 2012 (Herremans et al., 2012) is de aanwezigheid van wilgenopslag op de oevers van waterpartijen 2, 3 en 4 echter zowel in hoogte, dichtheid als oppervlakte toegenomen (zie Figuur 19 en Figuur 20). De toenemende beschaduwing van het wateroppervlak die daarbij gepaard gaat, is nadelig voor de ontwikkeling van eventuele larven van Rugstreeppad die zich bij voorkeur ophouden in de snel opwarmende stukken ondiep water, wat een snelle groei bevordert. Aangezien deze omstandigheden de poelen steeds meer ongeschikt dreigen te maken voor de Rugstreeppad, werd dit najaar de wilgenopslag rond de meest geschikte poel (waterpartij 2) deels afgezet en deels afgebrand (Figuur 22). De resterende amfibieënpoelen die in 2010 werden gegraven zijn in tussentijd zodanig verland (zie Figuur 21), dat ze totaal niet meer geschikt zijn als voortplantingsplaats en werden in 2014 ook niet meer als dusdanig op de Biologische Waarderingskaart opgenomen.

Figuur 21: Kleinbeekvallei oktober 2015. Enkele van de gegraven poelen zijn volledig verland door opslag van wilg en niet langer geschikt als voortplantingsplaats voor amfibieën (foto: Griet Nijs)

Figuur 22: Kleinbeekvallei oktober 2015. De wilgenopslag op de oevers van (de hier uitgedroogde) waterpartij nr. 2 werd afgezet en deels afgebrand om een meer duurzaam resultaat te bekomen. (foto: Griet Nijs)

Een flink deel van het landhabitat dat de waterpartijen omgeeft, wordt door het verruigen en verdichten van de vegetatie steeds minder geschikt voor Rugstreeppadden. De soort prefereert immers schrale terreinen met een open vegetatie en microklimaat waar ze zich kunnen beschermen tegen uitdroging, koude en predatie en waar ze bovendien makkelijk kunnen jagen op ongewervelden. Om te streven naar een meer optimale situatie, werd het omliggende weiland in 2015 twee keer gemaaid en zal in de toekomst extensieve na- of stootbegrazing krijgen zodat het zich op termijn kan ontwikkelen naar een kortere, meer open vegetatie met microhabitats.

De aanleg van steenhopen of houtstapels kan voor bijkomende schuil- en foerageerplaatsen zorgen, aangezien de zware leemgrond het graven van eigen schuilplekken bemoeilijkt. De omliggende landbouwgronden worden als niet geschikt beschouwd wegens de intensieve teelten en het gebruik van pesticiden (zie ook Herremans et al., 2012).

In 2015 zorgden het droge voorjaar en zomer, ervoor dat de voortplantingspoelen en –plassen grotendeels droogvielen in het begin van de zomer. Enkel de diepere, voor Rugstreeppad minder interessante (delen van) waterpartijen 1 en 3, bleven nog waterhoudend tot in de late zomer (Figuur 23). Ook eerder in 2014 en 2012 vielen de ondiepe waterpartijen droog. Het droogvallen van die poelen heeft geen nadelig effect te hebben op de voortplanting van eventuele Rugstreeppadden. Op die manier wordt immers voorkomen dat zich een permanent visbestand kan ontwikkelen dat voor bijkomende predatie zou zorgen. Het vroegtijdig droogvallen tijdens de voortplantingsperiode kan wel tot gevolg hebben dat de ondiepe plassen waarin eisnoeren bij voorkeur worden afgezet uitdrogen voor de metamorfose voltooid is.

4.2.3 Landen

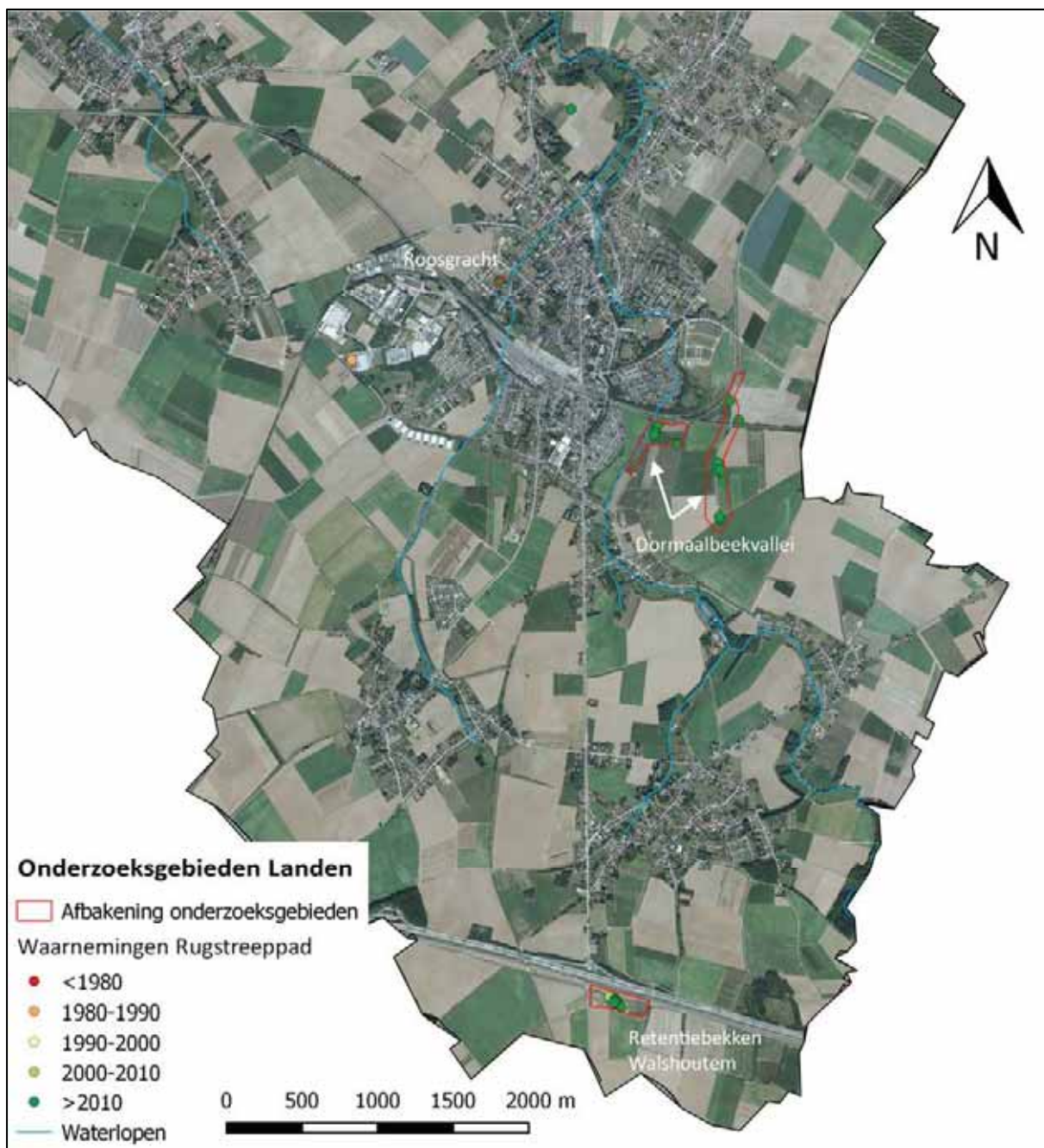
De aanwezigheid van Rugstreeppad in Landen was begin jaren '80 bekend uit deelgemeente Ezemaal (1 roepend ex.) en nabij het centrum van Landen, waar meerdere exemplaren zich ophielden op percelen die nu onderdeel uitmaken van het huidige industrieterrein Roosveld (pers. comm. J. Robijns). De 20-25 daaropvolgende jaren, werd de soort nergens meer waargenomen, tot in 2006 opnieuw enkele roepende mannetjes opdoken in een pas aangelegd retentiebekken vlak bij het centrum van Landen (pers. comm. R. Guelinckx). Deze locatie ligt op een kleine kilometer van waar begin jaren '80 de soort eerder werd waargenomen.

Sinds deze waarneming in 2006 doken ook op verschillende andere locaties in Landen Rugstreeppadden op (Figuur 24). Van de soort is geweten dat ze in staat is grote afstanden af te leggen om nieuwe voortplantingsplaatsen te koloniseren. Voornamelijk juveniele dieren en vrouwtjes hebben sterke dispersiecapaciteiten en zijn, in tegenstelling tot de mannetjes, niet (levenslang) gebonden aan de

Figuur 23: Bovenloop Kleinbeekvallei, 7 juli 2015. In het begin van de zomer vielen de meest geschikte voortplantingspoelen droog. Enkel in de diepere (delen van) enkele waterpartijen bleven waterhoudend. Links waterpartij 1 (wachtbekken), rechts waterpartij 2 (foto: Griet Nijs)

voortplantingslocatie. Waar de mannetjes hun actieradius zich eerder beperkt tot enkele honderden meters rond de waterpartij waar ze het eerst tot voortplanten komen, trekken de vrouwtjes en juveniele dieren vaak tot wel enkele kilometer ver weg. Hun dispersiesucces is echter niet enkel afhankelijk van de afstand, maar ook van de kwaliteit van het landschap dat tussen de verschillende voortplantingslocaties ligt. Goede verbindingzones bestaande uit natuurlijke geleidende elementen en stapstenen kunnen hierbij het verschil maken. Het gebrek aan dergelijke ecologische verbindingen, zoals in grootschalige akkergebieden vaak het geval is, kan resulteren in de isolatie en op termijn het uitsterven van lokale populaties.

Ondanks haar sterke migratiecapaciteiten, vormt het gebrek aan en het verlanden en verdwijnen van de (weinig) voor Rugstreeppad geschikte poelen en plassen een aanzienlijk probleem voor het voortbestaan van de soort in de regio.

Figuur 24: Overzicht van de onderzoeksgebieden in Landen (orthofoto's middenschalig 2012, AGIV)

In het kader van voorliggend monitoringsproject werden verscheidene terreinbezoeken gepland. Deze werden aangevuld door bijkomend terreinbezoeken vanuit ANB in het kader van het een onderzoek naar de genetische diversiteit van Rugstreepadpopulaties in Vlaanderen (Tabel 2).

Tabel 2: Data terreinbezoeken Rugstreeppad Landen 2014-2015

2014	05 mei	inventarisatie Walshoutem (ANB)
	14 mei	inventarisatie Walshoutem, Roosgracht en Dormaalbeekvallei+plateau (visueel i.s.m. ANB)
	23 mei	inventarisatie Walshoutem (visueel i.s.m. ANB)
	30 mei	inventarisatie Walshoutem (visueel en auditief, ANB)
	06 juni	inventarisatie Walshoutem (visueel, ANB)
	20 juni	inventarisatie Walshoutem (visueel, ANB)
	30 juli	inventarisatie Walshoutem (visueel, ANB)
	19 augustus	inventarisatie Walshoutem (visueel, ANB)
2015	07 mei	inventarisatie Walshoutem, Roosgracht en Dormaalbeekvallei+plateau (visueel)
	11 mei	inventarisatie Walshoutem, Roosgracht en Dormaalbeekvallei+plateau (visueel en auditief)
	26 mei	inventarisatie Walshoutem, Roosgracht en Dormaalbeekvallei+plateau (visueel en auditief)
	06 augustus	inventarisatie Walshoutem (visueel)
	25 augustus	inventarisatie Walshoutem, Roosgracht en Dormaalbeekvallei+plateau (visueel)
	01 september	terreinbezoek bespreking beheermaatregelen

4.2.3.1 Captatiebekken Roosgracht

In 2006 dook de Rugstreeppad voor het eerst sinds de jaren '80 terug op in Landen. Dat jaar werden een paar roepende mannetjes gehoord in een net aangelegd captatiebekken dat deel uitmaakte van de inrichting van een nieuwe verkavelingswijk nabij de Roosgracht langs de Zeyp. Datzelfde jaar kon ook voortplanting (ca. 100 larven) worden vastgesteld (pers. comm. R. Guelinckx). Aangezien deze dieren zich op een kleine kilometer in noordelijke richting bevonden van de populatie die in de jaren '80 op het aanpalende industrieterrein (in wording) voorkwam, kan men vermoeden dat de soort zich al die jaren heeft weten stand te houden in de omgeving en als pionierssoort en ware opportunist dankbaar gebruik maakte van de in 2006 nieuw gecreëerde voortplantingsgelegenheid. Om deze populatie alle kansen te bieden, werd in 2007 door Natuurpunt Studie i.s.m. HYL A een voorstel tot inrichting en beheer van het bekken en omliggende ruimte besproken met de Stad Landen. Helaas sleepte de eigendomsoverdracht (incl. beheeroverdracht) van het bekken door het toenmalige Riobra (nu Infrac) zodanig lang aan dat het captatiebekken dichtgroeide met Grote Iisdodde voor er actie kon worden ondernomen. Door de toenemende beschaduwning werd het bekken intussen ongeschikt als voortplantingsplaats. In 2012 werden nog een enkele roepende mannetjes gehoord, maar daarna bleef het er stil en werden ook geen sporen van voortplanting meer waargenomen.

Figuur 25: Landen, 2007. Het captatiebekken aan de Roosgracht vormde met de ondiepe plassen en open vegetatie gedurende enkele jaren een geschikte voortplantingslocatie voor Rugstreeppad. Ondertussen breidde de lisdoddevegetatie sterk uit waardoor het bekken anno 2015 niet meer geschikt is als voortplantingspoel.

Huidige situatie

Verschillende auditieve en visuele inventarisaties na 2012 en in het kader van dit project, leverden geen bijkomende waarnemingen meer op. Het is eveneens onbekend of de soort zich nog in de nabije omgeving ophoudt.

4.2.3.2 Retentiebekken Walshoutem

Het retentiebekken langs de E40 in Walshoutem is gelegen op een voormalige akker die enkele jaren dienst deed als illegaal motorcrossterrein. De percelen werden in 2006 aangekocht door Stad Landen in het kader van de erosiebestrijding. Een centrale gracht voert het overtollige water uit het retentiebekken weg. Op plaatsen waar de vegetatie zeer schraal en open is en na regenbuien tijdelijk ondiepe plassen blijven staan, vormen zich geschikte voortplantingsplekken voor de aanwezige Rugstreeppadden (Figuur 26).

De eerste waarneming op deze locatie dateert van 2010. Mogelijk gebruikten de dieren de Zeypbeek of Dormaalbeek(vallei) als ecologische corridor om een eind zuidelijk richting Walshoutem te migreren vanaf het centrum van Landen. Sinds 2010 werden op deze locatie jaarlijks waarnemingen gedaan van voortplanting en/of roepende mannetjes.

Figuur 26: Het retentiebekken in Walshoutem, mei 2015. De ondiepe plassen die na regenbuien op de bodem van het bekken blijven staan, vormen ideale voortplantingsplassen voor de aanwezige Rugstreeppadden (foto: Griet Nijs)

Huidige situatie

Tijdens de projectperiode werden door Natuurpunt Studie acht inventarisatierondes georganiseerd in het gebied (zie in Vlaanderen, Tabel 2). Twee ervan verliepen in samenwerking met het ANB. De projectperiode viel in 2014 immers samen met een onderzoek van de Vlaamse overheid (INBO en ANB) naar de genetica van de Rugstreeppadden in Vlaanderen dat plaatsvond in het kader van het soortbeschermingsplan. Hiervoor werden DNA-stalen ingezameld (eisnoer, larve of swabs adult) die toe moeten laten de genetische diversiteit van verscheiden populaties in Vlaanderen in kaart te brengen. De uitgebreide inventarisatie die daarmee gepaard ging leverde zes extra inventarisatierondes op van het retentiebekken en werden in totaal 29 (roepende) mannetjes, 4 vrouwtjes en 12 eiersnoeren vastgesteld (pers. med. C. Van Liefferinge).

Figuur 27: Retentiebekken Walshoutem, mei 2015. Rugstreeppadden legden hun eisnoeren af in de ondiepe plassen met waterbies en kruizuring (foto: Griet Nijs)

De ondiepe voortplantingsplassen die zich in het bekken vormen, zorgen ervoor dat de Rugstreeppadden er weinig concurrentie van andere amfibieënsoorten ondervinden, maar hebben het nadeel dat ze regelmatig vroegtijdig uitdrogen. Zo vielen alle plassen in 2014 reeds begin juni droog waardoor er verschillende (nog kleine) larven en enkele eiersnoeren (gedeeltelijk) verloren gingen. Om niet alle voortplanting verloren te laten gaan, werd besloten handmatig zo'n 800 larven te verplaatsen van twee uitdrogende plassen naar het achterste gedeelte van de centrale gracht.

Ook in 2015 vielen de voortplantingsplassen vroegtijdig droog door het droge voorjaar gevolgd door een warme en eveneens droge zomer. De ondiepe plassen in het bekken waarin bij een eerste controle op 7 mei zeven eiersnoeren werden gevonden, bleken bij een volgende controle op 26 mei reeds opgedroogd. De aanwezige eiersnoeren en larven overleefden de droogte niet. Ondanks enkele buien eind juli en begin augustus, vormden zich pas na half augustus opnieuw geschikte voortplantingspoelen in het bekken. Er werden bij een controle eind augustus echter geen nieuwe eiersnoeren of larven aangetroffen. Vermoedelijk kan daaruit geconcludeerd worden dat de Rugstreeppadden zich in 2015 op deze locatie niet succesvol konden voortplanten.

Het is daarom aangewezen enkele diepere delen (+/- 20-25 cm) uit te graven in het bekken die wat langer waterhoudend zijn en tevens een maaibeheer toe te passen om de aanwezige vegetatie voldoende open en kort te houden.

4.2.3.3 Dormaalbeekvallei en plateau Walsbets

In mei 2012 werd op een graanakker langs de Staakweg in Walsbets een koor van een tiental roepende Rugstreeppadden gemeld. Deze bevonden zich in de buurt van een met regen volgelopen tractoorspoor midden in intensief landbouwgebied. De daaropvolgende weken werden op verschillende locaties in de nabijheid eisnoeren, larven en jonge padjes aangetroffen. Ook langs het retentiebekken langs de Dormaalbeek troffen vrijwilligers enkele eisnoeren aan in een uitdrogend plasje (Figuur 28). Om te voorkomen dat alle eisnoeren volledig opdroogden en verloren gingen, werden deze zoveel mogelijk ingezameld en verplaatst naar voortplantingsplassen in het retentiebekken in Walshoutem, waar reeds een populatie aanwezig was. Mogelijk zijn de dieren die zich hier ophouden afkomstig van de omgeving van de Roosgracht, die zich op slechts anderhalve kilometer bevindt.

Figuur 28: Dormaalbeekvallei, mei 2012. In enkele opdiepe uitdrogende plassen langs het retentiebekken vonden vrijwilligers een aantal eisnoeren van Rugstreeppad

Huidige situatie

In 2013 en 2014 werden noch roepende dieren, noch indicaties die wezen op voortplanting waargenomen. Bij de monitoring in het kader van dit project werden op 7 mei 2015 drie eisnoeren aangetroffen in een plas op de hoek van een maïsstoppelakker. Het regenwater dat afstroomde van de helling verzamelde zich hier aan de basis van deze akker en vormde een ruime, ondiepe plas die tijdelijk een geschikte voortplantingslocatie vormde voor de nog aanwezige opportunistische Rugstreeppadden (Figuur 29). Hierin werden enkele dagen (11 mei) later ook drie roepende dieren aangetroffen. Een vierde roepend mannetje bevond zich ergens hogerop de helling op een akker. Bij een volgend bezoek op 26 mei, bleek de akker echter omgeploegd en was de tijdelijke voortplantingsplas volledig verdwenen. Ook de aangrenzende erosiestrook bleek in tussentijd met pesticiden behandeld (Figuur 30). Tijdelijke plassen in intensief akkergebied blijken dan ook vaak ecologische vallen te vormen.

Figuur 29: Dormaalbeekvallei Walsbets, mei 2015. In de hoek van deze maisstoppelakker vormde zich een ondiepe plas waarin drie roepende mannetjes en enkele eisnoeren werden aangetroffen (foto: Griet Nijs)

Figuur 30: Dormaalbeekvallei Walsbets. Links: maisstoppelakker met plas in verste hoek en aangrenzende grasstrook (7 mei 2015). Bij een volgend terreinbezoek op 26 mei bleek de plas(incl. eisnoeren) omgeploegd en de grasstrook gespreid. (foto's: Griet Nijs)

5 Vuursalamander

5.1 Inleiding

In de periode 2010 - 2011 werd er in het kader van 'Onderzoek naar de verspreiding van en opmaak van een soortbeschermingsplan voor de Vuursalamander (*Salamandra salamandra* L.)' (Lambrechts et al. 2011) niet enkel onderzoek gedaan ter hoogte van reeds gekende vindplaatsen, maar werd er ook een voorspellingsmodel opgemaakt. Met andere woorden; er werd toen een stand van zake van de gekende populaties opgemaakt, maar ook een kaart met potentieel geschikt leefgebied.

Ondertussen was **Gert Vanautgaerden** met een populatieonderzoek in het Meerdaalwoud van start gegaan; naast een populatieschatting lag de focus ook op het in kaart brengen van het voortplantingshabitat. Ook **Guido Catthoor** verzette bergen werk door meerdere schepromdes in verschillende deelgebieden in te lassen en zo het voorkomen van de soort in het Meerdaalwoud up te daten (zie verder).

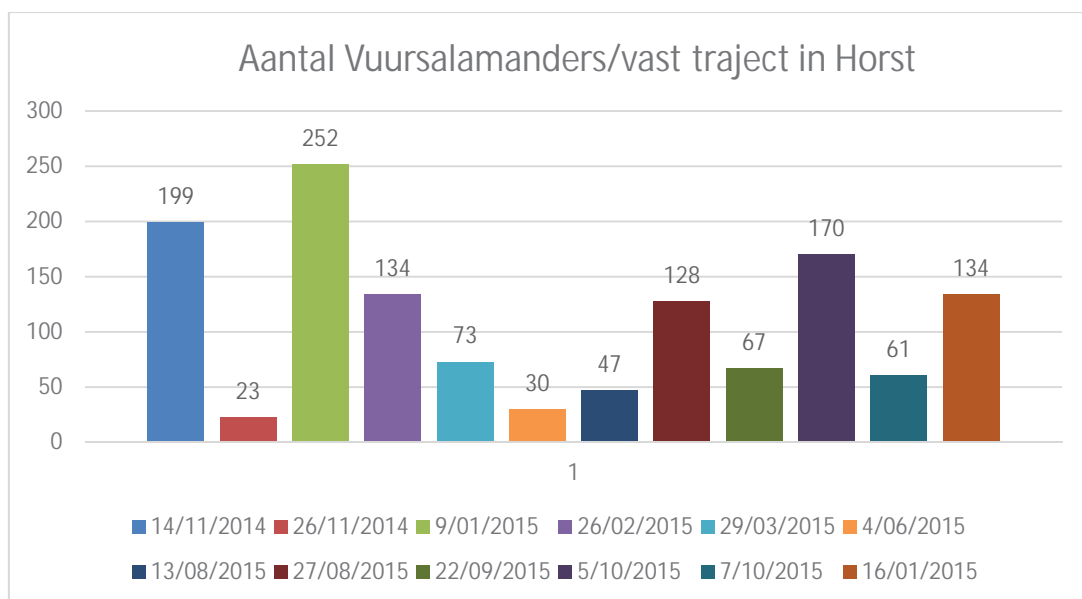
Bert Vandebosch en Iwan Lewylle volgden in hun spoor door de Hagelandse bossen verder uit te spitten in de periode 2014-2015.

In 2016 zal het startschot voor het 'Meetnet Vuursalamander' (= een monitoring georganiseerd door Natuurpunt Studie i.o.v. het INBO) worden gegeven. Dit meetnet heeft als doel de Vlaamse populatie Vuursalamander gestandaardiseerd op te volgen waarbij vrijwilligers vaste trajecten lopen; elke populatie in Vlaams-Brabant is opgenomen in dit meetnet.

5.2 Update verspreiding en monitoringsresultaten

5.2.1 Kasteel van Horst Wingevallei in Sint-Pieters-Rode

Lambrechts et al. (2011) stelden in 2011 dat de populatie Vuursalamander in de Wingevallei – Kasteeldomein van Horst mogelijk één van de grootste, en hoogstwaarschijnlijk diegene met de hoogste dichtheden in de provincie Vlaams-Brabant is. Om die reden besloten Bert Vandebosch en Iwan Lewylle om op regelmatige tijdstippen langsheen een vast traject Vuursalamanders te gaan tellen om zo een idee van de dichtheden te krijgen. De (voorlopige) resultaten voor de periode november 2014 t/m oktober 2015 vind je in Figuur 31:

Figuur 31 Aantallen Vuursalamanders waargenomen langsheen een vast traject in Horst in de periode.

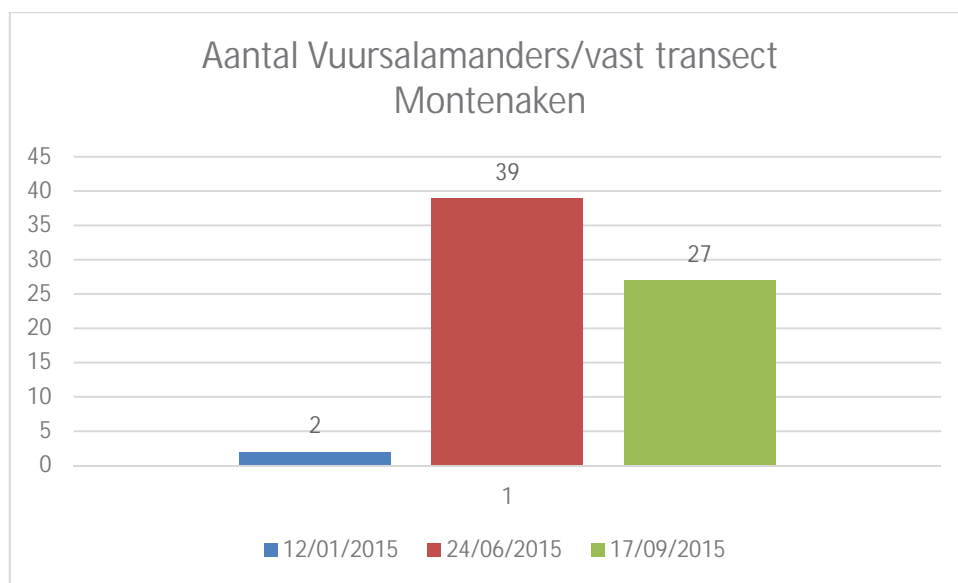
Op 16/10/2015 werd naast het vast traject een tweede traject bezocht; dit louter als experiment om na te gaan of elders in dit boscomplex gelijkaardige aantallen konden worden geteld. Over een traject dat ongeveer een

derde tot de helft langer is, werden nog eens 180 Vuursalamanders (overwegend adulte exemplaren) opgetekend. Die nacht werden er dus 314 Vuursalamanders waargenomen, enkel langsheen de beschikbare wandelpaden.

5.2.2 Montenakenbos in Rillaar (Aarschot)

De populatie in het Montenakenbos in Rillaar werd door Lambrechts et al. (2011) geschat op tientallen exemplaren. De voorlopige monitoring lijkt dit te bevestigen. Bert Vandebosch (en Iwan Lewylle) hebben drie tellingen langsheen een vast traject gelopen en vonden gedurende één ronde alvast 39 exemplaren.

Aangezien het traject slechts een (zeer) beperkte oppervlakte van het totale bos beslaat, liggen de werkelijke aantallen hoogstwaarschijnlijk veel hoger. Alle exemplaren Vuursalamander die langsheen het traject werden waargenomen, werden ook dorsaal gefotografeerd. De foto's met vlekkenpatronen zullen worden verwerkt in een specifiek programma om populatieschattingen te verkrijgen. Het vlekkenpatroon op de rug is namelijk uniek voor elk individu Vuursalamander.

Figuur 32 Aantal Vuursalamanders langsheen het vast traject in Montenakenbos, Rillaar.

Ten noorden van Montenakenbos, aan de overzijde van de N10 – de steenweg Aarschot-Diest, werden in twee tuinen ter hoogte van toponiem meerdere exemplaren adulte Vuursalamanders gemeld. Het betrof vier maal één exemplaar op:

- 08/11/2012
- 10/05/2013
- 10/05/2015
- 18/10/2015

en dit telkens in de (groente)tuin van Luc Storm. Daarnaast werden er twee exemplaren gevonden in een tuin tegen het Dikkenbos aan; deze dieren werden aangetroffen bij het verplaatsen van een stapel brandhout. De waarneming is ingegeven op 21/04/2015, maar dateert van 2014 (precieze datum onbekend).

Er is ondertussen contact gelegd met de eigenaars van omliggende bossen. Het doel is om in 2016 te gaan zoeken naar nieuwe vindplaatsen in het Hageland.

5.2.3 Meerdaalwoud

Guido Catthoor & Gert Vanautgaerden hebben de afgelopen jaren de verspreiding van de Vuursalamander in het Meerdaalwoud geüpdatet. En hoe! Zij brachten in het meest oostelijke deelgebied van het Mollendaalbos tal van nieuwe voortplantingsplasjes in kaart.

Zowel ten noorden als ten zuiden van de Schoon Zichtdreef werden nieuwe voortplantingslocaties gevonden. Bovendien werd tussen de Eleonoradreef en de Milse Dreef in de ruime omgeving van onder meer de 'Poel des doods' voortplanting vastgesteld in plassen, karrensporen en in onbruik geraakte afwateringskanalen. Hieruit werd geconcludeerd dat de lokale populatie niet zo afhankelijk is van een beperkt aantal voortplantingswateren, zoals onder meer de Poel des Doods, en dat de populatie veel verspreider voorkomt in het Meerdaalwoud dan tot voor kort werd aangenomen (zie Figuur 1).

Ter hoogte van het Godenbos en ten westen van de Naamse Steenweg werden nog twee eenmalige vondsten gemeld, maar deze konden tot nu toe nog niet worden bevestigd. Zie ook Vanautgaarden G. (2011a & 2011b).

5.2.4 Kravaalbos

Tot voor kort was er slechts één waarneming uit het Vlaamse Brabantse deel van het Kravaalbos gekend. In voorjaar van 2008 werden er drie larven gemeld in een beek net op de provinciegrens. Op 28/04/2014 en 26/05/2014 werden er respectievelijk drie adulte en vier larven Vuursalamanders gevonden in Vlaams-Brabant. Het Regionaal Landschap Groene Corridor legde in 2015 ter hoogte van deze vindplaatsen drie kleine poeltjes aan als extra voortplantingshabitat en voorzag meerdere hopen dood hout als schuilmogelijkheid.

Bovendien werden er melding gemaakt van vier Vuursalamanders in het Kartelobos, eveneens in Asse gelegen. Dit bos is in beheer bij het Agentschap voor Natuur & Bos.

5.2.5 Hallersbos

Net als in het Meerdaalwoud lijkt de Vuursalamander een groter verspreidingsgebied in het Hallersbos te hebben dan tot nu toe gekend was. Dat is toch alvast wat de ingevoerde data in www.waarnemingen.be suggereren. Verder werden er verschillende dieren op of nabij percelen in beheer bij Natuurpunt gevonden; Natuurpunt Beheer zal in de nabije toekomst bekijken of het maatregelen kan treffen zijn eigendommen op de populatie te versterken en te laten toenemen.

De waarnemingen en toponiemen worden niet gepubliceerd op vraag van de lokale vrijwilligers. Het Hallersbos wordt wel opgenomen in het Meetnet Vuursalamander en zal in de toekomst dus nauwgezet opgevolgd worden.

5.2.6 Nieuwe vindplaats?

Eén van de lokale eigenaars en jagers van het Kareelbos, een deelgebied van de Molenbeekvallei gelegen in de Groene vallei, meldde eind 2010 dat hij een Vuursalamander had aangetroffen onder een hoop dood hout. De beschrijving die hij gaf aan Ewoud L'Amiral en Iwan Lewylle leek correct en geloofwaardig, maar een weliswaar korte zoektocht ter hoogte van de vindplaats leverde niets op.

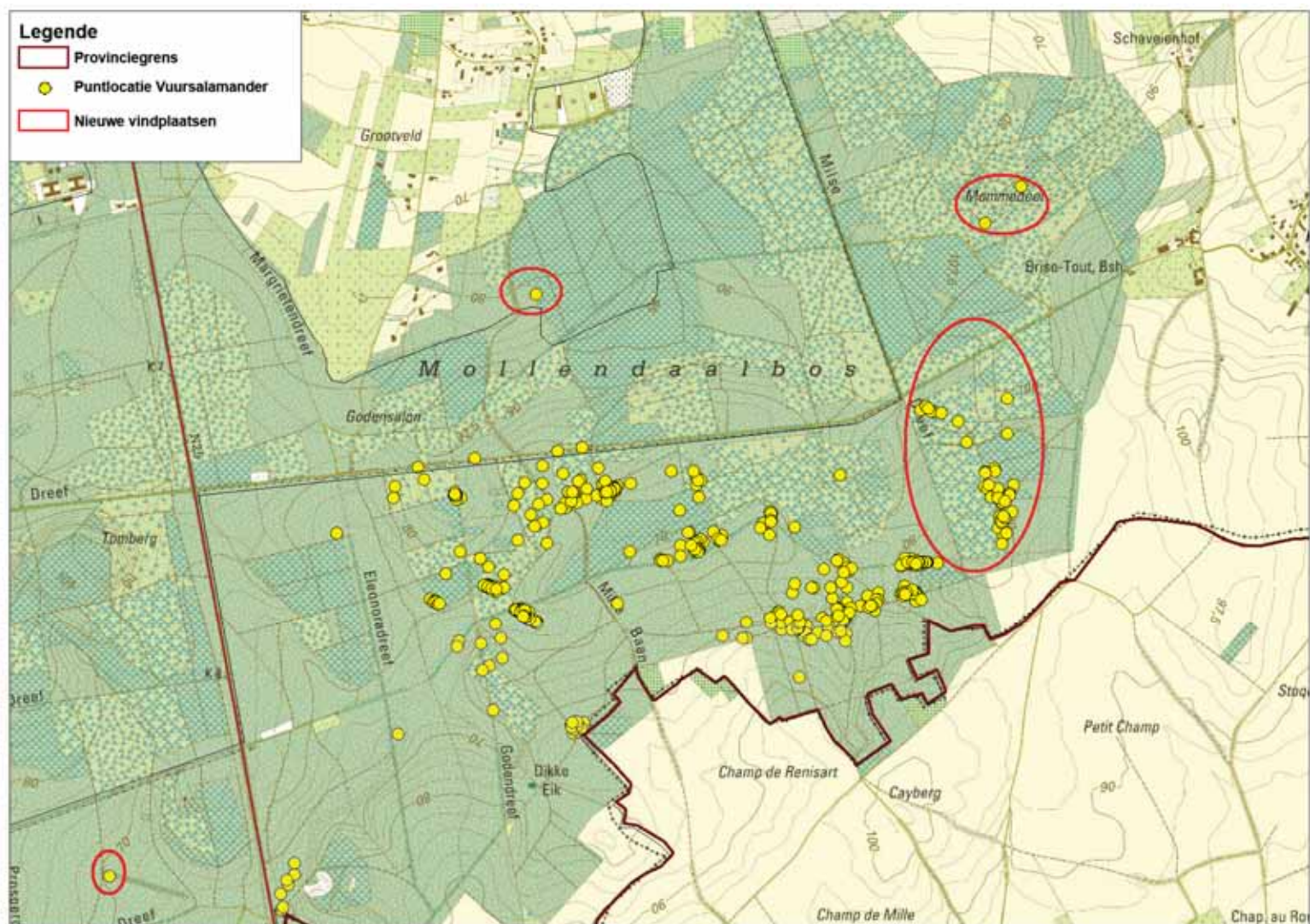
Aangezien er in het Kareelbos ook eigendommen van Natuurpunt liggen, is Pieter Moysons in april 2014 twee keer op zoek gegaan Vuursalamanders. Een derde nachtelijke zoektocht in 2013 samen met Gert Vanautgaarden was helaas ook niet succesvol.

Op 26 april 2015 werd opnieuw gezocht naar adulte Vuursalamanders tijdens regenachtige omstandigheden en op 7 juni 2015 werd een zoektocht naar larven georganiseerd, maar vondsten van Vuursalamander bleven uit. Verschillende poelen en grachten bleken begin juni al volledig uitgedroogd, waar ze eind april nog vol water stonden en uitstekend voortplantingshabitat leken. Gedurende die nachtelijke zoektocht in april werden ook geen larven gevonden.

De laatste vier jaar werden er dus vijf à zes gerichte zoekacties gehouden door mensen die enige ervaring hebben met de soort in de hoop Vuursalamanders te vinden, maar tot nu toe zonder succes. Het valt niet uit te sluiten dat de soort hier voorkomt, maar het is wel zo dat op andere vindplaatsen de soort na dergelijke zoekinspanningen waarschijnlijk zou zijn vastgesteld.

5.2.7 Samenvatting

In de periode 2010-2015 werden verschillende populatie Vuursalamander intensief bezocht, zelfs gemonitord, wat meerdere verrassende vondsten en nieuwe inzichten opleverden. De Vlaamse populatie Vuursalamander zal door middel van het Meetnet Vuursalamander nauwgezet worden opgevolgd. Begin 2015 werd onderzoek naar amfibieënschimmels door het Ugent i.o.v. het ANB opgestart; de resultaten worden in 2016 verwacht

Figuur 33 Overzichtskaart waarnemingen Vuursalamander in het Meerdaalwoud met duiding van nieuwe vindplaatsen sinds de opmaak van het soortenbeschermingsplan (Lambrechts et al., 2011). De vindplaatsen in het oostelijke deel van het Mollendaalbos wijzen op een groter verspreidingsgebied dan voorheen aangenomen. De waarnemingen in het noordelijke deel van het Mollendaalbos en ten westen van de Naamse Steenweg konden dan wel nog niet worden bevestigd, maar mogelijk komt de soort hier ook voor.

6 Reptielenonderzoek

6.1 Inleiding

Inventarisatie van Ringslang en Gladde Slang d.m.v. zogenaamde reptielenplaten is op verschillende locaties al zeer succesvol gebleken. Ook Rugstreeppadden en Hazelwormen worden al wel eens aangetroffen onder dergelijke platen, maar ook onder afval, stenen en boomstronken.

In Vlaams-Brabant zijn er nogal wat historische waarnemingen van Hazelworm en Levendbarende Hagedis, o.a. ter hoogte van enkele relatief nieuwe, maar grote natuurgebieden, en toch blijven recente meldingen van voorgenoemde soorten uit.

Hyla sponsorde dit project door 65 reptielenplaten aan te kopen, die werden verdeeld onder geïnteresseerde vrijwilligers/beheerteams van (deelgebieden van) natuurgebieden, waarvan men vermoedt dat er nog Hazelwormen en/of Levendbarende Hagedissen voorkomen.

6.2 Trajecten

Er werden reptielenplaten gelegd in de volgende natuurgebieden:

- Averbodebos & Hei = drie reeksen van vijf platen (in totaal 15 platen),
- Sint-Benedictushoeve (Groene Vallei) = één reeks van vijf platen (in totaal 5 ex.),
- Silsombos (Groene Vallei) = twee reeksen van vijf platen (in totaal 10 platen),
- Het Viskot en Het Doysbroek (Vallei van de Grote Gete) = twee reeksen van zes platen (in totaal 12 platen),
- In de Heibos in Hoeleden, Kortenaeken = twee reeksen van vijf platen (in totaal 10 platen).

Daarnaast lagen er in de Paddenpoel (Glabbeek) al 15 en in de Hagelandse Vallei (Holsbeek) al 10 reptielenplaten.

In het kader van de inventarisaties rond de Rugstreeppad werden een experiment op poten gezet. Er werden ook platen transecten op de volgende locaties voorzien:

- Tuin van Johan Vanautgaarden in Begijnendijk, waar recent nog Rugstreeppadden werden gesignaleerd (periode 2010 -2013) = één reeks van vijf platen
- Ter hoogte van de vindplaatsen Rugstreeppad in Landen = twee reeksen van vijf platen (in totaal 10 platen)
- In de Zijpbeekvallei werden eveneens één reeks van vijf platen gelegd

Ook op deze locaties zijn er nog geen gekende waarnemingen van Hazelwormen en/of Levendbarende Hagedis.

6.3 Tussentijdse resultaten

Onder één van de platen in Het Viskot werd al een Levendbarende Hagedis gevonden. Op zich geen al te bijzondere waarneming, was het niet dat de aanwezigheid van deze soort in dit gebied pas in maart 2015 werd opgemerkt. Tijdens het plaatsen van fuiken in functie van de populatietelling Kamsalamander werden zo maar even 13 Levendbarende Hagedissen, genietend van het lentezonnetje, opgemerkt. Deze waarneming was op dat moment de eerste vondst in 10 jaar!

In het Heibos werd sinds 1999 (het aankoopjaar van dit natuurgebied) slechts twee waarnemingen van Hazelwormen gemeld:

- Een oude waarneming van een verkeerslachtoffer meegedeeld door een buurtbewoner,
- En een vondst van een subadulte Hazelworm ter hoogte van de boomheide/heideperceel aan de Wittebosstraat onder een stronk tijdens beheerwerken.

Op twee trajecttellingen in de (na)zomer van 2015 werden al twee Hazelwormen onder de platen aangetroffen. Daarnaast werd er nog een adult exemplaar aangetroffen langsheen het wandelpad door een wandelaar.

Ter hoogte van Heidelberg, op enkele honderden meters van het natuurgebied Heibos, werd in een bouwput één Levendbarende Hagedis gevonden. We hopen ze ook aan te treffen onder de reptielenplaten in het Heibos.

In Holsbeek werden op sommige tellingen tot vier Hazelwormen onder één reptielenplaat aangetroffen.

Het monitoren van deze transecten sprak vrijwilligers aan die tot voor kort nog niet betrokken waren bij inventarisaties herpetofauna. In totaal konden we zo acht mensen sensibiliseren om actief deel te nemen aan het project, waarvan één twintiger die pas recent deel uit maakt van de natuurstudiewerkgroep in de Getevallei en één tiener uit de Groene Vallei die gaat onderzoeken of de reptielenplaten meer succes hebben dan het zeildoeken die op hetzelfde perceel zijn gelegd.

7 Beheeradvies

Het aanleveren van beheeradvies, en dan vooral op terrein, is één van de vaste pijlers van de biodiversiteitsprojecten rond amfibieën en reptielen van de voorgaande jaren, en zo ook gedurende dit project.

Wanneer men vrijwilligers op terrein begeleidt bij inventarisaties en determinaties komt ook vaak het aspect 'habitat' aan bod. Wanneer dit habitat lokaal gedegradeerd is en/of er specifieke knelpunten worden opgemerkt, dan worden die vaak ook meteen behandeld. De vrijwilligers zijn vaak ook de lokale beheerders van de natuurgebied(en) die op dat moment worden bezocht, en zo maken deze mensen niet enkel kennis met de herpetofauna in het gebied dat ze beheren maar ook met het (specifieke) beheer dat noodzakelijk is om het habitat van bepaalde soorten te behouden.

Voorts is er nog steeds een grote vraag naar specifiek beheeradvies door professionele natuurbeheerders. Ondanks het feit dat het concept vaak duidelijk is, zijn er op vele plaatsen specifieke, maar ook nieuwe knelpunten die dienen te worden verholpen. In onderling overleg, al dan niet op terrein, worden alle knelpunten en parameters in rekening gebracht en worden zo specifieke beheerplannen of -acties uitgetekend.

Zo werden er in het kader van dit project beheeracties ontworpen in functie van één reeds uitgevoerde en één reeds geplande translocatie. Verder werden nieuwe beheerders zoals de eigenaars van de groeve in Korbeek-Lo, maar ook beheerders van nieuwe vindplaatsen zeldzame amfibieën begeleidt bij het uittekenen van het gewenste beheer voor de desbetreffende soort.

Zie Tabel 3 voor het overzicht van de activiteiten die in het teken stonden van aanleveren beheeradvies. Daarnaast werd er nog heel wat werktijd gestoken in het helpen uitwerken van beheerplannen, subsidieaanvragen en stedenbouwkundige vergunningen voor de aanleg van extra (voortplantings)habitat.

8 Educatie en Sensibilisatie

Het opzet van het luik educatie en sensibilisatie werd doorheen de werking van het project gewijzigd. Oorspronkelijk was het doel het opleiden van nieuwe vrijwilligers door middel van één basislessenpakket. Na verloop van tijd bleek echter dat er meer en meer vraag was naar specifieke opleidingen, en dit niet enkel door vrijwilligers. Om die redenen werden verschillende voordrachtavonden en terreinbezoeken op maat ontwikkeld i.p.v. een meer algemene workshop.

Gedurende het project 'Amfibieën in Vlaams-Brabant – de grote sprong vooruit':

- Werd er één zeer specifieke uitstap naar de grootste populatie Vroedmeesterpad in Nederlands Limburg met medewerkers van verschillende Regionale Landschappen en Natuurpunt georganiseerd. Daar stond Frans Abels ons te woord; hij gaf toelichting over tal van beheermaatregelen die hij de afgelopen jaren uittestte om de lokale populaties Vroedmeesterpad en Geelbuikvuurpad te behouden en te versterken.
- Werden verschillende stagiaires van Regionale Landschappen en Natuurpunt begeleidt. Deze mensen droegen hun steentje bij verschillende inventarisaties en bij de dataverwerking. Het betreft biologen of milieudeskundigen in opleiding, en dat maakt van hen de 'natuurbeheerders van morgen'.
- Werd er heel wat werktijd in de topic 'amfibieënschimmels' gestoken. Vrijwillige en professionele natuurbeheerders en inventariseerders werden geïnformeerd over de gevaren die de schimmels met zich meebrengen en hoe zij de verspreiding ervan kunnen vermijden door het toepassen van een hygiëneprotocol.
- Er werden verscheidene inventarisatie-activiteiten georganiseerd, voornamelijk in regio's waar er recent relatief weinig onderzoek naar herpetofauna plaatsvond. In het kader van deze inventarisaties werden tien schepnetten aan evenveel vrijwilligers- en beheerkernen aangeleverd. Dit om een andere manier van inventariseren aan te leren, maar ook om beheermaatregelen te kunnen evalueren. Succesvolle voortplanting is in veel gevallen het bewijs van een succesvolle maatregel.

Het aantal vrijwilligers, jong en oud, dat zich zeer specifiek bezighoudt met de herpetofauna in de provincie Vlaams-Brabant is de laatste jaren zonder meer sterk toegenomen.

Tabel 3 Overzicht van het aantal dagen dat er beheeradvies werd aangeleverd op terrein aan de desbetreffende beheerder/partner. Daarnaast werd er nog heel wat werk 'achter de schermen' verzet door het aanleveren van input voor beheerplannen, subsidieaanvragen en stedenbouwkundige vergunningen.

	Datum	In samenwerking met	Taak	Duur
1	22/07/2015	ANB	Werken voorbereiden Walsbergen + uitvoeren	1
2	Nog uit te voeren	RLGC	Werken voorbereiden Grimbergen	0,5
3	09/10/2015 & 13/10/2015	RLZH en ANB	uitvoeren werken Meertsheuvel plus Viskot	1,5
4	20/03/2015	ANB	Translocatie voorbereiden Boortmeerbeek	0,5
5	10/03/2015	Natuurpunt Boortmeerbeek	Beheermaatregelen voorbereiden Boortmeerbeek	0,5
6	25/03/2015 & 24/10/2015	Natuurpunt Haacht	Beheermaatregelen voorbereiden Haacht	1
7	4/10/2015	Natuurpunt Herent	Beheermaatregelen voorbereiden Sint-Benedictushoeve	0,5
8	9/10/2015	Natuurpunt Zoutleeuw	Beheermaatregelen voorbereiden Meertsheuvel	0,5
9	14/10/2015	RLD	Terreinbezoek Groeve Korbeek-Lo	0,5
10	24/09/2015	Natuurpunt Sint-Genesius-Rode	Beheermaatregelen voorbereiden Kwadebeekvallei	1
11	5/10/2015	Natuurpunt Liedekerke	Beheermaatregelen voorbereiden De Vallier	0,5
12	16/07/2015	Life Hageland	beheermaatregelen Demerbroeken, Demerbeemden, Molenheide	1
13	24/07/2015	RLPZ	Beheermaatregelen evalueren Sint-Pieters-Kapelle en Tollembeek	1
14	30/07/2015	Natuurpunt Wijgmaal	Beheermaatregelen voorbereiden Wijgmaal Broek	0
15	22/11/2015	Bosgroep Kravaalbos en RLGC	Beheermaatregelen voorbereiden Kravaalbos door RLGC	0,5

Tabel 4 Overzicht van educatieve en sensibiliserende activiteiten van het project 'Amfibieën in Vlaams-Brabant: de grote sprong vooruit'

Wat	Wanneer	Hoe	Extra
1 Voordracht over Amfibieënschimmels	Brakona Studiedag en presentaties NP	Presentatie en handleiding	Mails beantwoorden en aanleveren ontsmettingsmiddel vrijwilligers
2 Voordracht over amfibieën in het Hageland	16/02/2015	Presentatie en PowerPoint	Woordje uitleg over de Hagelandse herpetofauna
3 Begeleide inventarisatie Averbode bos en hei	verschillende data	Leren inventariseren/determineren op terrein	Aanleveren fuiken en schepnet
4 Begeleide inventarisatie Groene Vallei	6/07/2015	Leren inventariseren/determineren op terrein	Aanleveren fuiken en schepnet
5 Studiedag Vroedmeesterpad NL Limburg	31/08/2015	Beheer Vroedmeesterpad voor terreinbeheerders	Op bezoek bij de grootste populatie Vroedmeesterpad in Nederland
6 Beheer poelen cursus Molenstede	11/10/2015	Presentatie en uitleg op terrein	
7 Ondersteuning 8 Beheeruitstappen	verschillende data	Uitleg beheer, maar ook uitleg inventarisatie en aanleveren kaart- en inventarisatiemateriaal	
8 Presentatie projectpagina www.waarnemingen.be	nog uit te voeren	Handleiding in pdf en/of PowerPoint	
9 Begeleiding translocaties	17/07/2015 & 19/07/2015	Vorbereidingen treffen en aanvragen indienen	Begeleiding uitvoering op terrein
10 Begeleiding stagiaires	verschillende data	Stagiaires RLD, RLPZ en Natuurpunt	Aanleveren kaarten, fuiken en schepnet
11 Uiteenzetting amfibieën Zoniënwoud	10/10/2015	Chris Vandenhaute	
12 Uitleg databeheer RLPZ	vastgelegd op 19/11/2015	nog uit te voeren	Datum zo aangevraagd door RLPZ
13 Terreinbezoek Landen met ANB	14/05/2014 en 23/05/2014	Inventarisatie en staalnames Rugstreeppad	
14 Terreinbezoek Landen met lokale Natuurpuntafdeling	1/09/2015	Uitleg op terrein en bespreking beheer	

j

9 Referenties

- Bauwens & Claus, 1996. Verspreiding van amfibieën en reptielen in Vlaanderen. De Wielewaal, Turnhout.
- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (Ravon)(redactie). 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. –Nederlandse fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey – Nederland, LeidenHerremans M. 2015a. Verschil in aankomst zomervogels en vertrek wintervogels tussen 2013 en 2014. Natuur.oriolus 81 (1): 7-12.
- Herremans M., Lambrechts, J & Lewylle I., 2012. Ruilverkaveling Vissenaken: monitoring T=2.
- Jooris R. 2002. Pelophylax, de groene wachters aan de waterkant. Natuurpunt, Mechelen
- Jooris R. & G. Holsbeek. 2010. Groene kikkers in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Rapport Natuur.Studie 2010/2 Mechelen.
- Lambrechts J., Stijnen T; & I. Vanderheyden. 2011. Onderzoek naar de verspreiding van en opmaak van een soortenbeschermingsplan voor de Vuursalamander (*Salamandra salamandra* L.) Arcadis Belgium i.o.v. ANB Vlaams-Brabant
- Lewylle I, 2011a. De Kamsalamander in Vlaams-Brabant – Verspreiding, ecologie en Beheer. Natuur.studie 13/2011. Mechelen.
- Lewylle I, 2011b. De Vroedmeesterpad in Vlaams-Brabant – verkennend onderzoek naar het voortplantingshabitat. Natuur.studie 14/2011. Mechelen.
- Lewylle I., Pennings A., Rymen J., Bemelmans M. & F. Sanermans. 2014. De Vroedmeesterpad in Vlaanderen – Rapport verslaggeving terreinbezoeken, overlegmomenten en beheermaatregelen in de periode 2011 – 2013. Natuur.studie 15/2014. Mechelen
- Lewylle I., Verstuyft I., De Hert K., Pennings A., Moysons P. & N. Thys. 2015. Actieplan 'De Kamsalamander in het Dijleland 2.0 – Stand van zaken en kansen voor de Kamsalamander in de Beneden-Dijle
- Vanautgaarden G. 2011a. Vuursalamanders in het Meerdaalwoud en Dijleland (2010-2011). Boomklever. Drukwerk Natuurstudiegroep Dijleland
- Vanautgaarden G. 2011b 'Vuursalamanders (*Salamandra salamandra terrestris*) – Een nobele onbekende in Meerdaal. Powerpoint Presentatie Brakona Contactdag. Natuurstudiegroep Dijleland

Bijlage 1 – Verslag Educatieve uitstap Nederlands Limburg

Verslag bezoek boerderij Frans Abels (Heerlen) en heringerichte groeves in Nederlands Limburg op 31/08/2015

Inleiding: In Nederlands Limburg gaat het de Vroedmeesterpad, en bij uitbreiding de Geelbuikvuurpad, voor de wind. Beide soorten kropen rond de eeuwwisseling uit een diep dal en de populaties zijn anno 2015 stabiel of zelfs groeiend/toenemend. Dit in schril contrast met de populaties Vroedmeesterpad in Vlaanderen. Een aantal Vlaamse populaties namen het laatste decennium sterk af en enkele populaties zijn ondertussen zelfs sterk bedreigd of waarschijnlijk al verdwenen.

Reden te meer om eens met een delegatie uit Vlaanderen te gaan kijken hoe men het in Nederlands Limburg dan wel aanpakt. De aanwezigenlijst bestond uit:

- Vertegenwoordiging uit Regionaal Landschap Dijleland: Annabel Pennings, Pieter Moysons & Jan Verroken
- Vertegenwoordiging uit Regionaal Landschap Pajottenland en Zenne; Koen De Rijck & Jonas Bergmans
- Natuurpunt Iwan Lewylle, Robert Jooris & Thomas Vandenberghe
- Verontschuldigd; Wim Deblier, Chris Vanliefferighe & Elfriede Schotmans (allen ANB), en Frederik Santermans & Joke Rymen (RLHV)

Verslaggeving Annabel Pennings & Iwan Lewylle

Boerderij Frans Abels

Zowel poelen als betonnen bakken zorgen er voor een zeer succesvolle voortplanting van zowel de Vroedmeesterpad als de Geelbuikvuurpad.

Op de boerderij van Frans Abels komen al van 'oudsher' Vroedmeesterpadden voor, zelfs toen het landbouwbedrijf vrij intensief werd beheerd (varkensbedrijf). Het bedrijf wordt nu al 7 jaar gerund als 'hobbyboerderij'. De populatie Vroedmeesterpad telt er enkele honderden roepers en is hoogstwaarschijnlijk de grootste in Nederland. De Geelbuikvuurpad werd er in 2013 geïntroduceerd en doet het relatief goed.

Ter hoogte van de boerderij worden deze amfibieënsoorten aangetroffen over vier verschillende types voortplantingshabitat (er is overlap in keuze voortplantingshabitat, maar er is ook scheiding):

- Poelen met betonnen bodem (omringd door Vroedmeesterpaddenmuurtjes). Hierin worden jaarlijks **meerdere honderden larven van Vroedmeesterpad** waargenomen
- Voortplantingsbakken uit beton (bedoeld voor Geelbuikvuurpad, maar ook gebruikt door Vroedmeesterpad).
- Veedrinkpoelen met betonnen bodem
- Bronpoeltje; kraamkamer van Vroedmeesterpad, mogelijk ook voor Geelbuikvuurpad.

Het landhabitat t.h.v. de boerderij bestaat er uit – hoe kan het ook anders - een boerenerf, grasweides, een kalkhelling en een oude groeve (zie verder)

Poelen met betonnen bodem

Uitzicht: Beide types waterpartijen bevatten matig helder tot troebel water, maar amper tot geen macroalgen. Enkel een smalle band watervegetatie en verder een redelijke portie kranswieren. De waterpartijen bevinden zich desalniettemin (continu) in een vroeg successiestadium. Op ca. 5 m van de oevers van de waterpartijen op het boerenerf liggen zuidgerichte 'Vroedmeesterpaddenmuurtjes.

Figuur 1 Poelen op erf boerderij; wijkt af van de 'standaard amfibieënpool', maar is niet bijzonder moeilijk te realiseren; wel duurder in aanleg. Dergelijke poel dient regelmatig te worden geschoond. Het voorzien van een stop zou het schonen wel aanzienlijk vergemakkelijken.

Figuur 2 Veedrinkpoelen in grasweides met verderop een zuidgericht kalkgrasland/hellinggrasland. Dergelijk situaties kunnen zonder meer als het ideale leefgebied worden omschreven en lijken ook in Vlaanderen niet onrealistisch.

Constructie:

- Viltlaag (zodat folie niet beschadigd raakt) onderaan,
- EPDM-folie (nodig voor waterdichtheid) tussenin,
- Betonlaag met staalharen erin (dus een soort gewapend beton, vrij ruw) bovenop: 10-12 cm,
- Diepte van de poel tussen de 70 cm en de 150 cm,
- Steenhopen, muurtjes en puinstapelings rondom de poel (met worteldoek er bovenop),
- De oudste poelen hebben geen stop, maar Frans zou het wel aanbevelen om ze te kunnen leeglaten wat het schoonmaken zou vergemakkelijken,
- Voorbeeldbestek op te vragen bij IKL (Frans Blezer),
- Richtprijs: 6000 euro,
- De oudste poelen met betonnen bodem zijn al meer dan 20 jaar oud en nog steeds intact.

Onderhoud:

- Na aanleg zelf gevuld (met regenwater?),
- Jaarlijks onderhoud met vrijwilligers: alle planten eruit met sloothak en daarna met de hand gesorteerd om alle larven eruit te halen (Tip: met scholen of sociale economie),
- Om de 5 jaar schoonschrapen met de kraan (dat is mogelijk door de betonlaag),
- Jaarlijks schonen is noodzakelijk, zeker in de minder diepe poelen anders krijg je in de winter gasvorming onder het ijs en massale sterfte (zie verder, Figuur 3)
- Geen bomen rondom de poel: minder schaduw noch bladval,
- Rondom de waterpartijen: gras kort maaien of begrazing. Poel beter niet uitrasteren want dan krijg je (snel) verruiging rondom de poel. Betonnen poelen kunnen de koeien niet stuk trappen en de uitwerpselen zijn ook geen groot probleem omdat er jaarlijks geruimd wordt (daarnaast worden deze graslanden niet bemest!).

Extra: de veedrinkpoel ter hoogte van de kalkhellinggrasland op Figuur 3 bevat dan wel helder water, maar is quasi volledig bedekt met (eenden)kroos. Ook in deze waterpartij worden meerdere honderden larven gevonden, maar in sommige koude winter sterft het merendeel. Volgens Frans gebeurt dit door gasvorming (in het slib) onder het ijs. Het gaat hier waarschijnlijk om nitriet en nitraat.

Figuur 3 Deze poel wordt gebruikt als voortplantingshabitat door Vroedmeesterpad, maar in sommige jaren treedt er massale sterfte van larven op door gasvorming (meestal in de periodes dat er ijs in de waterpartij staat).

Betonnen bakken

De voortplantingsbakken (vierkante exemplaren van ongeveer 3 x 3 m) uit beton waren oorspronkelijk bedoeld voor Geelbuikvuurpadden, maar worden ook gebruikt door de Vroedmeesterpad. De kleinere ronde exemplaren idem. De veedrinkbak voor de aanwezige paarden is zelfs voorzien van een 'pomp'; wanneer het waterpeil zakt, dan wordt er een kraan geopend dankzij een vlotter (uit een toilet).

Alle voortplantingsbakken zijn oplaadbaar. De waterkolom bevatte redelijk wat macroalgen, die bij het aflaten worden verwijderd. Het niet aflaten zou er waarschijnlijk voor zorgen dat er slib zou ontstaan (wat als nefast wordt beschouwd). In deze waterpartijen werden meerdere Geelbuikvuurpadden waargenomen tijdens de excursie, net als meerdere niet gedetermineerde larven.

Figuur 4 De zogenaamde voortplantingsbakken Vroedmeesterpad, ditmaal met een dompelpomp (uit een toilet). Wanneer de paarden hieruit drinken, worden de bakken automatisch bijgevoerd.

Figuur 5 Een 'batterij' aan voortplantingspoeltjes voor de Geelbuikvuurpad, die ook worden gebruikt door de Vroedmeesterpad.

Constructie:

- Zelf geconstrueerde betonnen bakken (bv rechthoekige bak met drie compartimenten conform zogenaamde voortplantingsbakken in Vlaanderen), aangesloten op een leiding en door een vlotter vult de bak zich vanzelf aan als de paarden ervan drinken): redelijk wat werk om te maken. Zie foto's.
- Rioolbuizen (eindpunt van een buis, want daar zit een bodem in) aankopen (zie Figuur 5): met een betonboor een gat boren in het midden en daarin een aflat met stop uit een doe-het-zelf-zaak plaatsen met behulp van een rubberplug. Kleinere maat: 40 euro/stuk. Grotere versie met diameter 2m. Ze verplaatsen ze met klemmen dus er worden geen gaten gemaakt voor vervoer. De bakken zijn waterdicht.
- Sleuf uitgraven en daarin betonblokken als steun voor de bakken en rondom puin (rond de rij ronde betonbakken op het terrein zat bv 20 m³ puin in de grond). Hier bovenop komen de betonnen bakken. Bij het uittrekken van de stop kan het water snel draineren door de puinlaag eronder. Zie foto's.
- Steenstapelingen in de bakken nodig zodat amfibieën in en uit het water geraken
- Tip: zeefje voorzien op de stop zodat larven niet wegspoelen. Bij leeglaten van een bak waar larven inzitten, worden de larven verplaatst naar een nabijgelegen poel waar nog water instaat.

Onderhoud:

- Jaarlijks leeglaten als het begint te vriezen en pas terug vullen in mei als de Gewone padden hun eitjes al (elders) hebben afgezet (Geelbuikvuurpad verdraagt weinig tot geen concurrentie van andere soorten). Alle planten en algen worden bij het leeglaten ook meteen verwijderd. Best bakken ingraven en leeglaten in de winter anders kunnen ze kapotvriezen. Al deze waterpartijen bevinden zich steeds in pionierstadium.
- Steenhopen: helaas handmatig uittrekken van de vegetatie. Het voldoende hoog stapelen van de stenen en het achterwege laten van grond tussen de stenen maakt wel dat onderhoud beperkt blijft (i.t.t. steenhopen waaronder zand werd onder gemengd). Het plaatsen van worteldoek bovenop Vroedmeesterpaddenmuurtjes loont op termijn; in eerste instantie duurder, maar op latere datum dan weer tijdbesparend.
- Betonbak aan een bron gekoppeld: hier is geen onderhoud nodig; door het ijskoude doorstromend water groeien er bijna geen planten. De poel blijft zo continu/constant in pionierstadium. Hierin werden meerdere larven van Vroedmeesterpad waargenomen.

Figuur 6 Een bronpoeltje, het iets meer authentieke voortplantingshabitat van de Vroedmeesterpad. De larven van deze soort zijn zeer temperatuurtolerant en kunnen zich hier wel ontwikkelen i.t.t. heel wat andere amfibieënsoorten.

Landhabitat

- Steile taluds met schrale bodem. Het beheer bestaat uit maaien of begrazen en kappen. De vruchtbare grond bovenop de taluds blijft ter plaatse door bomen aan te planten die met hun wortels de ondergrond vasthouden/leggen.
- Oude zandgroeves werd d.m.v. Europese subsidies in 2014 opnieuw opengekapt. Aangezien de groeve in 2015 weer sterk aan het verbossen is, wordt het plan om een verdere inrichting uit te voeren geopperd. In de aanwezige voortplantingsbakken werden meerdere larven (van Vroedmeesterpad en/of Geelbuikvuurpad) waargenomen die steeds lucht kwamen happen. De waterkolom was dan wel helder, maar bedekt met kroos wat doet vermoeden dat deze bakken op termijn hun functie als voortplantingshabitat zullen verliezen. Door bladval zal zich waarschijnlijk al gauw een sliblaag opstapelen.
- Lokaal ook ruigte (bv braamstruwelen) en bos: vaak ziet het er ruiger/beboster uit dan we zelf als ideaal zouden inschatten. Dit is voor Geelbuikvuurpad waarschijnlijk geen probleem, maar voor Vroedmeesterpad mogelijk wel. Successie op het landhabitat tegengaan leek op meerdere plekken de moeilijkste taak te zijn, maar in de directe omgeving van de waterpartijen wordt de vegetatie kort gehouden door het aanwezige vee. De graasweides worden wel niet bemest! Verschillende zijn ondertussen in natuurbeheer genomen. Maar de waterpartijen worden wel intensief onderhouden (jaarlijks leeglaten of alle planten verwijderen).
- Begrazing wordt heel vaak toegepast. Met subsidies wordt een raster geplaatst (rondom de groeves?) en daarna komen er schapen, geiten, varkens, ... op die de vegetatie moeten afeten en de successie dienen tegen te gaan.

Groeves 'Meertensgroeve' en 'Groeve Blom'

De Meertensgroeve maakt deel uit van het natuurgebied Bergse Hei, en is ca. 7 ha groot. Er liggen vijf permanente waterpartijen en verschillende pionierpoeltjes die er werden aangelegd als voortplantingshabitat voor de Geelbuikvuurpad die er in 2006-'07 werd uitgezet. In 2011 telde de populatie Geelbuikvuurpad er ca. 100 individuen.

Deze groeve wordt beheerd door middel van konnikspaarden door Limburgs Landschap vzw, maar is anno 2015 redelijk aan het dichtgroeien (Figuur 7).

Figuur 7 Uitzicht van de groeve Meertens; deze groeve wordt begraasd door Konnikspaarden, maar groeit helaas langzaam dicht wat eerder nefast is voor de populatie Vroedmeesterpad en minder voor de populatie Geelbuikvuurpad.

Groeve Blom is particuliere eigendom, maar ingericht in functie van de Geelbuikvuurpad die er in de periode 2005-'08 werd uitgezet, en telde eind 2008 ongeveer 200 adulte exemplaren. De Vroedmeesterpad werd er voor het eerst in 2006 vastgesteld (drie exemplaren). In deze groeve liggen een zeer grote waterpartij en een middelgrote poel, naast een twintigtal voortplantingspoeltjes voor Geelbuikvuurpad.

Begrazing gebeurt door varkens (ras kune kune) en geiten die de groeve lokaal (zeer) open houden, hoewel bepaalde flanken wel aan het verbossen zijn.

Bijlage 2 – Verslag Inventarisatie voortplanting Vroedmeesterpad in Vlaams-Brabant

Verslag inventarisatie voortplanting van populaties Vroedmeesterpad in Vlaams-Brabant

Aantallen larven in de periode 2014 -2015 en korte omschrijving van het voortplantingshabitat

Verslag Iwan Lewylle, medewerker Natuurpunt Studie

De inventarisaties vonden plaats op:

- 1) 20/06/2014 met Annabel Pennings, medewerkers van Regionaal Landschap Dijleland
- 2) 14/8/2015 met Thijs Claes, stagiair van Regionaal Landschap Dijleland

Huldenberg

Populatie Ganspoel en dorpskern Duisburg

Omschrijving voortplantingshabitat

Zowel in de voortplantingsbak (op eigendom van het Instituut Ganspoel) als in de vijver (in de huiskavel van Josse Peeters) werd geen enkele larve Vroedmeesterpad aangetroffen. In de voortplantingsbak bevonden zich filamenteuze algen. In de vijver werd matten van wieren aangetroffen (blauwwieren?).

Er werden relatief hoge aantallen Meerkickers, voornamelijk in de vijver, aangetroffen. De aantallen zouden volgens Josse Peeters fors zijn toegenomen de afgelopen jaren. De soort kwam hier oorspronkelijk niet voor, maar zou zich de afgelopen jaren stevig gevestigd hebben en vormt roepkoren van tientallen exemplaren in de veedrinkpoel/vijver.

Aantal roepers

geen gedocumenteerde roepers in de periode 2014-2015. Er waren ook geen melding meer van roepende exemplaren in de dorpskern van Duisburg. Er werden daarnaast ook geen larven aangetroffen in twee/drie nieuw aangelegde waterpartijen in de dorpskern van Duisburg.

Figuur 1 Een voortplantingsbak in een particuliere tuin ter hoogte van een voormalige vindplaats. (foto Iwan Lewylle)

Populatie Hoeve Ter Saert

Omschrijving voortplantingshabitat

De vijver ter hoogte van Hoeve Ter Saert bevatte lokaal filamenteuze algen en algenflab (ca. 5-10%), maar was grotendeels begroeid met 'fijne fonteinkruiden' (tot 50% van het wateroppervlak). De waterkolom was gedurende beide inventarisatierondes troebel, maar dit door hevige regenval, niet door algenbloei.

Inventarisatie larven

Er werden 5 larven in 2014 gevangen, en 7 stuks in 2015 in de vijver nabij hoeve Ter Saert. Hier werden vooral in 2015 hoge aantallen larven Alpenwatersalamander (ca. 250 ex.) en vooral Kleine Watersalamander (ca. 1000 ex.) gevonden.

Figuur 2 Albino/leucistische larven Vroedmeesterpad, gevangen in de voortplantingspoel nabij Hoeve Ter Saert (foto Iwan Lewylle).

Aantal roepers

Ter hoogte van Hoeve Ter Saert bevond zich in 2014-'15 het grootste roepkoor in Huldenberg, respectievelijk zes roepers in 2014 en 10 in 2015.

Populatie Ganzeman

Omschrijving voortplantingshabitat

De aanwezige partij is ondanks de ruiming in de winter van 2012 opnieuw volledig aan het dichtgroeien met Riet, Grote Lisdodde, Drijvend fonteinkruid en Lidsteng.

De nieuwe voortplantingsbakken bleken in 2015 nog niet succesvol. Er werden daarentegen verschillende juveniele/subadulte Meerkikkers in de bakken aangetroffen (mond. med. Thomas Vandenberghe).

Figuur 3 De enige voortplantingspoel in Groeve Ganzeman groeit in een snel tempo dicht, maar is gelukkig nog niet aan het verlanden. De waterkolom wordt vooral gevuld door Drijvend fonteinkruid en Lidsteng met Riet op de oevers, en vormt zo eerder een goed leefgebied voor Bruine Kikker en Kleine Watersalamander, en veel minder voor Vroedmeesterpad. Voorts heeft er zich op korte tijd een grote populatie Meerkikker ontwikkeld (foto Jorg Lambrechts).

Inventarisatie larven

Er werden in 2014 en 2015 slechts drie larven gevangen, maar niet op bovenstaande data. Toen werd er telkens een nulresultaat geboekt. Op 21/03/2015 werd er één larve gevangen tijdens een lentewerkdag in de groeve. Op 14/08/2015 werden er minstens 75 larven 'groene Kikker' (hoogstwaarschijnlijk Meerkikker gezien de grootte van de larven), en ongeveer 25 larven Alpenwatersalamander en Kleine Watersalamander gevangen.

Er staan grootschalige werken in de winter van 2015-2016 op de planning. Zie bijlage 3 & 4

Aantal roepers

In Groeve Ganzeman telde men in 2015 circa vijf roepers.

Populatie Ter Saertveld

Omschrijving voortplantingshabitat

De veedrinkpoel was in 2015 drooggevallen, en daarnaast volledig vertrappeld door de aanwezige koeien. Lees; de poel was eigenlijk één grote modderdepressie met algenbloei (blauwwieren?).

Figuur 4 De voortplantingspoel in Ter Saertveld is anno 2015 vroegtijdig drooggefallen en wordt zwaar betreden door het aanwezige vee. Door de constante betreding lijkt de poel stilaan te verdwijnen; de oevers eroderen en de poel wordt als het ware een modderplas (foto Iwan Lewylle).

Inventarisatie larven

In de nabijgelegen veedrink- en voortplantingsbakken werden net als in de veedrinkpoel geen larven gevonden, maar wel larven van Kleine Watersalamander (in totaal 10 ex.) en Alpenwatersalamander (in totaal 21 larven) en verschillende adulte Meerkikkers die wegdoken.

Aantal roepers

Ter hoogte van deze (sub)populatie werden in 2014 twee roepende dieren, en in 2015 wel drie roepers waargenomen. Deze subpopulatie werd weliswaar minder intensief opgevolgd dan de subpopulaties Hoeve Ter Saert en die in Groeve Ganzeman, maar verschillende inventariseerders leggen het traject Hoeve Ter Saert – Groeve Ganzeman steeds te voet af en merken zo steeds roepende individuen in het Ter Saertveld op

Overijse

Ketelhuis & groeve Blaivie

Omschrijving voortplantingshabitat

De voortplantingsbak in de tuin van het Ketelhuis is verdwenen en vervangen door een grote (toekomstige?) visvijver. Die laatste is zeer troebel door algenbloei (fytoplankton). Hierin werden 14 larven van Alpenwatersalamander aangetroffen op 14/08/2015. Het is maar zeer de vraag of de Vroedmeesterpad zich in de toekomst in deze waterpartij zal voortplanten. Zeker indien hierin vissen worden uitgezet, lijkt de kans eerder gering.

Figuur 5 De voortplantingsbak in Overijse moest plaats ruimen voor een nieuwe visvijver. Het is maar de vraag of de Vroedmeesterpad hier nog een toekomst heeft (foto Iwan Lewylle).

Inventarisatie larven

De voortplantingsbakken in groeve Blaivie zagen er in 2014 - 2015 uitstekend uit, maar hier werden helaas geen larven Vroedmeesterpadden waargenomen. Er werden echter op verschillende tijdstippen in het voortplantingsseizoen van 2014 roepende exemplaren waargenomen in deze groeve.

Aantal roepers

In het voorjaar van 2014 werden er minstens twee roepende Vroedmeesterpadden in Groeve Blaivie waargenomen, maar geen enkele in 2015 (voor zover geweten).

Droogdal Marnix

Potentiele vindplaats

Ten noorden van het Ketelhuis liggen twee veedrinkpoelen. Beiden zijn ofwel aangelegd als voortplantingshabitat Vroedmeesterpad, maar voorlopig zonder succes. Er zijn geen gekende waarnemingen van Vroedmeesterpad. Integendeel; er zijn daar meerdere 'nulwaarnemingen' van amfibieën gedocumenteerd. De staat van beide poelen is ronduit slecht; in beiden is er zeer veel algenbloei. Het lijkt er sterk op dat beide waterpartijen sterk te lijden hebben onder eutrofiëring.

Belangrijke nuance: deze veedrinkpoelen zijn weliswaar slecht bereikbaar en worden minder frequent geïnventariseerd, zowel tijdens nachtelijke rondes op zoek naar roepende Vroedmeesterpadden als tijdens schepnetrondes .

Figuur 6 De veedrinkpoelen gelegen in de weilanden tussen het Ketelhuis en het Domein Marnix vertonen vaak algenbloei. Waterkolom is zeer troebel, er worden weinig invertebraten en amper tot geen amfibieën in aangetroffen (foto Iwan Lewylle).

Domein Marnix

Historische vindplaats

Ter hoogte van toponiem Ketelheide werden in 2006 nog roepende Vroedmeesterpadden gehoord, maar in de aangelegde poelen HylaID 318.001 t/m 318.003 werden tot nu toe nog nooit larven Vroedmeesterpad gevonden. De waterkolom van de poelen is troebel en doet sterk vermoeden dat er sprake is van eutrofiëring. Ook het omliggende landhabitat is redelijk sterk verruigd

Figuur 7 Een van de drie aangelegde poelen door RLD ten noorden van de Ketelheide. De verschillende poelen ogen eutroof tot hypertroof en tot nu toe werden hier geen larven Vroedmeesterpad gevangen (foto Iwan Lewylle).

Potentiele vindplaats

Het domein Kasteel van Marnix werd op 21/06/2014 bezocht. Ondanks het feit dat de enige waterpartij op dat moment was uitgedroogd, ziet het domein er zeer geschikt als habitat uit voor Vroedmeesterpad. Het domein rondom het kasteel is vrij open en zonbeschenen; heeft allures van een parklandschap, maar wordt veel minder intensief beheerd. Weinig tot geen bemeste graslanden die worden begraaasd door (Soy?)schapen.

Figuur 8 Een drooggevallen en verruigde poel in een schapenweide op Domein Marnix. Aangezien het omliggende landhabitat quasi niet verschilt van bepaalde populaties in Voeren wordt aangenomen dat hier een populatie kan voorkomen mits deze poel wordt heringericht. (foto Iwan Lewylle)

Sint-Genesius-Rode

Kwadebeekvallei in Sint-Genesius-Rode

Omschrijving voortplantingshabitat

De waterpartij is in 2012(?) en 2014 volledig geschoond, en er wordt aangenomen dat deze ingrepen een positief effect hadden op de populatie. Het gebeurt wel vaker dat de soort zich (opnieuw) succesvol voortplant na uitvoering van ruimingswerken. De poel in de Kwadebeek

Inventarisatie larven en aantal roepers

De afgelopen jaren werd de gekende voortplantingspoel in de Kwadebeekvallei vrij onregelmatig geïnventariseerd. Er werd gezocht naar larven op 24/09/2015 en xx/07/2014.

Er werden telkens geen larven gevangen, want de poel was in 2014 nog sterk verland en leek anno 2015 net voor de inventarisatie te zijn drooggevallen, maar er wordt toch vermoed dat er succesvolle voortplanting heeft plaatsgevonden in de voorgaande jaren want het aantal roepers is toegenomen van ca. 5 tot 9 roepende dieren.

Sint-Gertrudishoeve

Aantal roepers

Er bevindt zich een (sub)populatie ter hoogte van de Sint-Gertrudishoeve. Het roepkoor houdt zich op in de talud langsheen een deels verharde veldweg die op taalgrens ligt. Zowel in het voorjaar van 2014 als 2015 werden hier vijf roepers waargenomen.

Inventarisatie larven

In een lagergelegen weiland op grondgebied Waterloo ligt een geruimde veedrinkpoel. Er werd op 24/09/2015 20 keer geschept in deze waterpartij maar zonder succes. Een deel van de poel is zo diep dat het schepnet niet tot op de bodem reikt (>2 m).

Meer naar het westen ligt een tweede veedrinkpoel op grondgebied Sint-Genesius-Rode. Deze ligt in een zeer kort begraasd weiland waarin ook enkel grote zuidgerichte grondhopen liggen. Mogelijk komt de Vroedmeesterpad hier ook voor. Deze locatie wordt alvast weinig tot niet geïnventariseerd

Samenvatting

In de periode 2014-2015 werden op slechts twee locaties met zekerheid larven Vroedmeesterpad gevangen. Op één van deze locaties, nl. Hoeve Ter Saert doet de populatie het relatief goed. Op de tweede locatie werden slechts twee larven gevangen, terwijl hier vroeger tientallen tot honderden larven werden waargenomen. In de groeve Ganzeman lijkt de populatie alvast enige tijd af te nemen. Ter hoogte van verschillende populaties werden dan weer geen larven gevonden.

Veel voortplantingspoelen van de Vroedmeesterpad in Vlaams-Brabant bevinden zich namelijk in een slechte staat. In veel gevallen zijn ze sterk eutroof of hypertroof en bijgevolg is herstel moeilijk realiseerbaar. Op andere plaatsen verdwijnt het voortplantingshabitat zelfs nog of worden de waterpartijen gekoloniseerd door andere soorten (zoals de Meerkikker).

Op plaatsen waar dan wel goed habitat wordt gerealiseerd, blijft een respons helaas uit. Niet meteen bemoedigend voor de natuurbeheerders. Het gaat desalniettemin om beheermaatregelen die wel aansloegen in Belgisch en vooral in Nederlands Limburg

Vooraf in de gemeente Overijse wordt de situatie stilaan kritiek. In Neerijse zal men de situatie trachten te keren door grote herinrichtingswerken in Groeve Ganzeman in 2016. Om een goed beeld te krijgen op de status van de populatie in Sint-Genesius-Rode moet de populatie wat intensiever worden opgevolgd.

Bijlage 3- Subsidieaanvraag Eenmalige Inrichtingswerken Groeve Ganzeman

Aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning
voor het ruimen en herprofileren van een poel
en het aanleggen van dammen

Groeve De Kock

(Huldenberg)

maart 2015

dossier
gemeentebestuur

Auteurs: Thomas Vandenberghe, Iris Verstuyft

natuurpunt

Coxiestraat 11 – 2800 Mechelen
Tel: 015-29 72 20 – fax: 015-42 49 21
Info@natuurpunt.be – www.natuurpunt.be

Aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning voor technische werken of terreinaanlegwerken

GEMEENTE
HULDENBERG

Onderwerp van de aanvraag

1. Beschrijf hieronder bondig voor welke werken of handelingen u een vergunning aanvraagt.

ik vraag een stedenbouwkundige vergunning aan voor :

Het ruimen en herprofileren van een poel en het aanleggen van 2 dammen.

Persoonlijke gegevens

2. Vul hieronder uw persoonlijke gegevens in.

Indien er meerdere aanvragers zijn, vul dan uiteraard de namen van alle aanvragers in.

uw voornaam en familienaam: Noah Janssen

3. Ondertekent u deze aanvraag in naam van bijvoorbeeld een firma of organisatie ? Zo ja, vul dan hier de volgende gegevens in.

uw hoedanigheid (bijvoorbeeld zaakvoerder): diensthoofd Natuur

firma of organisatie: Natuurpunt Beheer vzw

4. Vul hieronder het adres in waarop u bereikbaar bent. Naar dit adres sturen wij de beslissing.

straat en nummer: Coxiestraat 11

postnummer en gemeente: 2800 Mechelen

telefoonnummer: 015 29 72 61

Gegevens van het goed

5. Vul hieronder de gegevens in over het goed. Dit is de plaats waar u de werken of handelingen zult uitvoeren.

De kadastrale gegevens kunt u terugvinden in uw aankoopakte van het goed, of op het aanslagbiljet van de onroerende voorheffing. Bijvoorbeeld 3de afdeling, sectie C, nr. 123b2.

straat en nummer : via de Mechelsebaan, in "Groeve De Kock", onderdeel van natuurgebied "Plateau van Duisburg"

postnummer en gemeente : 3040 Neerijse / Huldenberg

kadastrale gegevens :

- Huldenberg, 3de afdeling Neerijse, Sectie A, kadastrnummers 150/A en 149

6. Is er reeds begonnen met de uitvoering van de werken of handelingen waarvoor u nu een vergunning aanvraagt ?

Nee.

Ja, de werken of handelingen waarvoor ik nu een vergunning aanvraag zijn reeds begonnen. Er werd hierover geen proces-verbaal opgesteld.

Ja, de werken of handelingen waarvoor ik nu een vergunning aanvraag zijn reeds begonnen. Er werd hierover een proces-verbaal opgesteld op .../.../..... door ...

Ja, de werken of handelingen waarvoor ik nu een vergunning aanvraag zijn reeds begonnen. Er bestaat hierover een rechterlijke uitspraak op .../.../..... door ...

Dossierstukken

7. Bij deze aanvraag moet u een aantal documenten voegen. Op de bevoegde dienst van de gemeente waar U de aanvraag indient kunt u een aanstiplijst krijgen, waar U de bijgevoegde documenten kunt op aankruisen. De aldus ingevulde lijst kunt U aan de aanvraag toevoegen.

Ontwerper

8. De hierboven bedoelde tekeningen kunnen opgemaakt zijn door een ontwerper. Als dit het geval is ondertekent deze eveneens de aanvraag. Vul dan hieronder de volgende gegevens in.

voornaam en familienaam ...
hoedanigheid (bijvoorbeeld : ingenieur) ...
straat en nummer ...
postnummer en gemeente ...

Ondertekening

9. Vul de onderstaande verklaring in.
Ik verklaar dat deze gegevens correct zijn.

datum : 9 maart 2015
handtekening aanvrager(s)

De gegevens die u meedeelt, kunnen worden opgeslagen in een of meer bestanden. Deze bestanden kunnen zich bevinden bij de gemeente, waar u de aanvraag indient, bij de provincie waarin de grond is gelegen waarop de aanvraag betrekking heeft, en ook bij de Vlaamse administratie, bevoegd voor de ruimtelijke ordening. Ze worden gebruikt voor de behandeling van uw dossier. Ze kunnen ook gebruikt worden voor het opmaken van statistieken en voor wetenschappelijke doeleinden. U hebt het recht om kennis te nemen van uw gegevens in deze bestanden en zo nodig de verbetering ervan aan te vragen.

Behalve in het in artikel 127 van het decreet bedoelde geval wordt de aanvraag op het gemeentehuis ingediend. De aanvraag kan ook met een aangetekende brief worden ingediend.

De overheid kan, zonder dat dit invloed heeft op de volledigheid van het dossier van de aanvraag, de aanvrager vragen om, bovenop de voorgeschreven exemplaren, grotere aantallen van de dossierstukken aan het dossier van de aanvraag toe te voegen.

Momenteel voorziet de regelgeving voor de aanvragen die ingediend worden bij de gemeente in twee vergunningensystemen. De gemeente kan u meedelen welk vergunningensysteem op haar grondgebied van toepassing is.

<i>oud systeem</i>	<i>nieuw systeem</i>
<i>Het college van burgemeester en schepenen geeft u kennis van zijn beslissing over uw aanvraag binnen vijftien dagen (eventueel verlengbaar), te rekenen vanaf de datum van het ontvangstbewijs. Als de beslissing van het college uitblijft, geeft het decreet u mogelijkheden om hiertegen actie te ondernemen. Meer informatie hierover vindt u in artikel 52 van het decreet betreffende de ruimtelijke ordening, gecoördineerd op 22 oktober 1996.</i>	<i>Het college van burgemeester en schepenen zendt binnen 75 dagen (eventueel verlengbaar) na de datum van indiening van de aanvraag de beslissing naar de aanvrager met een aangetekende brief. Als binnen de termijn de beslissing niet is verzonden, wordt dat gelijkgesteld met een stilzwijgende weigering. Hiertegen kunt u beroep instellen. Meer informatie hierover vindt u in artikel 115 van het decreet van 18 mei 1999 houdende de organisatie van de ruimtelijke ordening</i>

Beschrijvende nota bij aanvraag stedenbouwkundige vergunning voor het ruimen en herprofileren van een poel en het aanleggen van dammen in het natuurgebied “Groeve De Kock” in Huldenberg

Aanstiplijst:

- Vergunningsaanvraagformulier (art. 11, 1°)
- Beschrijvende nota (art. 11, 2°)
- Tekeningen van de geplande werken (art. 11, 3°):
 - Liggingplan (art. 11, 3°, a)
 - Omgevingsplan (art. 11, 3°, b)
 - Inplantingsplan (art. 11, 3°, c)
 - Minstens één terreinprofiel (art. 11, 3°, d):
 - * Tekeningen op grotere schaal van de geplande werken of handelingen (art. 11, 3°, e):
 - * Plattegronden
 - * Minstens één doorsnede
- * Minstens 6 kleurenfoto's (art. 11, 4°)
- * Milieueffectenrapport (art. 11, 5°)
- * Compensatieformulier voor ontbossingen (art. 11, 6°)
- * Passende beoordeling (art. 11, 7°)

1 Voorwerp van de aanvraag

- Aard van de aanvraag: ruimen en herprofileren van een bestaande poel en het aanleggen van 2 dammen
- Kadastrale gegevens: Huldenberg, 3de afdeling Neerijse, Sectie A, kadastrumnummers 150/A en 149
- Ligging van het perceel: de betrokken percelen vormen een onderdeel van het natuurgebied “Groeve De Kock”. Dit gebied bevindt zich binnen het visiegebied van het nieuwe natuurgebied “Plateau van Duisburg”.
- Postnummer en Gemeente: 3040 Neerijse / Huldenberg

2 Geplande werken

Kadasterperceel A150/A en A149:

Ruiming en herprofilering van de poel, werkzaamheden in deze volgorde:

1. Aanleg van een dam bestaande uit zand met (ongeveer) oost-west oriëntatie
2. Ruimen van het slib in het hele noordelijke gedeelte van de poel
3. Herprofileren van de noordelijke oever
4. Aanleg van een dam bestaande uit zand met (ongeveer) noord-zuid oriëntatie

De werken zijn aangeduid op onderstaande kaarten:

	<p>Aanleg oost-west-dam</p> <p>Herprofileren westelijke kant van noordelijke oever</p> <p>Ruimen slib noordelijke gedeelte</p> <p>Aanleg noord-zuid dam</p>
	<p>Dam 1:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dimensies: <ul style="list-style-type: none"> o lengte: 10m o breedte: 1m o hoogte: uitgaand van een gemiddelde waterdiepte van 1m, 1.2m vanuit waterbodem. In ieder geval minstens 20 cm boven het wateroppervlak uitstekend. o hoek: 45° o totaal volume: 26.4 m³ o damlichaam bestaande uit leem: hoogte: 1m vanuit waterbodem. volume: 19.8 m³ o bedekt met zand: volume 6.6 m³ • Schraap 1: zand afgraven <ul style="list-style-type: none"> o 300m²/5cm diep o waarvan 102m² bestemd voor dam 1 (=volledige zandbehoefte dam 1, nl. 6.6 m³) • Graaf 1: leemkant afgraven: <ul style="list-style-type: none"> o hoogte: 2m hoogte o tot 3m ver graven o zandbodem volgend o lengte: 10.3m o volume: 53.4 m³ (=alle leembehoefte werken) o waarvan 37% (19.8m³) bestemd voor dam 1. <p>Dam 2:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dimensies: <ul style="list-style-type: none"> o lengte: 17m, van betonblok naar overzijde

datum: 9 maart 2015

handtekening aanvrager:

	<ul style="list-style-type: none"> ○ breedte: 1m ○ hoogte: uitgaand van een gemiddelde waterdiepte van 1m, 1.2m vanuit waterbod. In ieder geval minstens 20 cm boven het wateroppervlak* uitstekend. ○ hoek: 45° ○ totaal volume: 24.8 m³ ○ damlichaam bestaande uit leem: hoogte: 1m vanuit waterbod. volume: 33.6 m³ ○ bedekt met zand: volume 11.2 m³ ● Schraap 1: zand afgraven <ul style="list-style-type: none"> ○ Oppervlakte: 300m² ○ Diepte: 5cm ○ Volume: 16.6 m³ ○ waarvan 200m² bestemd voor dam 2 (=89% zandbehoefte dam 2) ● Graaf 1: leemkant afgraven: <ul style="list-style-type: none"> ○ hoogte: 2m hoogte ○ tot 3.1m ver graven ○ bodem volgend ○ lengte: 10.3m ○ volume: 53.4 m³ (=alle leembehoefte werken) ○ waarvan 63% (33.6m³) bestemd voor dam 2. ● Graaf 2: zandkant afgraven: <ul style="list-style-type: none"> ● Hoogte: 1.5 m hoogte ● tot 1.2m ver graven ● bodem volgend ● lengte: 1.2m ● volume: 1.2m³ ● alles bestemd voor dam 2 <p>Totaal grondverzet: 71.2 m³</p>
--	---

De werken worden als volgt gefaseerd:

1. Aanleg van een dam bestaande uit zand/zandleem met oost-west oriëntatie

Er wordt een dam aangelegd van 1m breed die de oever van het reeds bestaande schiereiland verbindt met de tegenoverliggende oever. Deze dam steekt 20-30 cm uit boven het wateroppervlak en heeft schuine wanden van 45°. Het damlichaam bestaat uit een kern van zandleem. Deze kern van zandleem wordt ontgonnen uit de op de kaart aangegeven bruine zone (graaf 1). Dit is een helling die kan afgegraven worden. Dit damlichaam wordt afgedekt met een laag van een 30-tal cm zand. Dit zand wordt afgeschraapt uit de onderste gele zone op de kaart (schraap 1). Het transport gebeurt volgens de pijl en niet langs het met stenen belegde schiereiland. De poel wordt zo in een noordelijk en zuidelijk deel verdeeld.

2. Ruimen van het slib in het hele noordelijke gedeelte van de poel

Het volledige noordelijke deel van de poel wordt geruimd; dit wil zeggen dat al het slib en alle drijvende planten en oeverplanten, riet inclusief, verwijderd worden. Het slib en de planten worden gestort op de tegenoverliggende helling. Bij het wegnemen van het slib mag de oorspronkelijke zandbod. niet verder uitgegraven worden, tenzij oppervlakkig.

3. Herprofilen van de noordelijke oever

De noordelijke oever dient glooiend in het water te gaan, zoals de oostelijke oever dat nu doet. Al het riet dient weggegraven en afgevoerd te worden. Vervolgens wordt de oever afgeschuind door het zand van de westelijke helft van de zoom van de poel de poel in te duwen. De nieuwe oever dient een flauwe helling te hebben. De grote rotsblokken blijven onaangeroerd. Losse steenhopen worden eerst opzijgezet.

4. Aanleg van een dam bestaande uit zand met (ongeveer) noord-zuid oriëntatie

Er wordt een dam bestaande uit zand aangelegd van 1 m breed die de oever van het reeds bestaande schiereiland verbindt met de tegenoverliggende oever, ongeveer vertrekkend van de betonnen plaat. Deze dam steekt 20-30 cm uit boven het wateroppervlak en heeft schuine wanden van 45°. Het zand wordt ontgonnen uit de grote helling en uit hetzelfde afgeschraapte stuk als voor dam 1 bedoeld (schraap 1).

3 Ruimtelijke context van de geplande werken

3.1 *Het feitelijk uitzicht en de toestand van de plaats waar de werken worden gepland*

Het betrokken gebied bestaat uit een verlaten zandgroevecomplex. In de nabije omgeving bevinden zich enkele bosfragmenten, akkers en weilandcomplexen. De groeve is zeer belangrijk voor vroedmeesterpad (bijlage IV soort van de habitatrictlijn). Op deze locatie bevindt zich immers een belangrijke populatie van de soort. De populatie van groeve De Kock vormt samen met deze van de nabijgelegen hoeve Ter Saert en Ter Saertveld één metapopulatie.

3.2 *Zoneringgegevens van het goed*

De kadastrale gegevens van het betrokken perceel zijn:

- Huldenberg, 3de afdeling Neerijse, Sectie A, kadastrumnummers 150/A en A149

De betrokken percelen liggen binnen natuurgebied "Groeve De Kock", deze percelen zijn gelegen binnen het visiegebied van het nieuwe natuurgebied "Plateau van Duisburg".

De betrokken percelen zijn op het Gewestplan aangeduid als natuurgebied.

De betrokken percelen vallen niet in het Habitatrictlijngebied of het Vogelrichtlijngebied.

De betrokken percelen vormen geen onderdeel van het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN).

4 De overeenstemming en de verenigbaarheid van de aanvraag met de wettelijke en ruimtelijke context en de integratie van de geplande werken in de omgeving

Zoals eerder vermeld, is deze voormalige zandgroeve een belangrijk habitat voor de bijlage IV soort vroedmeesterpad.

In 2002 werd op de betrokken percelen een poel aangelegd in functie van het behoud van de soort. Het resultaat was opmerkelijk; in 2004 werden minstens 50 roepende mannetjes aangetroffen. De populatie behoorde op dat moment tot één van de grootste van Vlaanderen. Sinds 2009 bevindt de soort zich echter in een neerwaartse trend. Momenteel bevindt de soort zich op deze locatie dan ook in een ongunstige staat van instandhouding.

Als oorzaak van de achteruitgang van de soort kunnen er meerdere factoren aangeduid worden: zo is het waterhabitat doorheen de jaren sterk verland. De huidige poel is voor een groot deel (3/4de) dichtgegroeid met grote lisdodde. Het beperkte open wateroppervlak wordt ook nog eens gedomineerd door een drijvende vegetatie (o.a. verschillende fonteinkruiden) wat maakt dat er nauwelijks nog een open helder wateroppervlak aanwezig is.

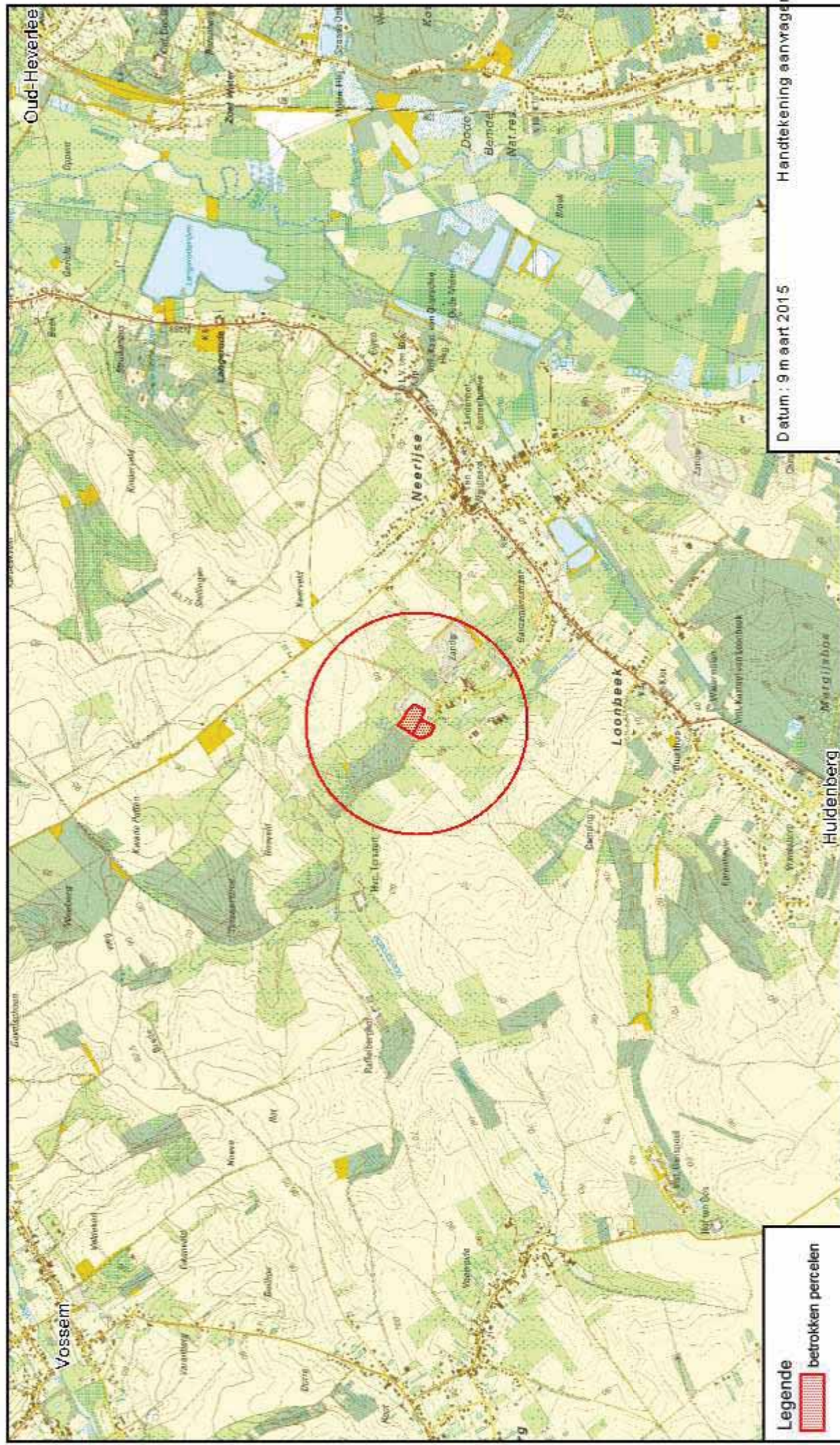
Ook het landhabitat bevindt zich in een niet optimale toestand. De zuidelijke steile helling van de groeve wordt sterk gekoloniseerd door Robinia en wilgen. Jaarlijks wordt een deel van de opslag manueel verwijderd maar wegens de sterke helling (op sommige plaatsen tot 20°) van het terrein is een grootschalige aanpak gewenst.

Om al deze negatieve invloeden aan te pakken is het noodzakelijk om inrichtingsmaatregelen uit te voeren. Deze zullen zowel op het water- als landhabitat uitgevoerd worden. Voor het uitvoeren van deze werken werd via een Ministerieel Besluit van 06/11/2014 een investeringssubsidie natuur toegekend. Deze middelen worden toegekend binnen het kader van de instandhoudingsdoelstellingen in Vlaanderen.

De aangevraagde werken beschreven in deze aanvraag hebben betrekking op herstelwerkzaamheden aan het waterhabitat. Het reliëf zal gewijzigd worden door deze werkzaamheden.

Om de impact van de werkzaamheden op de soort te beperken, worden enkele milderende maatregelen voorzien. De werken worden gefaseerd uitgevoerd, waarbij een deel van de oever niet heringericht wordt en als uitwijkplaats kan dienen. Indien tijdens de uitvoering blijkt dat er veel larven in de deelzone aanwezig zijn waar gewerkt wordt, dan zullen deze afgevangen worden en verplaatst naar de reeds ingerichte deelzone.

De vergunning voor het kappen van de opslag op het landhabitat werd eerder via een natuurvergunning aangevraagd.

Aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning voor Groeve De Kock, 2015

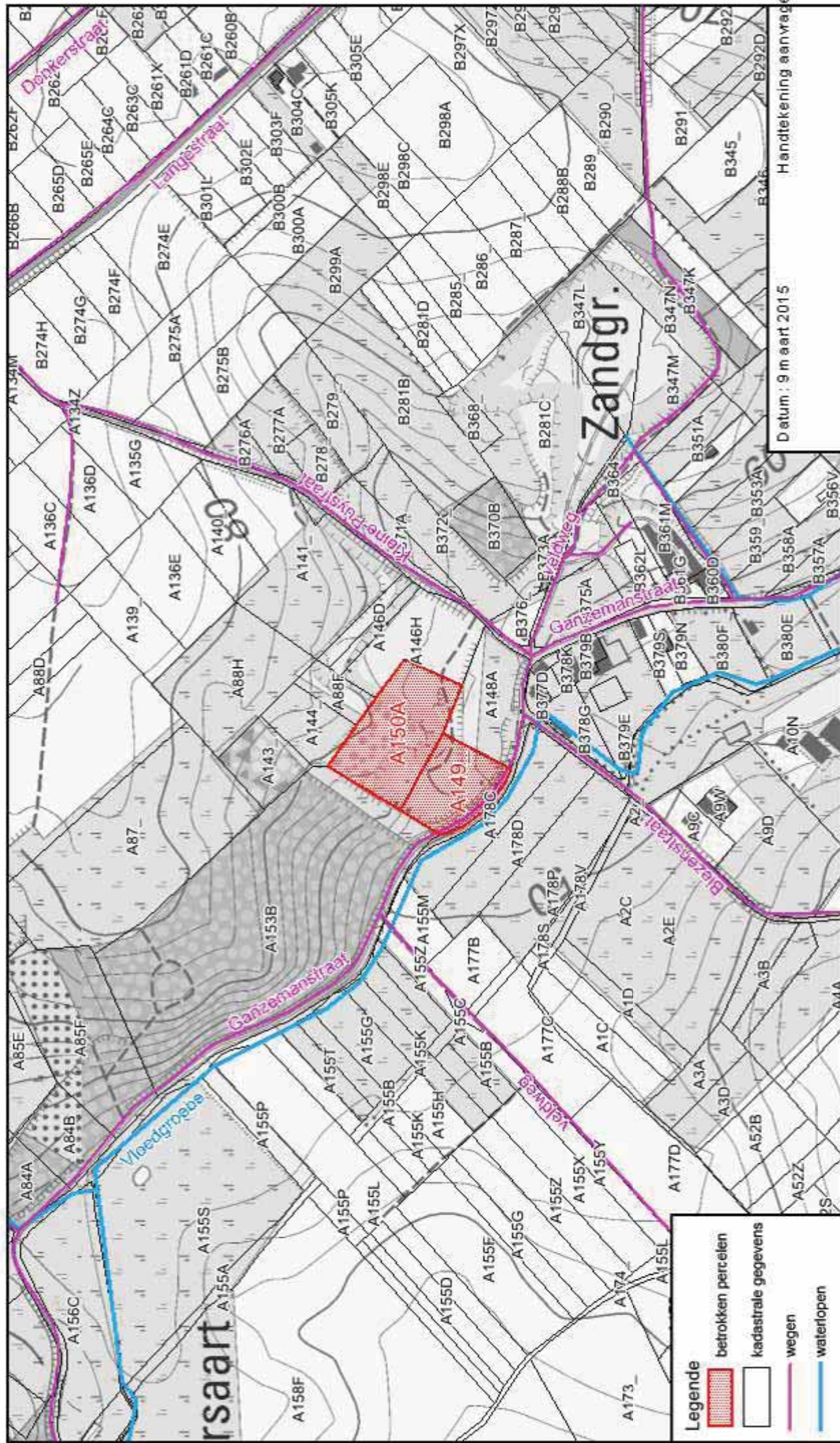
Bijlage 1 : Liggingplan

Schaal: 1 / 25.000

Bron: Raeterversie van de geosande Topografische kaart in kleuren op schaal 1:50.000, NGI, uitgave 2008 (IGM)

natuurpunt

Handtekening aanvrager:

Datum: 9 maart 2015

Aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning voor Groeve De Kock, 2015

Bijlage 2 : Omgevingssplan

Schaal: 1 / 5000

Bron: Rasterversie van de geodeerde Topografische kaart in zwart-wit en op schaal 1:10.000, MSL uitgave 2008 (RGM)
 Perceel op basis van de rasterversie van KAD/CAM, peilreelade nivo's, AKRED, Bestand 2004 (RGM)
 Vectoriële versie van de Waterlopen van de Vlaamse Hydrografische Atlas, VMM, Bestand 22-10-2002 (RGM)

- Legende**
- betrokken percelen
 - foto's
 - poel
 - dwarsdoorsnede

Datum: 9 maart 2015

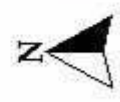
Handtekening aanvrager:

Aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning voor Groeve De Kock, 2015

Bijlage 3 : Inplantingsplan

Schaal: 1 / 1000

Bron: Orthofoto's: midde.nschalig, kle.ur.p.m.vincite / Viaa.ms-Babant.opname 2012, GDW/laarolien.

natuurpunt

Aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning voor Groeve De Kock, 2015

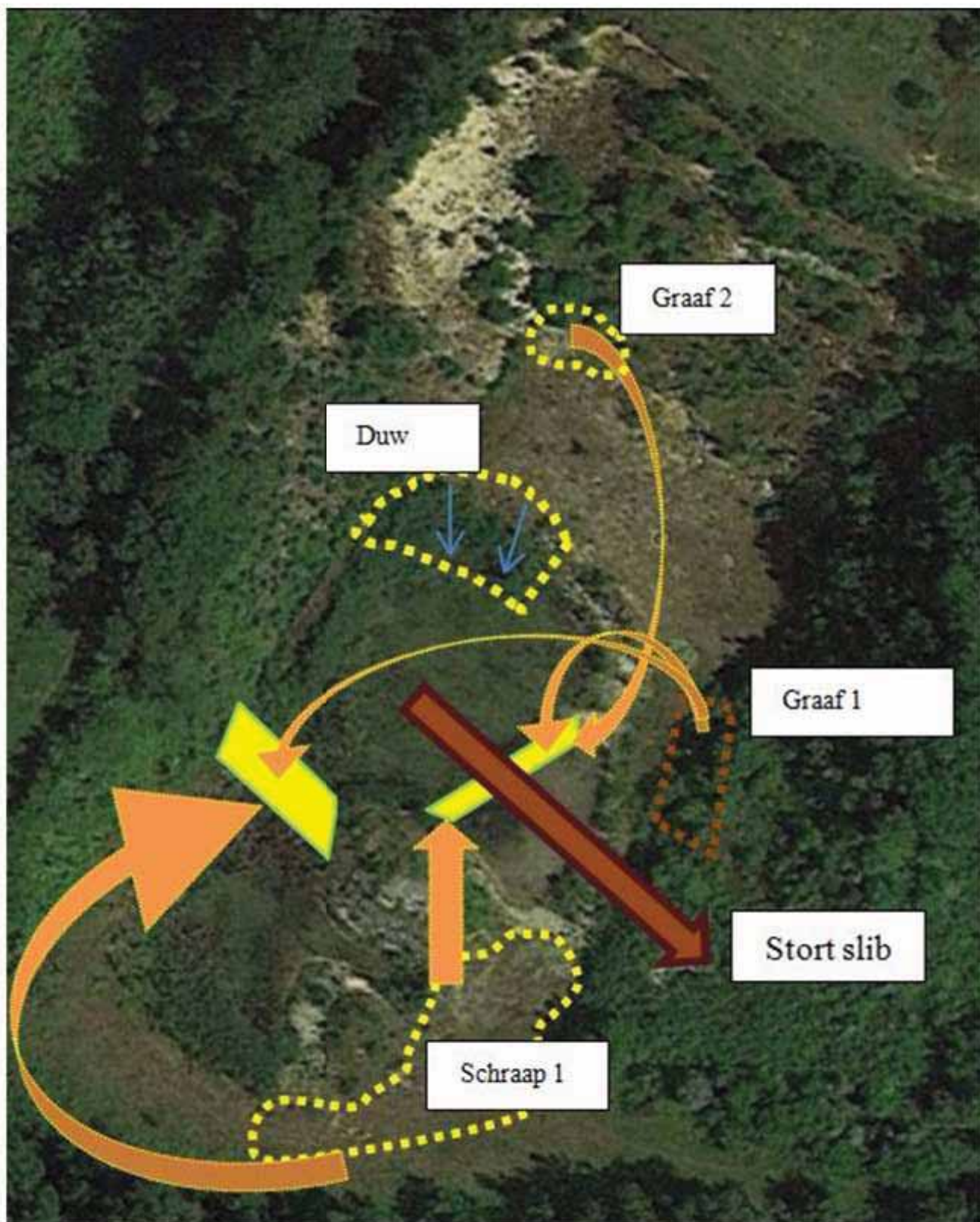
Bijlage 4: detail werkzaamheden pool

Schaal: 1/500

Bron: Natuurpunt VUL

natuurpunt

datum: 9 maart 2015

handtekening aanvrager

Datum: 9 maart 2015

Handtekening aanvrager:

Aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning voor Groeve De Kock, 2015

Bijlage 5: Dwarsdoorsnede

Schaal: 1 / 100

Bron: Orthofoto's, middelen schaalrig, kleur, p.m. vinctie / Viaa ms-Babant, opname 2012, GDW/laaroblen.

Aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning voor Groeve De Kock, 2015

Bijlage 6: foto's (nummering is plaatsaanduiding op inplantingsplan)

1

2

3

4

5

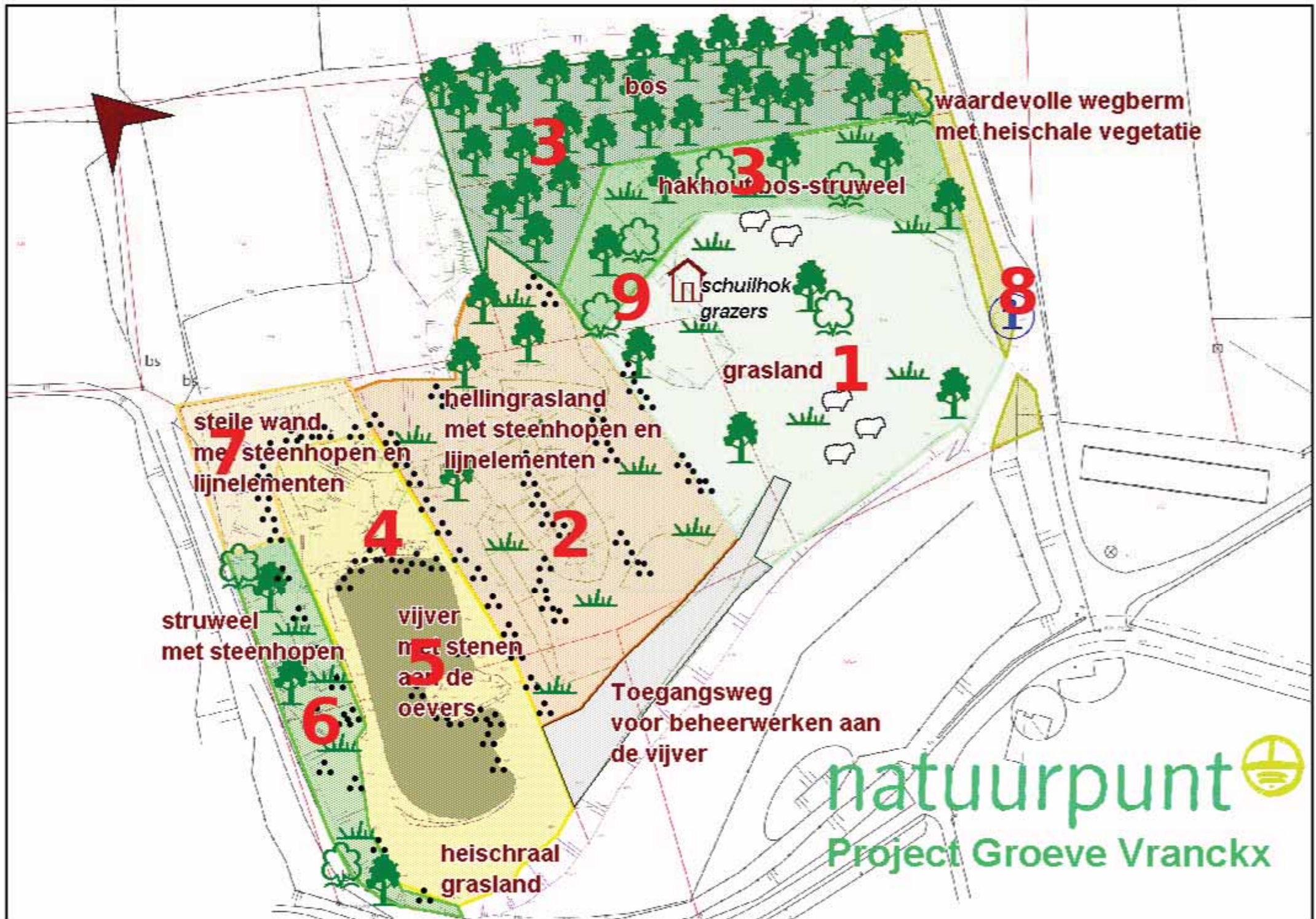

6

Handtekening aanvrager:

datum: 9 maart 2015

Bijlage 4 – Overzicht toekomstbeeld groeve Ganzeman

bos

waardevolle wegberm met heischale vegetatie

3

hakhout bos-struweel

9

schuilhok grazers

8

grasland 1

steile wand met steenhopen en lijnelementen 7

hellinggrasland met steenhopen en lijnelementen

4

2

struweel met steenhopen

6

vijver met stenen aan de oevers

Toegangsweg voor beheerwerken aan de vijver

heischraal grasland

natuurpunt
Project Groeve Vranckx

**Bijlage 5 – Verslag Terreinbezoek
Kwadebeekvallei in Sint-Genesius-Rode
24/09/2015**

Terreinbezoek Kwadebeekvallei Sint-Genesius-Rode op 24/09/2015

Deelnemers: Luc De Ridder (Natuurpunt Sint-Genesius-Rode), Guy Laurijssens (Natuurpunt Beheer) & Iwan Lewylle (Natuurpunt Studie)

Verontschuldigd: Phillipe Verdegem (Natuurpunt Sint-Genesius-Rode), Koen De Rijck (RLPZ)

Verslaggeving: Iwan Lewylle & Guy Laurijssens

Resultaten

Kwadebeekvallei, omgeving Hof Ten Hout, beheereenheid nr. 6 'Ezelsweg'

De langst gekende voortplantingspoel (HylaID 317.501) werd in november 2014 geruimd en ziet er op 24/09/2015 aanzienlijk beter uit. In 2014 was deze waterpartij quasi volledig aan het verlanden.

De 'dam' die de poel opdeelt, bestaat uit hoog gestapelde zandstenen en blijft niet open (opslag Grote Brandnetel, wilgenroosjes, etc). Bovendien zijn de omringende graslandjes sterk aan het verruigen. De weinige open en drogere 'overhoekjes' worden bovendien beschaduwd door boomopslag.

Figuur 1 De voortplantingspoel ter hoogte van Hof ten Hout ziet er anno 2015 aanzienlijk beter uit; in 2014 was hij nog quasi volledig dicht gegroeid met Grote Lisdodde. De lichtbruine kleur is de kleur van de poelbodem, de waterkolom bevatte helder water.

Er wordt geadviseerd om de ruigtes rond de voortplantingsplas (frequent) te maaien om verbossing tegen te gaan. Aangezien er ook lokaal kwel opborrelt zou er hier een moerasspirearuigte of een dottergrasland kunnen ontstaan onder een geschikt maaibeheer. Het kort zetten van het struikgewas en enkele bomen valt aan te bevelen zodat de drogere overhoekjes (inclusief de werf van buur) en de zuidgerichte talud meer zonlicht krijgen. Niet alle bomen dienen te worden verwijderd, want anders dreigt ook het 'microhabitat' te verdwijnen.

Figuur 2 Een voortplantingsbak in de Kwadebeekvallei ter hoogte van Hof Ten Hout. Ondanks het feit dat we dit initiatief toejuichen, moet het omliggende struikgewas eerst worden verwijderd zodat deze waterpartij en het landhabitat voldoende zonlicht krijgt.

Er wordt bekeken of de houtige vegetatie tussen de poel en de veldweg (verlengde straat Ten Hout) kan worden kort gezet. Op die manier krijgen we zicht op het verloop van de (bron van de) Kwadebeek. Mogelijk kan de aanleg van een kanaal helpen bij het beheren van de poel. Anderzijds kan de aanleg van getrapte 'poeltjes' voordelig zijn voor bepaalde libellensoorten.

Extra: Er wordt gepolst bij Hyla of zij interesse hebben in deelname aan een werkdag om de ruigtes en boomopslag mee te helpen beheren.

Kwadebeekvallei, omgeving Hof Ten Hout, beheereenheid nr. 5

Er is een extra poel aangelegd in beheereenheid 5 langsheen de Kwadebeek. Ter hoogte van dit deelgebied wordt er huishoudelijk afvalwater in de beek geloosd en dat lijkt een negatief effect te hebben op de pas gegraven poel. Deze oogde op het moment van het terreinbezoek (zéér) voedselrijk.

Figuur 3 De nieuwe poel in beheerseenheid nr. 5 van de Kwadebeekvallei lijkt helaas geen schot in de roos. Een dikke algenmat heeft zich op korte tijd gevormd en wijst waarschijnlijk op eutrofiëring.

De aanwezige ruigte en de omliggende bosranden/bosjes hebben een tamelijk hoge biologische waarde. Sommige haagbeuken zijn waarschijnlijk honderden jaren oud. De poel ligt aan de rand van een waardevolle ruigte- en grote zeggevegetatie. Het is aangewezen om met name een zone rondom de poel frequenter (jaarlijks) te maaien en om lokaal boomopslag terug te zetten (verminderen beschaduwing).

Kwadebeekvallei, deelgebied bron Kwadebeekvallei/kwadebeekstraat

De eerste gekende waarnemingen van Vroedmeesterpad uit dit deelgebied dateren van 2014. Phillipe Verdegem melde toen drie roepende exemplaren ter hoogte van een particuliere (vis)vijver. Deze waterpartij ligt aan de bron van een zijloop van de Kwadebeek. De lager gelegen reliëfrijke graslanden, de nabijgelegen holle wegen, paardenweides en boomgaard vormen op het eerste zicht zeer goed habitat voor de Vroedmeesterpad. Een zeer gevarieerde omgeving met voldoende zonbeschenen microhabitat met een recent aangelegde bronpoel. Deze waterpartij werd in 2014 aangelegd door het RLPZ in een boomgaard in eigendom van de gemeente, en bevat een heldere waterkolom met kranwieren en sterrenkroossoorten.

Figuur 4 Een nieuw gegraven poel nabij het bronperceel. Deze waterpartij met een heldere waterkolom ziet er anno 2015 zeer geschikt als voortplantingshabitat voor de Vroedmeesterpad uit.

Er werd geadviseerd om het 'bronperceel' (beheereenheid 8) te laten begrazen door paarden om tredvegetaties op de flanken van het perceel meer kansen te geven. De aanwezige grasmat is momenteel aan het vervilten. De permanent natte ruigte centraal in het perceel kan aanvullend een cyclisch maaibeheer krijgen. Ook de aanleg van een bronpoel met doorstroom van het zijloopje kan goed habitat opleveren voor Vroedmeesterpad.

Ter hoogte van de poel wordt best ook een Vroedmeesterpaddenmuurtje of grote steenhoop voorzien! Deze wordt best ingegraven ter hoogte van de steile flank van het bronperceel of in de aangrenzende boomgaard. Begrazing door vee kan er mede voor zorgen dat het nabehoor van dit landhabitat beperkt blijft. Het uitrasteren van dergelijke constructies leidt er op termijn enkel maar toe dat de steenhopen verruigen en (handmatig) dienen te worden beheerd. Ook op de hoger gelegen schrale weide (beheereenheid 3) kunnen gelijkaardige maatregelen i.f.v. Vroedmeesterpad interessant zijn.

Omgeving Sint-Gertrudishoeve

Figuur 5 De voortplantingsbak ter hoogte van de elektriciteitskabine in de boomgaard nabij de Sint-Gertrudishoeve. Er wordt best een regenpijp met afvoer tot in de bak voorzien en een vroedmeesterpaddenmuurtje geplaatst.

Ter hoogte van de locatie waar het roepkoor zich ophoudt, staat een 'elektriciteitskabine' in de boomgaard van een lokale landbouwer die Natuurpunt Sint-Genesius-Rode toestemming gaf om er een voortplantingsbak te plaatsen. Hoewel we dit initiatief volmondig toejuichen zijn er een aantal werkpunten om de beheermaatregel te verbeteren en uiteindelijk te doen slagen.

De voortplantingsbak uit plastic wordt best vervangen door een exemplaar uit beton, zodat de kans kleiner wordt dat deze wordt kapot getrapt door het aanwezige vee. Nog belangrijker is de aanvoer van water; hoewel het geen kwaad kan dat deze voortplantingsbak af en toe eens droog staat, stond deze bak over meerdere terreinbezoeken quasi droog. De aanleg van een goot en afvoerpijp tot in de voortplantingsbak zal hoogstwaarschijnlijk voor een continue aanvoer van nutriëntenarm water.

Daarnaast valt het aan te bevelen om ook hier een vroedmeesterpaddenmuur of steenhoop rondom de

voortplantingsbak te plaatsen. Lokaal is het aanbod schuilmogelijkheden op het eerste zicht beperkt. Daarenboven is de talud waarin het roepkoor zich ophoudt redelijk verruigd.

De vermoedelijke voortplantingspoel ter hoogte van de Sint-Gertrudishoeve is een veedrinkpoel die in 2011 nog werd geruimd door de eigenaar (zie Figuur 6)

Figuur 6 De vermoedelijke voortplantingspoel van de subpopulatie Vroedmeesterpad die zich ophoudt ter hoogte Sint-Gertrudishoeve. De waterpartij ligt net in Wallonië op grondgebied van de gemeente Waterloo.

